

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI**

**EBEVEYN KABUL REDDİ, EBEVEYNLİK
TUTUMLARI, ÖFKE İFADE TARZI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NAZLIHAN İZMİT

İSTANBUL, 2024

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI**

**EBEVEYN KABUL REDDİ, EBEVEYNLİK
TUTUMLARI, ÖFKE İFADE TARZI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**NAZLIHAN İZMİT
(200133004)**

**Danışman
(Prof. Dr. Ayşe Pınar Vural)**

İSTANBUL, 2024

30/01/2024

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji tezli yüksek lisans programı öğrencisi 200133004 numaralı **Nazlıhan İZMİT**'in hazırladığı, “*Ebeveyn Kabul Red Algısı, Öfke İfade Tarzı ve Ebeveynlik Tutumunun İncelenmesi*” konulu tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 30.01.2024 Salı günü saat 11:00’de yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Kabulüne Oy Çokluğu/Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının “*Ebeveyn Kabul Reddi, Ebeveynlik Tutumları, Öfke İfade Tarzı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*” şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi	Karar
1. Prof. Dr. Ayşe Pınar VURAL (Danışman)	Kabul
2. Dr. Öğr. Üyesi Zeynep TEMEL	Kabul
3. Doç. Dr. Oğuzhan KILINÇEL	Kabul
4. (İkinci Danışman)*.....

*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağılı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Nazlıhan İzmit

TEŞEKKÜR

Öncelikle, tüm tez sürecimde yaşanan zorluklara rağmen samimiyeti ve ilgisi ile sürecimi destekleyen, deneyimi ve bilgi birikimini cömertçe benimle paylaşan kıymetli tez hocam Prof. Dr. Ayşe Pınar Vural'a teşekkür ederim.

Bu süreçte her an sorularıma yanıt olan ve manevi desteklerini sonsuz hissettiğim iki kıymetli arkadaşım Fatma Bakır ve Ayőenur Atın'a çok teşekkür ederim.

Hayatıma girdiği ilk andan itibaren her işimi kolaylaştıran, tüm ilgisini ve desteğini sunan eşim Mustafa İzmit'e teşekkürü borç bilirim.

Tam anlamı ile kabul edildiğimi ve sevildiğimi, değerli olduğumu hissettiren canım annem başta olmak üzere tüm aileme bu süreçte bana olan destekleri ve güvenleri için minnettarım.

Son olarak, çalışmama destek veren danışanlarım ve katılımcılara çok teşekkür ederim.

Nazlıhan İzmit

EBEVEYN KABUL REDDİ, EBEVEYNLİK TUTUMLARI ve ÖFKE İFADE TARZI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Nazlıhan İzmit

ÖZET

Mevcut araştırmanın amacı ebeveynlerin kendi ebeveynlerinden algıladığı kabul ve red, ebeveynlik tutumları ve öfke ifade tarzları arasında ilişki olup olmadığını incelemektir. Aynı zamanda cinsiyet, yaş grubu, sosyoekonomik düzey gibi demografik değişkenlerin ana değişkenlerde anlamlı bir farklılığa sahip olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmaya 21 – 50 yaş arası 319 ebeveyn katılmıştır. Araştırmada demografik bilgi formu, Algılanan Ebeveyn Kabul ve Reddi Ölçeği (kısa form), Ebeveyn Tutum Ölçeği ve Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği kullanılmıştır. Veri analizinde Bağımsız Örneklem T testi, Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis ve Spearman Korelasyon Testi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre EKRÖ-k toplam puanı ve alt boyutlarının, ETÖ alt boyutlarının ve SÖÖİTÖ alt boyut puanlarının bazı demografik özelliklere göre anlamlı bir farklılığa sahip olduğu bulunmuştur. Bireylerin EKRÖ-k alt boyutlarından sıcaklık ve şefkat puanının ETÖ alt boyutlarından demokratik tutum ile arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunurken EKRÖ-k diğer alt boyutlarından bazılarının ETÖ alt boyutlarından demokratik tutum ile arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. SÖÖİDÖ alt boyutlarından öfke kontrolü ile ETÖ alt boyutlarından demokratik tutum alt boyutu ve EKRÖ-k alt boyutlarından ebeveyn sıcaklık ve şefkat alt boyutu ile arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. SÖÖİTÖ alt boyutlarından öfke – dışa ve öfke – içte alt boyutlarının bazı ETÖ alt boyutları ve bazı EKRÖ-k alt boyutları ile arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Ebeveyn Kabul Reddi, Ebeveyn Tutumları, Öfke İfade Tarzı

EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENTAL ACCEPTANCE- REJECTION, PARENTING ATTITUDES AND ANGER EXPRESSION STYLE

Nazlıhan İzmit

ABSTRACT

The aim of the present study is to examine whether there is a relationship between acceptance and rejection perceived by parents from their own parents, parenting attitudes and anger expression styles. The study also examined whether demographic variables such as gender, age group, socioeconomic level have a significant difference in the main variables. 319 parents between the ages of 21 and 50 participated in the study. Demographic information form, Perceived Parental Acceptance and Rejection Scale (short form), Parental Attitude Scale and Trait Anger and Anger Expression Scale were used in the study. Independent Sample T test, Mann Whitney U test, Kruskal Wallis and Spearman Correlation Test were used in data analysis.

According to the results of the study, it was found that the total score and sub-dimensions of the PARQ, the sub-dimensions of the PAQ, the sub-dimensions of the PAQ and the sub-dimension scores of the Trait Anger and Anger Expression Scale had a significant difference according to some demographic characteristics. However, there was a positive and significant relationship between the warmth and compassion scores of the PARQ sub-dimensions and the democratic attitude of the PAQ sub-dimensions, there was a negative and significant relationship between some of the other sub-dimensions of the PARQ and the democratic attitude of the PAQ sub-dimensions.

A positive and significant correlation was found between anger control, one of the subscales of the Trait Anger and Anger Expression Scale, and democratic attitude, one of the subscales of the PAQ, and parental warmth and affection, one of the subscales

of the PARQ. A negative and significant relationship was found between the anger-outward and anger-inward sub-dimensions of the Trait Anger and Anger Expression Scale sub-dimensions with some PAQ sub-dimensions and some PARQ sub-dimensions.

Keywords: Parental Acceptance And Rejection, Parenting Attitudes, Anger Expression

ÖN SÖZ

Ebeveynden algılanan kabul ve red, erken çocukluk döneminden itibaren bireyin dünya ile kurduğu ilişki ve algısı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Ebeveynlik tutumları üzerinde etkili olan faktörler incelendiğinde bireyin kendi ebeveyni ile kurduğu ilişki biçiminin etkisi görülmektedir. Günümüzde ebeveynlik üzerine pek çok araştırma yürütülmektedir. Mevcut araştırma, algılanan ebeveyn kabul reddinin, ebeveynlik tutumları ve duygu dışı vurumu olarak öfke ifade tarzlarının birbiri arasındaki ilişkiyi inceleyerek literatüre katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Mevcut araştırma, alanyazında az çalışılmış konulardan biri olan ebeveyn kabul reddi, ebeveynlik tutumları ve öfke ifade tarzı arasındaki ilişkiyi inceleyerek alanyazına bir katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Araştırma sürecinde desteğini ve güvenini benden esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Ayşe Pınar Vural'a her şey için çok teşekkür ederim.

Ocak, 2024

Nazlıhan İzmit

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖN SÖZ	viii
TABLO LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	2
1. EBEVEYN KABUL RED KURAMI	2
1.1. EBEVEYN KABUL RED KURAMI	2
1.1.1. Ebeveyn Kabul Reddi (EKAR) Kuramının Bileşenleri	7
1.1.1.1. Sıcaklık Alt Boyutu	7
1.1.1.2. Kontrol Alt Boyutu	12
1.1.1.3. EKAR'ın Alt Teorileri	14
1.1.1.3.1. Kişilik Alt Teorisi	15
1.1.1.3.2. Düşmanlık ve Saldırganlık	17
1.1.1.3.3. Bağımlılık ve Savunucu Bağımsızlık	17
1.1.1.3.4. Duygusal Tepkisizlik	18
1.1.1.3.5. Duygusal Tutarsızlık	18
1.1.1.3.6. Olumsuz Özsaygı	19
1.1.1.3.7. Olumsuz Özyeterlik	19
1.1.1.3.8. Olumsuz Dünya Görüşü	20
1.1.1.4. Başa Çıkma Alt Teorisi	20
1.1.1.5. Sosyokültürel Alt Teorisi	22
1.2. EBEVEYNLİK STİLLERİ	27
1.2.1. Baumrind'in Tipolojisi	28
1.2.2. Maccoby ve Martin'in İki Boyutlu Modeli	30
1.2.2.1. Ebeveyn Sıcaklığı / Duyarlılığı Boyutu	31
1.2.2.2. Ebeveyn Kontrol / Talepkarlık Boyutu	35
1.2.3. Ebeveynlik Stilleri	37
1.2.3.1. Otoriter Ebeveyn Stili	37
1.2.3.2. Demokratik Ebeveyn Stili	38
1.2.3.3. İzin Verici / Şımartan Ebeveyn Stili	39
1.2.3.4. İzin Verici / İhmalkar Ebeveyn Stili	41
1.2.3.5. Aşırı Koruyucu Ebeveyn Stili	42
1.3. Öfke	42
1.3.1. Öfke Kavramı ve Tanımı	42
1.3.2. Öfkenin Nedenleri	46
1.3.3. Öfkenin Boyutları	47
1.3.1.1. Öfkenin Fizyolojik Boyutu	47
1.3.1.2. Öfkenin Sosyal ve Bilişsel Boyutu	47

1.3.1.3. Öfkenin Davranış Boyutu.....	48
1.3.2. Öfke ile ilgili Kuramlar	49
1.3.2.1. James – Lange Kuramı.....	49
1.3.2.2. Psikanalitik Kuram.....	50
1.3.2.3. Akılcı Duygusal Terapi.....	52
1.3.2.4. Davranışçı Kuram.....	52
1.3.3. Durumluluk- Sürekli Öfke	53
1.3.4. Öfke İfade Tarzları	54
1.3.4.1. Öfkeyi İçte Tutma	56
1.3.4.2. Öfkeyi Dışa Vurma	57
1.3.4.3. Öfke Kontrolü	63
İKİNCİ BÖLÜM	64
2. YÖNTEM	64
2.1. Katılımcılar.....	64
2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	64
2.2.1. Ebeveyn Kabul Reddi Ölçeği (Kısa Form):	64
2.2.2.Ebeveyn Tutum Ölçeği:.....	65
2.2.3. Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği.....	65
2.3. UYGULAMA.....	66
2.4. İSTATİSTİKSEL ANALİZ.....	66
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	68
3. BULGULAR	68
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	102
4. TARTIŞMA	102
SONUÇ	108
KAYNAKÇA	109
EKLER	123

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1: Örneklemin Demografik Değişkenler Açısından Dağılımı	68
Tablo 2: Araştırmada kullanılan ölçeklerin tanımlayıcı istatistikler ve iç tutarlılık katsayıları	69
Tablo 3: Ölçek Alt Boyutları Korelasyon Analizi.....	77
Tablo 4: Ebeveyn Tutum Ölçeği Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkenleri Açısından Bağımsız Örneklem T Testi ile Karşılaştırılması	81
Tablo 5: Öfke İfade Tarzı Ölçeği Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkenleri Açısından Bağımsız Örneklem T Testi ile Karşılaştırılması	82
Tablo 6: Ebeveyn Kabul Red Ölçeği Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkenleri Açısından Mann Whitney U Testi ile Karşılaştırılması	83
Tablo 7: Ebeveyn Kabul Red Ölçeği Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkenleri Açısından Mann Whitney U Testi ile Karşılaştırılması	84
Tablo 8: Ebeveyn Tutum Ölçeği Alt Boyutlarının Eğitim Düzeyleri Açısından Kruskal Wallis Testi ile Karşılaştırılması	85
Tablo 9: Öfke İfade Tarzı Ölçeği Alt Boyutlarının Eğitim Düzeyleri Açısından Kruskal Wallis Testi ile Karşılaştırılması.....	87
Tablo 10: EKRÖ Alt Boyutlarının Eğitim Düzeyleri Açısından Kruskal Wallis Testi ile Karşılaştırılması	88
Tablo 11: EKRÖ Ölçeği Alt Boyutlarının Eğitim Düzeyleri Açısından Kruskal Wallis Testi ile Karşılaştırılması	92
Tablo 12: Ebeveyn Tutum Ölçeği Alt Boyutlarının Sosyoekonomik Düzeyler Açısından Kruskal Wallis Testi ile Karşılaştırılması... ..	94
Tablo 13: Öfke İfade Tarzı Ölçeği Alt Boyutlarının Sosyoekonomik Düzeyler Açısından Kruskal Wallis Testi ile Karşılaştırılması... ..	96

Tablo 14: EKRÖ (Anne) Ölçeği Alt Boyutlarının Sosyoekonomik Düzeyler Açısından Kruskal Wallis Testi ile Karşılaştırılması	97
Tablo 15: EKRÖ (Baba) Ölçeği Alt Boyutlarının Sosyoekonomik Düzeyler Açısından Kruskal Wallis Testi ile Karşılaştırılması	99

KISALTMALAR

EKAR	Ebeveyn Kabul Reddi
EKRÖ - k	Ebeveyn Kabul Red Ölçeği (Kısa Form)
ETÖ	Ebeveyn Tutum Ölçeği
SÖÖİTÖ	Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği

GİRİŞ

Her nesil bir sonraki nesil üzerinde etkiye sahiptir. Bu etki, ebeveyn ile kurulan ilişki ile şekillenmektedir. Ebeveyn ile kurulan ilişki, dünyayı algılama biçimi ve çevremiz ile kurduğumuz ilişkinin temellerini oluşturmaktadır. Ebeveynlik algımız, bizi yetiştiren ebeveynler ile oluşmakta ve çevresel etkenler ile şekillenmeye devam etmektedir. Bu nedenle ebeveynliğimiz üzerinde kendi ebeveynlerimizin önemli bir etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Ebeveynimizden hissettiğimiz sıcaklık ve şefkat, kayıtsızlık, düşmanlık ve red; erken çocukluk döneminde dünya algımızı şekillendirmektedir. Rohner tarafından geliştirilen Ebeveyn Kabul ve Reddi Teorisi bu etkileri geniş bir çerçeveden incelemeyi hedeflemektedir. Ebeveynimizden hissettiğimiz sıcaklık ve şefkat, dünyanın güvenilir ve sevgi dolu bir yer olarak algılanmasını sağlar. Bu durum duygu ifademizi de olumlu yönde etkilemektedir. Hayatımızın ilk yıllarında hissettiğimiz bu güven ortamı, yetişkinlik döneminde de etkisini sürdürmektedir. Ancak bireyler ebeveyninden her zaman sıcaklık ve şefkat hissedemezler. Bu gibi durumlar kişinin duygu dışı vurumu ve gelecek bağları üzerinde olumsuz bir etki bırakabilmektedir (Rohner ve Khalique, 2002).

Yetişkinlikte kurduğumuz en önemli ilişkilerden biri olan çocuğumuz ile kurduğumuz ilişki, kendi ebeveynlerimizden algıladığımız kabul ve reddetkilenmektedir (Rohner, 1986). Aynı zamanda ebeveynimizden algıladığımız sıcaklık ve şefkatin duygu dışı vurumu üzerindeki etkisinin, çocuğumuz ile kurulan ilişkimizde olumlu veya olumsuz bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir (Suchman ve ark.,2007). Mevcut araştırma bireyin kendi ebeveyninden algıladığı kabul ve red ile öfke ifade tarzı ve ebeveynlik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesini hedeflemektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. EBEVEYN KABUL RED KURAMI

1.1. EBEVEYN KABUL RED KURAMI

Ebeveyn kabul-red çalışmaları, ebeveynlerin çocuklarına olan davranışlarını ve bu davranışların çocukların psikolojik gelişimi üzerindeki etkilerini inceleyen bir psikolojik araştırma alanıdır. Bu tür çalışmaların tarihi oldukça eskiye dayanmaktadır. Bu doğrultuda bu alandaki çalışmalar 1890'lara kadar uzanmaktadır. 1930'lar ve 1940'lar döneminde, araştırmacılar Fels Ebeveyn Davranışı Derecelendirme Ölçekleri'ni kullanarak ebeveyn davranışlarını incelediler. Bu ölçekler, ebeveynlerin çocuklarına olan davranışlarını ölçmek için tasarlanmıştır. Aynı dönemde, Smith College'de sosyal hizmet alanında çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar ebeveyn kabul-red çalışmalarına katkıda bulunmuş veya ilham vermiştir. 1950 ve 1960 döneminde, Scahefer ve işbirlikçileri tarafından Çocukların Ebeveyn Davranışları Envanteri 3 kullanılmıştır. Bu envanter, ebeveyn davranışlarını çocukların gözünden değerlendirmek için tasarlanmıştır. 1960 ve 1970'lerde, Siegelman ve meslektaşları Ebeveyn Çocuk İlişkileri ölçeğini kullanmıştır. Bu ölçek, ebeveynlerin çocuklarına karşı tutum ve davranışlarını incelemek için kullanılmıştır. Ayrıca, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bu psikolojik geleneğin yanı sıra, Rohner'in 1960'ta başlayan kültürler arası karşılaştırmalı araştırma programının da ebeveyn kabul-red teorisinin temelini oluşturduğu belirtilmektedir. Rohner, farklı kültürlerdeki ebeveyn davranışlarını karşılaştırarak, kültürel farklılıkların ebeveyn-çocuk ilişkilerini nasıl etkilediğini anlamaya çalışmıştır. Bu dönemlerde yapılan çalışmalar, ebeveyn kabul-red teorisinin gelişmesine katkıda bulunmuş ve bu alandaki araştırmaların temelini atmıştır. Ebeveyn davranışlarının çocukların psikolojik gelişimine etkilerini anlamak için bu tür çalışmalar hala devam etmektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2012).

Ronald Rohner, tarafından 1975 yılında geliştirilen Ebeveyn Kabul ve Reddi (EKAR) kuramı, çocuğun anne ve babası tarafından kabul veya reddedilmesinin

çocuğun genel uyumu üzerindeki etkilerini inceleyen bir sosyalizasyon kuramı olarak tanımlanmıştır. Ebeveyn kabul-red kuramı, başlangıçta ebeveynlerin çocuklarına yönelik davranışlarının, çocuğun duygusal ve psikolojik gelişimi üzerindeki etkilerini vurgulamıştır. Bu dönemde, ebeveynlerin çocuklarına yönelik kabul veya red davranışlarının, çocuğun benlik saygısı, özsaygı, mutluluk ve psikolojik uyum gibi temel psikolojik değişkenleri üzerinde önemli bir etkisi olduğu belirtilmiştir (Rohner, 2016). Ancak, 2000'lerden sonra EKAR kuramı genişletilmiş ve kişinin hayatı boyunca diğer önemli kişilerarası ilişkileri de kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Kılıç-Yıldız ve Dağ, 2017). Bu genişletilmiş kuram, ebeveynlerin dışında diğer önemli kişilerin (örneğin, arkadaşlar, romantik ilişkiler) kişinin yaşamındaki kabul veya red davranışlarının da etkilerini incelemiştir. Bu nedenle, EKAR kuramı 2014 yılında "kişilerarası kabul-red kuramı" olarak isimlendirilmiştir. Kişilerarası kabul-red kuramı, kişiler arası ilişkilerin insanların psikolojik ve duygusal iyi oluşu üzerindeki etkilerini daha geniş bir perspektiften ele almaktadır (Rohner, 2016). Bu kuram, bir bireyin yaşamı boyunca farklı kişilerle olan ilişkilerin, kendine saygı, mutluluk, stres toleransı ve kişisel uyum gibi faktörlere nasıl etki edebileceğini anlamaya çalışır. Bu şekilde, kişilerarası kabul-red kuramı, insanların duygusal refahını ve psikolojik sağlığını etkileyen faktörleri daha kapsamlı bir şekilde incelemek için bir çerçeve sunmaktadır (Rohner, 2015).

Ebeveyn Kabul Red Kuramı, çocukların ebeveynlerinden kabul görmeye olan ihtiyaçlarının sosyal ve duygusal gelişimleri üzerinde önemli bir etkisi olduğunu vurgulayan bir kuramdır. Bu kuram, ebeveynlerin çocuklarını kabul etme veya reddetme davranışlarının çocuğun psikolojik uyumu üzerindeki etkilerini incelemektedir (Şirvanlı-Özen ve Olgaç, 2019). Ronald Rohner'in öncülüğünde geliştirilen bu kuram, evrensel düzeyde ebeveynlerin çocuklarını kabul etme, reddetme veya kontrol etme davranışlarını açıklamaya ve bu davranışların çocukların kişilikleri üzerindeki etkilerini anlamaya çalışmaktadır (Rohner, 2011).

Bu kuramın temel önermeleri aşağıda ifade edilmiştir (Rohner, 2011):

- Çocuklar, ebeveynlerinden kabul görme ihtiyacı duyarlar. Ebeveynlerin çocuklarını kabul etmeleri, onların duygusal güvenliklerini artırır ve olumlu bir kendilik algısı geliştirmelerine yardımcı olur.
- Ebeveynlerin çocuklarını kabul etmeme veya reddetme davranışları, çocukların psikolojik gelişimi üzerinde olumsuz etkilere neden olabilir. Bu olumsuz etkiler, çocukların özsaygısı, benlik algısı, mutluluğu ve genel psikolojik uyumlarını etkileyebilir.
- Ebeveyn sıcaklığı ve kontrolü, çocukların kişilik gelişimini etkiler. Sıcak ve destekleyici bir ebeveyn-çocuk ilişkisi, çocukların duygusal ve psikolojik gelişimlerini destekleyebilirken, aşırı kontrolcü bir ebeveynlik tarzı olumsuz sonuçlara yol açabilir.

Ebeveyn Kabul Red Kuramı, çocukların ebeveynlerinin davranışlarının ve bu davranışların çocuğun kişisel gelişimi üzerindeki etkilerinin anlaşılmasına katkıda bulunur. Bu kuram, ebeveynlerin çocuklarına yaklaşım tarzlarını ve bu yaklaşımların çocukların duygusal ve psikolojik refahlarına nasıl katkıda bulunduğunu inceleyerek, çocukların sağlıklı gelişimlerini desteklemeye yönelik önemli bir teorik çerçeve sunar (Rohner, 1981).

EKAR Kuramı (Ebeveyn Kabul ve Reddi Kuramı), tüm insanların ebeveynlerinden veya diğer bağlanma figürlerinden (bakıcılar, öğretmenler, aile üyeleri, vb.) sıcaklık ve kabul hissetme ihtiyacına sahip olduğu varsayımına dayanır (Özbiler, Taner ve Yalçınkaya, 2019). Bu ihtiyaç, kültür, ırk, fiziksel özellik, sosyal statü, dil, coğrafya gibi sınırlayıcı unsurlardan bağımsız olarak tüm insanlar için evrensel bir ihtiyaç olarak kabul edilir. Bu ihtiyacın çocukluk döneminde yeterli düzeyde karşılanmaması durumunda, çocuklar, gençler ve yetişkinlerde çeşitli olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilir (Dural ve Yalçın, 2014). Özellikle kendilerini reddedilmiş olarak algılayan bireyler, aşağıdaki olumsuz sonuçlarla karşılaşabilirler:

- Bağımlılık ve Savunucu Bağımsızlık: Bireyler, diğerlerinin onları kabul etmeleri için aşırı bağımlı hale gelebilirler veya aşırı bağımsızlık sergileyebilirler. Bu, ilişkilerde dengeyi zorlaştırabilir (Rohner, 1986).

- Duygusal Tepkisizlik: Kendilerini reddedilmiş hissedenen bireyler, duygusal tepkisizlik gösterebilirler. Duygusal zorluklar yaşayabilirler ve duygusal ifadelerde sorun yaşayabilirler (Rohner ve Brothers, 1999).
- Düşmanlık ve Saldırganlık: Olumsuz bir algıya sahip bireyler, düşmanlık ve saldırganlık gibi negatif davranışlar sergileyebilirler. Bu algı özellikle ilişkilerde sorunlara yol açabilir (Rohner, 2005).
- Olumsuz Öz Saygı ve Öz Yeterlik: Reddedilmiş hissedenen bireyler, düşük özsaygı ve öz yeterlik düzeylerine sahip olabilirler. Bu durum genel özsaygılarını ve öz yeterliklerini olumsuz etkileyebilir (Rohner, 1986).
- Duygusal Tutarsızlık: Reddedilmiş hissedenen bireylerin yaşadıkları duygusal tutarsızlıklar, ilişkilerinde istikrarsızlıklar yaratabilir (Rohner, 2005).
- Olumsuz Dünya Görüşü: Bu bireyler, dünyayı olumsuz bir şekilde algılayabilirler. Bu durum genel yaşam tatminsizliği ve negatif düşünce kalıplarına yol açabilir.

EKAR Kuramı, insanların duygusal ihtiyaçlarının erken yaşlarda karşılanmasının, daha sağlıklı ve olumlu bir duygusal gelişime katkıda bulunduğunu vurgular. Bu kuram, ebeveynlerin ve bakıcı figürlerin çocukların duygusal ihtiyaçlarını anlamalarını ve karşılamalarını teşvik eder. Aynı zamanda, bu kuram, bu ihtiyaçların yetişkinlik döneminde de devam ettiğini ve olumsuz sonuçların önlenmesi için duygusal kabulün önemini vurgular (Mengüloğul, 2014).

EKAR kuramına göre, yetişkinlerin kendilerini duygusal olarak güvende ve iyi hissetmeleri, yakın duygusal ilişkilerdeki bağlanma figürleri ile ilişkilerine ve bu ilişkilerde yaşadıklarına bağlıdır. Bu durum, bir kişinin yakın ilişkilerde kabul edilme veya reddedilme derecesinin, kişinin psikolojik uyumu ve sosyal-duygusal sağlığı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu anlamına gelir. Bu bağlamda yapılan araştırmalar, çocukların ve yetişkinlerin psikolojik uyumlarının ebeveynlerden algıladıkları kabul ve red ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Özellikle, ebeveynlerden algılanan kabul ve red, çocukların psikolojik uyumu üzerinde belirleyici bir faktör olabilir. Araştırmalar, çocukların psikolojik uyumlarındaki değişkenliğin %26'sinin ebeveynlerinden algıladıkları kabul ve red ile ilişkilendirildiğini göstermiştir. Bu, çocukların ailelerinden aldıkları duygusal desteğin, duygusal güvende hissetmeleri ve psikolojik uyumları üzerinde büyük bir

etkisi olduğunu gösterir (Gültekin, 2011). Aynı şekilde, yetişkinlerin psikolojik uyumları da çocukluk dönemine dair hatırladıkları ebeveyn kabul-red ilişkisi ile ilişkilendirilebilir. Araştırmalar, yetişkinlerin psikolojik uyum değişkenliğinin %21'inin, çocukluk dönemlerine dair hatırladıkları ebeveyn kabul-red ilişkisi ile ilişkilendirildiğini göstermektedir. Bu da kişilerin çocukluk dönemlerinde yaşadıkları ebeveyn ilişkilerinin, yetişkinlikteki duygusal uyumları üzerinde kalıcı bir etkiye sahip olabileceğini gösterir. Bu nedenle, bu kuram, ebeveyn ve çocuk ilişkilerinin önemini ve uzun vadeli etkilerini anlamamıza yardımcı olur (Şirvanlı-Özen ve Olgaç, 2019).

Ebeveyn kabul ve reddi, çocukların duygusal gelişimi ve psikolojik sağlığı üzerinde büyük etkilere sahip olan önemli kavramlardır. Ebeveyn kabulü, anne-babaların veya bakım veren kişilerin çocuklarına karşı hissedebileceği pozitif duygusal tepkileri ifade ederken, ebeveyn reddi ise olumsuz veya duygusal olarak soğuk davranışları temsil eder. Ayrışmamış red, ebeveynlerin olumsuz veya duygusal olarak soğuk davranışlar sergilememelerine rağmen, çocuğun algısına göre ebeveynlerinin onları gerçekten sevmediği veya umursamadığını hissetmesini ifade eder. Bu farklı davranış tipleri çocukların duygusal deneyimlerini farklı şekillerde etkileyebilir (Rohner, 2015). Çocukların anne-babalarından veya bakım veren kişilerden sevgi, şefkat, destek ve bakım görmesi, çocukların güvende hissetmelerini ve olumlu bir özsaygı geliştirmelerini destekleyebilir. Bu tür bir kabul, çocukların duygusal ve psikolojik sağlıklarını olumlu yönde etkileyebilir. Ebeveynlerin çocuklarına karşı düşmanca veya saldırgan davranışlar sergilemeleri veya duygusal olarak soğuk davranmaları, çocukların duygusal güvensizlik, düşük özsaygı ve psikolojik sorunlar yaşamalarına neden olabilir. Bu durumda, ebeveynler fiziksel olarak olumsuz davranışlar sergileyebilirler, ancak çocuklar ebeveynlerinin gerçekten sevmediği veya umursamadığı hissine kapılabilirler (Rohner, 2015). Bu da çocukların duygusal olarak güvensiz hissetmelerine ve duygusal sorunlar yaşamalarına yol açabilir. Ebeveyn kabulü ve reddi, çocukların duygusal gelişimleri üzerinde derin etkilere sahiptir ve bu kavramlar, araştırmacılar tarafından incelenerek aile içi ilişkilerin iyileştirilmesine ve çocukların psikolojik sağlıklarının korunmasına yardımcı olur.

Ebeveynlerin çocuklarına duygusal destek sağlamaları, onların olumlu duygusal gelişimlerini ve sağlıklı ilişkiler kurmalarını destekleyebilir (Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2012).

Ebeveyn Kabul ve Reddi (EKAR) Kuramı, çocukların duygusal gelişimini inceleyen bir teorik çerçeve olarak kabul edilir ve bu kuramın temelinde sıcaklık ve kontrol olmak üzere iki ana bileşen bulunmaktadır. Bu bileşenler, ebeveynlerin çocuklarına yaklaşımlarını ve davranışlarını anlamak için kullanılır. Ebeveyn kabulü, kuramın “sıcaklık” boyutunu temsil eder. Bu bileşen, ebeveynlerin çocuklarına yönelik sevgi, şefkat, destek, rahatlık ve bakım gibi olumlu duygusal tepkilerini ifade eder. Ebeveyn kabulü, çocuğun kendini sevildiğini ve kabul edildiğini hissetmesine katkıda bulunur (Bircan ve Erden, 2011). Bu, çocuğun duygusal güvende hissetmesini ve olumlu bir özsaygı geliştirmesini destekler. Ebeveyn reddi, kuramın “kontrol” boyutunu oluşturur. Bu bileşen, ebeveynlerin çocuklarına karşı olumsuz veya duygusal olarak soğuk davranışlarını temsil eder. Ebeveyn reddi, çocuğun duygusal güvensizlik, düşük özsaygı ve psikolojik sorunlar yaşamasına neden olabilir. Ebeveynlerin aşırı kontrolcü veya kayıtsız davranışları, bu bileşeni oluşturan ebeveyn redi ile ilişkilendirilebilir (Rohner, 1981).

Bu iki bileşen, çocukların duygusal deneyimlerini ve psikolojik gelişimlerini büyük ölçüde etkiler. Ebeveynlerin çocuklarına sağladığı kabul ve red, çocukların duygusal refahlarını ve sağlıklı ilişkiler kurmalarını büyük ölçüde etkileyebilir. Bu nedenle, EKAR Kuramı, ebeveynlerin çocuklarına nasıl yaklaştığı ve bu yaklaşımın çocukların duygusal gelişimleri üzerindeki etkilerini inceleyerek, aile içi ilişkilerin ve çocukların psikolojik sağlıklarının anlaşılmasına katkıda bulunur.

1.1.1. Ebeveyn Kabul Reddi (EKAR) Kuramının Bileşenleri

EKAR Kuramının iki ana bileşeni “sıcaklık” ve “kontrol” olarak adlandırılır. Bu bileşenler, ebeveynlerin çocuklarına karşı davranışlarını ve yaklaşımlarını açıklamak için kullanılır. Araştırmanın bu bölümünde bu iki bileşen hakkında alanyazında yer alan bilgilere yer verilecektir.

1.1.1.1. Sıcaklık Alt Boyutu

EKAR Kuramının “sıcaklık” boyutu, ebeveyn-çocuk ilişkilerindeki duygusal iletişimi vurgulayan bir bileşeni temsil eder. Bu boyut, ebeveynlerin çocuklarına karşı

gösterdikleri sevgi, şefkat, bakım, ilgi, destek ve duygusal bağı içerir. Herkes hayatı boyunca çocukluk dönemlerinde bakım verenlerinden farklı düzeylerde sevgi ve sıcaklık deneyimler. Bu deneyimler sıcaklık boyutunun bir ucunda “ebeveyn kabulü” ile diğer ucunda “ebeveyn reddi” olmak üzere bir süreklilik teşkil eder. Ebeveyn kabulü, anne-babaların veya bakım verenlerin çocuklarına karşı gösterdikleri sıcaklık, şefkat, bakım, ilgi ve destekle karakterizedir. Ebeveyn kabulü, çocukların kendilerinin sevildiklerini ve kabul edildiklerini hissetmelerine yardımcı olur. Bu, çocukların duygusal olarak güvende hissetmelerini ve olumlu bir özsaygı geliştirmelerini destekler (Rohner, Khaleque, Cournoyer, 2012).

Ebeveyn reddi, ebeveynlerin çocuklarına karşı duygusal olarak soğuk, uzak veya olumsuz davranışlar sergilediği bir durumu ifade eder. Bu durumda, ebeveynler çocuklarına yeterince sevgi ve sıcaklık göstermezler veya belirgin şekilde duygusal destekten yoksun bırakırlar. Ebeveyn reddi, çocukların duygusal güvensizlik, düşük özsaygı ve psikolojik sorunlar yaşamalarına neden olabilir. EKAR Kuramı, sıcaklık boyutunun ebeveyn-çocuk ilişkilerindeki önemini vurgular. Ebeveynlerin çocuklarına duygusal destek sağlamaları, onların duygusal ve psikolojik gelişimini olumlu bir şekilde etkileyebilir. Bu nedenle, ebeveynlerin çocuklarına sevgi, şefkat ve destek göstermeleri, çocukların sağlıklı bir şekilde büyümelerine ve duygusal güvenliklerini geliştirmelerine katkıda bulunur (Öngider, 2013).

Sıcaklık boyutu, EKAR Kuramında duygusal bağın kalitesi ve niteliği ile ilgilidir. Bu alt boyut, bireyler arasındaki, özellikle çocuklar ve ebeveynleri arasındaki, yakın yetişkinler arasındaki ilişkilerin duygusal derinliğini ve bağlanmayı ifade eder. Ebeveynler, çocuklarına olan sevgi, şefkat ve duygusal bağlarını çeşitli şekillerde ifade edebilirler. Bu ifadeler hem fiziksel hem de sözel davranışlarla gerçekleştirilebilir (Rohner, 2015).

Fiziksel davranışlar, ebeveynlerin çocuklarına fiziksel temas yoluyla sevgi ve sıcaklık göstermelerini içerebilir. Örneğin, sarılma, öpme, okşama ve kucaklama gibi fiziksel temaslar, çocuklar için duygusal bağın güçlenmesine katkıda bulunabilir. Bu tür fiziksel davranışlar, çocukların kendilerini sevildiklerini ve kabul edildiklerini hissetmelerine yardımcı olabilir. Sözel davranışlar da sıcaklık boyutunun önemli bir parçasını oluşturur. Ebeveynler, çocuklarına sevgi dolu sözler, övgüler, iltifatlar ve

güzel sözler kullanarak duygusal bağlarını ifade edebilirler. Bu tür sözel ifadeler, çocukların kendilerini değerli ve kabul edilmiş hissetmelerini teşvik edebilir. Sıcaklık boyutu, çocukların duygusal güvende hissetmelerini ve olumlu bir özsaygı geliştirmelerini destekler. Ebeveynlerin çocuklarına gösterdikleri sevgi ve sıcaklık, çocukların duygusal gelişimlerini olumlu bir şekilde etkiler (Şirvanlı-Özen ve Olgaç, 2019).

Ebeveynlerin çocuklarına koşulsuz sevgi ve sıcaklık göstermeleri, çocukların duygusal gelişimini olumlu bir şekilde etkileyebilir. Sıcak ve kabul eden ebeveynler, çocuklarını sevmeye, onaylama, ilgi gösterme ve duygusal bağ kurma konularında olumlu bir tutum sergilerler. Bu, çocukların kendilerini değerli ve kabul edilmiş hissetmelerine yardımcı olur. Ebeveynler, sıcaklık ve kabul söz ve davranışlar yoluyla ifade edebilirler. Övgüler, ninniler, hikayeler, sözlü onaylar, oyunlar, sarılmalar, ve okşamalar gibi davranışlar, çocuklara sevgi ve sıcaklık göstermenin yolları olabilir. Bu tür davranışlar, çocukların duygusal güvende hissetmelerini ve olumlu bir özsaygı geliştirmelerini teşvik eder. Ayrıca, çocuğa sürekli ilgi göstermek ve onun ihtiyaçlarına duyarlı olmak da önemlidir. Ancak, ebeveynlik sadece bir sorumluluk olarak görülmemeli, otomatik bir görev olarak ele alınmamalıdır. Çocuğa karşı zaman zaman ve anlık olarak gösterilen kabul ve sıcaklık ifadeleri, çocuğun duygusal ihtiyaçlarını anladığınızı ve önemseydiğinizi gösterir. Bu tür anlar, çocuğun duygusal bağını güçlendirebilir ve çocuğunuzun duygusal güvenlik duygusunu destekleyebilir. Çocukların duygusal gelişimi ve özsaygılarını olumlu bir şekilde etkilemek için, ebeveynlerin sıcaklık, kabul ve ilgi göstermeye özen göstermeleri önemlidir. Bu, sağlıklı aile ilişkilerinin oluşturulmasına ve çocukların psikolojik sağlıklarının korunmasına katkıda bulunur (Rohner, 1981).

Ebeveyn reddi, EKAR Kuramı'nda önemli bir kavramdır ve olumlu duygu ve davranışların yokluğu veya geri çekilmesini ifade eder. Bu durumda, ebeveynler çocuklarına karşı sıcaklık, sevgi, şefkat ve duygusal destek göstermezler veya bu tür olumlu duygusal ifadeleri belirgin bir şekilde azaltırlar. Ebeveyn reddine ilişkin davranışlar, çocukların duygusal güvensizlik, düşük özsaygı ve psikolojik sorunlar yaşamalarına neden olabilir (Rohner, 2015). Ebeveyn reddi, çeşitli fiziksel ve psikolojik olarak incitici davranışları içerebilir ve aşağıdaki şekillerde kendini gösterebilir:

- Soğukluk/Sevgisizlik: Ebeveynler, çocuklarına karşı duygusal olarak soğuk ve sevgisiz davranabilirler. Sevgi ve şefkat ifadeleri eksik veya nadir olabilir. Ebeveynler, çocuklarına ilgi göstermezler veya duygusal olarak mesafeli davranırlar.
- Düşmanlık/Saldırganlık: Ebeveynler, çocuklarına karşı düşmanca veya saldırgan davranışlar sergileyebilirler. Bu tür davranışlar, çocukların kendilerini güvende hissetmelerini zorlaştırabilir ve çocukların korku veya endişe yaşamalarına neden olabilir.
- Kayıtsızlık/İhmalkârlık: Ebeveynler, çocuklarına karşı kayıtsız veya ihmalkâr davranışlar sergileyebilirler. Bu durumda, ebeveynler çocuklarının duygusal ihtiyaçlarına dikkat etmezler, onların gereksinimlerini görmezden gelirler veya önemsemezler.
- Ayrışmamış Red: Bu durumda, ebeveynler fiziksel olarak olumsuz davranışlar sergileyebilirler, ancak çocuklar ebeveynlerinin onları gerçekten sevmediği veya umursamadığı hissine kapılabilirler. Bu tür bir algı, çocukların duygusal güvensizlik ve düşük özsaygı yaşamalarına neden olabilir.

Ebeveyn reddi, çocukların duygusal gelişimi ve psikolojik sağlığı üzerinde olumsuz etkilere sahiptir. Ebeveynlerin çocuklarına duygusal destek sağlamaları, sevgi ve sıcaklık göstermeleri ve çocuklarının duygusal ihtiyaçlarını karşılamaları önemlidir (Rohner, 2015).

Ebeveynlerin davranışları, çocukların duygusal ve psikolojik gelişimlerini büyük ölçüde etkiler. Ebeveynlerin sıcaklık ve kabul göstermeleri, çocukların duygusal güvenliklerini geliştirirken, ebeveyn reddi ve düşmanlık gibi olumsuz davranışlar, çocuklarda olumsuz duygu ve davranışlar gelişmesine neden olabilir (Şirvanlı- Özen ve Olgaç, 2019).

- Soğuk ve Sevgisiz Ebeveyn: Bu tür ebeveynler, çocuklarına karşı sıcaklık ve sevgi göstermezler. Fiziksel teması, onaylayıcı sözleri, övgüleri veya diğer olumlu ifadeleri eksik veya nadir kullanırlar. Bu, çocukların duygusal bağlarının zayıf olmasına ve duygusal güvensizlik hissetmelerine yol açabilir.
- Düşman ve Saldırgan Ebeveyn: Bu tür ebeveynler, çocuklarına karşı düşmanca ve saldırgan davranışlar sergilerler. Bu davranışlar fiziksel veya sözel saldırganlığı içerebilir. Çocuklar, böyle bir ebeveynle korku ve endişe yaşarlar

ve duygusal travmalara maruz kalabilirler.

- İhmalkar Ebeveyn: İhmalkar ebeveynler, çocuklarının temel ihtiyaçlarına yeterince ilgi göstermezler. Çocukların maddi, fiziksel, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarına duyarsız kalırlar. Bu, çocukların yetersizlik hissi geliştirmelerine ve duygusal açıdan ihmal edildiklerini hissetmelerine neden olabilir.

Ebeveyn davranışları, çocuğun psikolojik ve duygusal sağlığı üzerinde derin etkilere sahiptir. Olumlu ve destekleyici bir ebeveyn davranışı, çocuğun kendine güvenini artırabilir, sağlıklı ilişkiler kurmalarına yardımcı olabilir ve olumlu bir özsaygı geliştirmelerine katkıda bulunabilir. Aksine, olumsuz ebeveyn davranışları, çocuğun duygusal güvenliklerini zedeler, özsaygısını olumsuz etkiler ve psikolojik sorunların gelişme riskini artırabilir (Rohner, 2021).

Rohner (2012)'ın belirttiği gibi, ebeveynler çocuklarını ihmal edebilirler ve bu ihmal, kayıtsızlık ve ilgisizlikle ilişkilendirilebilir. İhmal eden ebeveyn, çocuğun fiziksel ihtiyaçlarına ve duygusal ihtiyaçlarına yeterince katılmayabilir. Bu, çocuğun duygusal olarak ihmal edildiği ve sevilmediği algısını oluşturabilir. Ebeveynlerin çocuklarını ihmal etmelerinin birçok nedeni olabilir. Ebeveynler, kişisel sorunlarla başa çıkmak için çocuklarını ihmal edebilirler. Örneğin, ebeveynler kendi öfke, kaygı veya stresleri ile başa çıkmak için çocuklarının ihtiyaçlarına yeterince dikkat etmeyebilirler. Bu, çocukların duygusal olarak desteklenmediğini hissetmelerine neden olabilir. İhmal eden ebeveyn, çocuğun duygusal ihtiyaçlarına duyarsız kalabilir, rahatlatıcı veya teselli edici davranışlar sergilemeyebilir. Çocuklar, ebeveynlerinin kendilerine ilgisiz veya erişilemez olduğunu hissedebilirler. Bu, çocukların reddedildiği ve sevilmediği algısını yaratabilir. Ebeveyn ihmalinin, çocukların duygusal güvensizlik, düşük özsaygı ve psikolojik sorunlar geliştirmesine neden olabileceği bilinmektedir. Bu nedenle, ebeveynlerin çocuklarının duygusal ihtiyaçlarına duyarlı olmaları ve onlara gerekli sevgi ve destekleri sağlamaları önemlidir.

Ebeveyn kabul ve reddinin algılanan hali (fenomenolojik perspektif) ile dışarıdan bir gözlemci tarafından rapor edilen hali (davranışsal) farklı olabilir. Çocuklar, ebeveyn davranışlarını kendi duygusal deneyimleri ve algılarına dayalı olarak değerlendirirler. Bu nedenle, bir ebeveynin davranışları çocuk tarafından farklı

şekillerde algılanabilir ve farklı sonuçlara yol açabilir. Örneğin, bir dış gözlemci ebeveynin davranışlarını gözlemlediğinde saldırganlık veya düşmanlık bulmayabilir, ancak çocuk bu davranışlar nedeni ile kendi perspektifinden bakarak reddedilmiş hissedebilir. Ayrıca, ebeveynin davranışları çocuğun kendi algısı ve duygusal deneyimleriyle çelişebilir. Bu tür durumlarda, çocuğun algıladığı ebeveyn kabul ve reddi, dışarıdan bir gözlemcinin gördüğü davranışlarla uyuşmayabilir. Bu nedenle, ebeveyn kabul ve reddini değerlendiren araştırmalarda hem çocuğun algılarının hem de davranışsal gözlemlerin dikkate alınması önemlidir. Her iki perspektif de önemlidir, ancak çocuğun kendi duygusal deneyimlerine ve algılarına odaklanmak, onların duygusal ihtiyaçlarını anlamak ve desteklemek için daha önceliklidir. Ebeveyn-çocuk ilişkilerinin değerlendirilmesi sırasında, çocukların algıladığı ebeveyn kabul ve reddi ile davranışsal gözlem sonuçlarının bir arada kullanılması, daha kapsamlı bir değerlendirme sağlayabilir (Rohner, 2004).

Rohner (2015)'ın ebeveyn kabul reddi konusundaki çalışmaları, ebeveyn davranışlarının sembolik ve kültürel anlamlarının anlaşılmasının önemini vurgulamaktadır. Ebeveyn davranışları, kültürel ve toplumsal normlara, değerlere ve inançlara bağlı olarak farklı şekillerde yorumlanabilir ve algılanabilir. Bu nedenle, bir ebeveynin davranışları ve sözleri, farklı kültürler ve toplumlar arasında değişik anlamlar taşıyabilir. Örnek olarak, Hindistan'da bir annenin çocuğunu övmesi, kişinin kendini övmesi olarak ayıp görülebilirken, portakal verme gibi bir davranış çocukta kabul edilen bir davranış olarak algılanabilir. Bu durum, kültürel normlara ve değerlere dayalı olarak değişen bir algılama farklılığıdır. Bu nedenle, ebeveyn kabul ve reddi, sadece davranışsal olarak değil, aynı zamanda bu davranışların sembolik ve kültürel anlamlarının anlaşılmasıyla da incelenmelidir. Ebeveyn davranışlarının kültürel bağlamı, çocukların bu davranışları nasıl algılayacakları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu nedenle, ebeveyn kabul ve reddi araştırmaları, kültürel faktörleri ve ebeveyn davranışlarının sembolik anlamlarını dikkate almalıdır. Bu şekilde, farklı kültürlerde ve toplumların içinde ebeveyn çocuk ilişkileri daha iyi anlaşılabilir ve değerlendirilebilir. Araştırmanın devamında EKAR'ın diğer bileşeni olan "kontrol" bileşenine yönelik bilgiler aktarılmıştır.

1.1.1.2. Kontrol Alt Boyutu

EKAR Kuramının kontrol boyutu, ebeveynlerin çocuklarının davranışlarına

yönelik sınırlayıcı ve kurallar koyma davranışlarını ele almaktadır. Bu boyut, ebeveynlerin çocuklarının davranışlarını ne kadar denetlediği ve bu kuralların uygulanma sıklığına odaklanır. Kontrol boyutu, ebeveynlerin çocukları üzerindeki otorite ve sınırlama düzeyini incelemektedir. Ebeveynler, çocuklarının davranışlarını kontrol etme amacıyla kurallar ve sınırlamalar koyabilirler. Bu kurallar, çocukların güvenliği, disiplin, eğitim ve ahlaki değerler gibi çeşitli amaçlar için oluşturulabilir (Şenel, 2021). Kontrol boyutu, bu kuralların nasıl uygulandığını ve çocuğun algısındaki yerini değerlendirmektedir. Kontrol boyutu, ebeveynlerin çocuklarına ne kadar özgürlük verdikleri ve ne kadar disiplin uyguladıkları ile ilgilidir. Ebeveynlerin çocuklarına yönelik sınırlayıcı davranışları, çocuğun davranışlarını etkileyebilir ve çocuğun bu sınırlamaları nasıl algıladığı önemlidir. Ebeveynlerin kontrol davranışları, çocuğun duygusal ve psikolojik gelişimini etkileyebilir ve bu nedenle bu boyut da EKAR Kuramının önemli bir bileşenidir (Rohner, 1981).

Ebeveynlerin kontrol düzeyi çocuklarının davranışları ve gelişimleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Kontrolün yüksek veya düşük olması, çocukların duygusal ve psikolojik gelişimlerini etkileyebilir. Düşük kontrol düzeyine sahip ebeveynler, çocuklarının davranışlarını sınırlamada zorlanabilirler. Bu ebeveynler, genellikle çocukların özgürlüğünü ve karar alma yetilerini koruma eğilimindedirler. Bu tür ebeveynler, çocuklarına çok fazla özgürlük tanıdıklarında, çocuklar kuralları ihlal etme veya sınırları zorlama eğiliminde olabilirler. Yüksek kontrol düzeyine sahip ebeveynler ise genellikle katı kurallar ve sınırlamalar koyarlar. Bu ebeveynler, çocuklarının davranışlarını yakından denetler ve sık sık kurallara uymalarını beklerler. Bu tür bir kontrol, çocukların özerkliklerini sınırlayabilir ve bazen çocukların karar verme yetilerini geliştirmelerini engelleyebilir. Her iki kontrol düzeyi de çocukların gelişimini etkileyebilir. Dengeyi bulmak, çocuğun güvenliğini sağlamak ve aynı zamanda özerkliğini teşvik etmek önemlidir. Ebeveynlerin çocuklarına uygun bir şekilde kontrol uygulaması, çocukların sağlıklı bir şekilde büyümelerine ve duygusal olarak güvende hissetmelerine yardımcı olabilir. (Rohner, 1981).

Ebeveyn sıcaklığı ve ebeveyn kontrolü arasındaki ilişki, farklı kültürler ve toplumsal bağlamlarda değişebilir. Yapılan araştırmalar, bu ilişkinin karmaşık ve çok yönlü olduğunu göstermektedir. Farklı kültürlerde, ebeveynlerin sıcaklık ve kontrol davranışları farklı şekillerde algılanabilir ve farklı sonuçlara yol açabilir. Bu nedenle,

bu ilişkinin anlaşılması ve yorumlanması karmaşıktır. Bazı araştırmalar katı ebeveyn kontrolünün ebeveyn reddi ile ilişkili olduğunu bulmuşken, diğer çalışmalar bu ilişkiyi doğrulamamıştır. Ayrıca, farklı kültürlerde yapılan araştırmalar, ebeveyn kontrolünün farklı sonuçlara yol açabileceğini göstermiştir. Amerikan Koreli aileleri üzerine yapılan bir çalışma, sıkı ebeveyn kontrolünün ergenler ve anneleri arasındaki ilişkide daha az ebeveyn kabulü ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Ancak, başka bir çalışma Koreli ergenlerle yapılan bir çalışmada, katı davranışsal kontrolün daha fazla ebeveyn kabulü ile ilişkili olduğunu bulmuştur (Saavedra, 1980; Rohner ve Rohner, 1981; Kim, 2005; Rohner ve Pettengil, 1985). Bu sonuçların farklı olmasının nedenleri, kültürel farklılıklar, araştırma yöntemleri ve örneklem büyüklükleri gibi faktörlere dayanabilir. Bu nedenle, ebeveyn sıcaklığı ve kontrolü arasındaki ilişkinin karmaşıklığını ve bağlamsal değişkenlikleri anlamak için daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Ayrıca, kültürel farklılıkların ve toplumsal bağlamların bu ilişkiyi nasıl etkilediğini anlamak için çoklu perspektiflerin kullanılması önemlidir (Akt. Değer, 2021).

1.1.1.3. EKAR'ın Alt Teorileri

EKAR Kuramı, beş temel soruya odaklanarak çocukların ebeveynleri tarafından kabul veya reddedilmelerinin uzun vadeli etkilerini incelemektedir (Bayat, 2015). Bu beş soru, EKAR Kuramı'nın üç alt alanına ayrılmıştır (Eryavuz, 2006):
Kişilik Alt Kuramı:

- Ebeveynleri tarafından sevildiğini ya da reddedildiğini algılayan çocuklara ne olur?
- Çocuklukta reddedilme algısı, yetişkinlik ve yaşlılık dönemine hangi ölçüde etki eder?

Baş Çıkma Alt Kuramı:

- Neden bazı çocuk ve yetişkinler, çocuklukta reddedilme ile diğerlerine göre daha iyi başa çıkar?

Sosyokültürel Alt Kuramı:

- Neden bazı ebeveynler daha sevgi dolu ve kabullenici iken; diğerleri soğuk, saldırgan, ihmalkâr veya reddedici bir tutum içindedirler?

- Bir toplumun yapısı ile toplum bireylerinin düşünce ve inançları, o toplumdaki çoğu ebeveynin çocuklarını kabul veya reddediyor olmasından nasıl etkilenir?

Bu sorular, EKAR Kuramı'nın temel sorunlarını ve bu kuramın incelenen konulara odaklanan alt alanlarını tanımlar. Kuram, çocukların duygusal ve psikolojik gelişimini anlamak ve ebeveynlerin davranışlarının bu gelişime nasıl etki edebileceğini incelemek için bu soruları kullanır. Bu, ebeveyn çocuk ilişkilerinin önemini ve bu ilişkilerin bireylerin kişisel ve toplumsal yaşamlarına nasıl etki edebileceğini anlamamıza yardımcı olan önemli bir kuram ve araştırma alanıdır.

1.1.1.3.1. Kişilik Alt Teorisi

EKAR Kuramı'nın kişilik alt kuramı, çocukların ebeveynleri tarafından kabul edilme veya reddedilme algılarının, temel kişilik özellikleri ve psikolojik sağlık ile nasıl ilişkilendirilebileceğini incelemektedir. Bu alt kuram, çocukların ebeveynleri tarafından nasıl algılandığını ve bu algının kişilik gelişimi üzerindeki etkilerini odaklamaktadır (Rohner, Khalaque, 2002).

Kişilik alt kuramı, insanların evrimsel olarak kendileri için önemli kişilerden, özellikle de bağlanma figürlerinden (bakım, ilgi, destek gibi pozitif davranışları temsil eden kişilerden) olumlu yanıtlar almak şeklinde kalıcı bir duygusal ihtiyaç içinde olduğunu temel bir varsayım olarak kabul eder. İnsanlar için hayati öneme sahip olan bu ihtiyaç ve bu kişilerle kurulan bağların kalitesi; kişinin duygusal güvenlik ve esenlik duygusunu etkiler. Bağlanma figürleri, kişinin kendisiyle özel bir ilişki kurduğu, benzersiz ve değiştirilemez öneme sahip kişilerdir. Bu bağlar, diğer insanlarla kurulan ilişkilerden farklıdır ve çocukların kendilerini güvende hissetmeleri, bağlanma figürleriyle olan ilişkilerinin niteliğine bağlıdır. İyi bir bağlanma figürü ile olan ilişki, kişinin duygusal güvenlik ve esenliği için temel bir faktördür. Bu nedenle kişilik alt kuramı, kişinin kendisi için önemli olan kişilerle kurduğu ilişkilerin kalitesini ve bu ilişkilerin kişinin duygusal sağlığına etkisini vurgular. Bu, ebeveynlerin çocuklarına olan davranışlarının ve ilişkilerinin uzun vadeli etkilerini anlamamıza yardımcı olan önemli bir teorik çerçevedir. (Rohner, Khaleque, Cournoyer, 2012).

Kişilik alt kuramına göre, kişilik, bireylerin hayatın farklı durumlarına yanıt verme eğilimi olarak tanımlanır. Bu yanıt verme eğilimleri, kişinin kendisi için önemli olan kişilerden duygusal ihtiyaçlarının nasıl karşılandığına bağlı olarak şekillenir.

Kendisi için önemli kişilerden duygusal ihtiyaçları yeterli ve olumlu bir şekilde karşılanmış olan bireyler, genellikle güvenli, olumlu ve bağımsız bir şekilde yanıt verme eğilimine sahiptirler. Bu, duygusal sağlık, benlik saygısı, öz yeterlilik ve olumlu benlik ve dünya görüşünün gelişimine katkıda bulunur. Ancak, duygusal ihtiyaçları eksik veya olumsuz bir şekilde karşılanmış olan bireyler, daha güvensiz, endişeli ve bağımlı bir şekilde yanıt verme eğilimine sahip olabilirler. Özellikle ebeveyn reddi yaşayan çocuklar, düşmanlık, saldırganlık, bozulmuş benlik saygısı, bozulmuş öz yeterlilik, duygusal tepkisizlik, olumsuz dünya görüşü, olumsuz benlik saygısı ve öz yeterlilik gibi olumsuz kişilik eğilimleri geliştirebilirler. Duygusal ihtiyaçlarının yeterli bir şekilde karşılanması, bireyin duygusal ve davranışsal olarak daha sağlıklı olmasına katkıda bulunurken, bu ihtiyaçların karşılanmaması veya olumsuz bir şekilde karşılanması, olumsuz kişilik eğilimlerinin gelişimine yol açabilir (Rohner ve Khalaque, 2002).

Ebeveyn Kabul ve Reddi (EKAR) kuramı, kişilik alanından çocukluk döneminde ebeveynlerinden algıladığı reddin çocuk ya da yetişkinin psikolojik uyumu veya kişiliği üzerindeki etkisini açıklamaya odaklanır. Bu kurama göre, çocuklar ebeveynleri tarafından kabul edildiklerini veya reddedildiklerini algırlar ve bu algılar, kişilik gelişimlerini etkileyebilir (Rising ve Rohner, 2020). Rohner (1986), EKAR'ın kişilik alanının, dünya genelinde farklı ırk ve kültürlerde, ebeveynleri tarafından reddedilen kişilerin yedi olumsuz kişilik özelliğini açığa çıkaracağını öne sürer. Bu yedi kişilik özelliği aşağıda sıralanmıştır:

- Bağımlılık veya savunucu bağımsızlık: Bu özellik, kişinin ya çok bağımlı ve çekingen olması ya da aşırı bağımsız ve dirençli olması şeklinde ifade edilebilir.
- Olumsuz özgüven: Kişinin kendine olan güveninin düşük olması ve kendini olumsuz bir şekilde değerlendirmesi olarak tanımlanabilir
- Olumsuz özyeterlilik: Kişinin kendi yeteneklerine olan inancının zayıf olması ve kendi başına başarılı olma konusundaki şüpheleri olarak tanımlanabilir.
- Düşmanlık ve saldırganlık: Kişinin diğer insanlara karşı düşmanlık, kırgınlık ve agresif davranışlar sergilemesidir.
- Duygusal tutarsızlık: Kişinin duygusal tepkilerinin istikrarsız olması, ani duygusal dalgalanmalar yaşaması olarak tanımlanabilir.

- Duygusal tepkisizlik: Kişinin duygusal tepkilerinin sınırlı veya eksik olması, duygusal olarak soğuk bir tavır sergilemesidir.
- Negatif dünya görüşü: Kişinin dünya hakkında olumsuz ve karamsar bir bakış açısına sahip olması olarak açıklanabilir.

Bu özellikler, çocukların ebeveynlerinden algıladıkları reddin uzun vadeli etkilerini temsil eder. EKAR kuramı, bu özelliklerin reddedilme algısı ile ilişkilendirilmesini önerir ve farklı kültürlerde benzer özelliklerin görülebileceğini iddia eder (Rohner, 2015). Araştırmanın devamında bu kavramlar kısaca açıklanmıştır.

1.1.1.3.2. Düşmanlık ve Saldırganlık

Ebeveyn Kabul ve Reddi (EKAR) kuramına göre, çocuklar ebeveynleri tarafından kabul edilmediklerini hissettiklerinde düşmanlık ve saldırganlık eğilimleri gösterebilirler. Düşmanlık, içsel bir öfke durumu olarak tanımlanır ve saldırganlığın bir tetikleyicisi olabilir. Saldırganlık ise bir kişi veya nesneye zarar verme amacıyla yapılan davranışların tümünü ifade eder. Ebeveynler tarafından reddedilen çocuklar, bu duygusal travmanın etkisi altında kalarak düşmanlık ve saldırganlık duyguları geliştirebilirler. Bu duyguları kontrol etmede zorluk yaşayabilirler. Saldırganlık, fiziksel veya sözlü şiddet biçiminde açığa çıkabileceği gibi, daha az açık veya sembolik şekillerde de kendini gösterebilir. Örneğin, kişi pasif-agresif davranışlar sergileyebilir, diğer insanları kızdırmak veya rahatsız etmek için inatçı bir tavır takınabilir veya şiddet içerikli hayaller kurabilir (Rohner, 2015). Bu tür davranışlar, ebeveynler tarafından kabul edilmeme veya reddedilme deneyimlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkabilir. Bu nedenle ebeveynlerin çocuklarına sevgi, kabul ve destek sunmaları önemlidir, çünkü bu, çocukların sağlıklı bir psikolojik gelişim yaşamalarına yardımcı olabilir.

1.1.1.3.3. Bağımlılık ve Savunucu Bağımsızlık

Ebeveyn Kabul ve Reddi (EKAR) kuramına göre, çocukluklarında red algılayan kişiler, genellikle bağımlılığa daha yatkın hale gelebilirler. Kendilerini olumlu bir tepki alabilmek için diğer insanlara fazlasıyla bağlı hissedebilirler. Bu bağımlılık eğilimi, kişinin duygusal ihtiyaçlarının karşılanmadığı bir ortamda olumsuz tepkileri dengelemek için bir savunma mekanizması olarak ortaya çıkabilir (Rohner ve Brothers, 1999). Ancak zaman içerisinde, bağımlılık, kişinin başkalarına olan

ihtiyaçlarını inkar etme ve savunucu bir bağımsızlığa dönüşebilir. Bu durumda kişi, olumlu tepkileri alabilmek için başkalarına olan ihtiyaçlarını reddetme eğilimindedir. Kişi, dışarıdan bağımsız gibi görünürken aslında içsel olarak olumsuz bir deneyim yaşamış ve duygusal zorluklarla başa çıkma stratejisi olarak bu savunucu bağımsızlığı geliştirmiştir (Rohner ve Brothers, 1999; Rohner, 2004; Rohner ve ark., 2005). Bu savunucu bağımsızlık, kişinin başkalarıyla ilişkilerini etkileyebilir ve kişinin olumlu duygusal bağlantılardan kaçınmasına neden olabilir (Rohner ve ark., 2005).

1.1.1.3.4. Duygusal Tepkisizlik

EKAR kuramına göre, red algılayan çocuklar ve yetişkinler, ebeveynlerinden reddedildiklerini hissettiklerinde, olumsuz duygusal deneyimler yaşarlar. Bu deneyimler acı verici ve yıkıcı olabilir. Red algılayanın neden olduğu bu acıyı azaltmak ve korunmak amacıyla, bu bireyler zamanla duygusal tepkisizlik geliştirebilirler (Rohner, 2016). Duygusal tepkisizlik, kişinin duygusal olarak kendini kapatması ve duygusal deneyimlerini sınırlaması anlamına gelir. Bu kişiler, sevgi ve duygusal bağlarla başa çıkmakta zorluk yaşarlar. Duygusal tepkisizlik, çocuklar ve yetişkinler arasındaki ilişkilerde sorunlara neden olabilir ve kişinin duygusal gelişimini olumsuz etkileyebilir (Rohner, 2016). Çocukluğunda red algılayan bireylerin duygusal ihtiyaçları karşılanmadığında, duygusal tepkisizlik gibi olumsuz sonuçlara yol açabileceği ifade edilmektedir (Rohner, 2016).

1.1.1.3.5. Duygusal Tutarsızlık

EKAR kuramına göre, çocuklar ebeveynleri tarafından kabul edildiklerinde, olumsuz stres durumlarına daha iyi başa çıkabilirler ve daha duygusal olarak tutarlı olabilirler. Ancak, ebeveynleri tarafından reddedildiklerinde, stresle başa çıkmakta daha fazla zorlanabilirler ve duygusal olarak daha tutarsız olabilirler. Bu, red algılayan çocukların küçük stres durumlarına karşı daha fazla öfke, endişe ve duygusal dalgalanmalar yaşadıklarını gösterir (Rohner, 2012). Red algılayan çocuklar, ebeveynleri tarafından kabul edilen çocuklara göre daha duygusal olarak dengesiz olabilirler. Bu durum, olumsuz duygusal deneyimlerin red algılayan çocuklar üzerindeki etkisini yansıtır. Ebeveynler tarafından kabul edilmeyen çocuklar, güvenlik ve duygusal denge eksikliği yaşayabilirler (Rohner, 2004; Eryavuz, 2006). EKAR kuramı, çocukların duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasının önemini vurgular ve ebeveynlerin çocuklarına sevgi, kabul ve destek göstermelerinin çocukların duygusal

sağlığı ve stresle başa çıkmaları üzerinde olumlu etkileri olduğunu belirtir. Red algılayan çocukların stresle başa çıkmakta zorlanmaları ve duygusal tutarsızlık yaşamaları, ebeveynlerin çocuklarına duygusal olarak desteğini sunmamalarıyla ilişkilendirilir.

1.1.1.3.6. Olumsuz Özsaygı

EKAR kuramına göre, olumsuz öz saygı, bir bireyin kendine yönelik değerlendirmeleri ile ilgilidir ve ebeveynleri tarafından reddedilen çocuklar olumsuz öz saygıya sahip olma eğilimindedirler. Bu çocuklar, ebeveynlerinin sevgisiz veya kabul etmeyen davranışlarını kendi değerlerine yansıtma eğilimindedirler. Yani, kendilerini sevilmez veya değersiz olarak görme olasılıkları daha yüksektir (Rohner ve Brothers, 1999; Rohner ve ark., 2005).

Olumsuz öz saygı, ebeveyn kabul-red kuramının kişilik alt kuramının bir parçası olarak, ebeveynlerin çocuklarının duygusal ihtiyaçlarını nasıl karşıladığının kişilik gelişimine etkisini gösterir. Ebeveynler tarafından kabul edilmeyen çocuklar, bu olumsuz öz saygı hissi ile büyüme eğilimindedirler. Bu nedenle, ebeveynlerin çocuklarına sevgi, kabul ve destek göstermeleri önemlidir, çünkü bu, çocukların kendilik değerini ve olumlu öz saygılarını artırabilir (Rohner ve Brothers, 1999; Rohner ve ark., 2005).

1.1.1.3.7. Olumsuz Özyeterlik

EKAR kuramına göre, olumsuz öz yeterlik, bireyin çevresindeki olaylarla başa çıkma yeteneği ile ilgilidir (Bandura, 1994). Ebeveynler tarafından kabul edilmemiş veya reddedilmiş olan çocuklar, bu olumsuz öz yeterlik hissi ile büyüme eğilimindedirler (Rohner, 2015). Bu nedenle, bu çocuklar, zorluklarla başa çıkmakta daha düşük bir inanç seviyesine sahip olabilirler ve başkalarının beklentilerini karşılamakta zorlanabilirler. Öz yeterlik hissi düşük olan bireyler, olumsuz sonuçlar ve başarısızlık korkusu taşıyarak, başkaları ile etkileşimde daha az kendine güvenebilirler (Bandura, 1994).

Ebeveynlerin çocuklarına sevgi, kabul ve destek göstermesi, çocukların olumlu öz yeterlik hissini artırabilir. Bu, çocukların güçlü bir temel üzerinde yetişmelerine yardımcı olabilir ve yaşamları boyunca karşılaştıkları zorluklarla daha iyi başa çıkmalarına olanak tanır (Rohner, 2004).

1.1.1.3.8. Olumsuz Dünya Görüşü

EKAR kuramına göre, ebeveynler tarafından reddedilen çocuklar, genellikle dünya ve dış çevre ile ilişkilerini düşmanca, güvenilmez ve tehdit edici bir şekilde algırlar. Ebeveyn kabul ve reddi deneyimleri, bu çocukların genel dünya görüşlerini ve insanlarla olan ilişkilerini etkiler. Bu olumsuz dünya görüşü, çocuklar ve yetişkinler arasındaki ilişkileri olumsuz etkileyebilir ve onları daha şüpheli ve düşmanca yapabilir (Rohner, 2016).

Ebeveynler tarafından reddedilen kişiler, olumsuz deneyimler yaşadıkları için genellikle başkalarına karşı daha temkinli ve güvensiz bir tavır geliştirirler (Rohner ve ark., 2005). Bu, duygusal olarak daha kapalı ve kendilerini başkalarından izole etmelerine neden olabilir. Bu olumsuz dünya görüşü, ilişkilerde sorunlara ve uzaklaşmaya yol açabilir.

1.1.1.4. Başa Çıkma Alt Teorisi

Başa çıkma kuramı, ebeveyn reddi deneyimi yaşayan ancak bu deneyime daha iyi uyum sağlayabilen bireylerin nasıl başa çıktığını anlamak için odaklanır. Bu alt kuram, çocuklukta veya yetişkinlikte ebeveyn reddi yaşamış bireyler arasındaki farkları ve bu farkların nedenlerini araştırır. Çünkü bazı bireyler, olumsuz deneyimlere rağmen bu deneyimlerle daha iyi başa çıkabilir ve olumlu bir psikolojik sağlık sergileyebilirken, diğerleri bu deneyimlerden daha fazla etkilenir ve olumsuz sonuçlar yaşar (Rohner, Khaleque, Cournoyer, 2002).

Başa çıkma kuramı, bu farklılıkları anlamaya yönelik bir çerçeve sunar ve bu farklılıkların altında yatan nedenleri araştırır. Bu nedenler arasında kişisel özellikler, dışsal destek sistemleri, psikolojik süreçler ve diğer faktörler bulunabilir. Başa çıkma kuramı, bu faktörleri inceleyerek, neden bazı bireylerin ebeveyn reddi deneyimiyle daha iyi başa çıkabildiğini ve psikolojik sağlık açısından daha olumlu sonuçlar elde edebildiğini anlamaya çalışır. Bu, psikolojik danışmanlık ve destek sağlamak için önemli bir teorik çerçeve sağlayabilir (Rohner ve Khaleque, 2002).

EKAR Kuramı, başa çıkma alt teorisi içinde önemli bilişsel yetenekleri vurgular. Bu yetenekler, çocuklar ve yetişkinler tarafından algılanan red ile daha etkili bir şekilde başa çıkmalarına olanak tanır. Bu bilişsel yetenekler arasında aşağıdakiler yer almaktadır (Rohner, Khaleque, Cournoyer, 2012):

Farklılaştırılmış Benlik Duygusu: Farklılaştırılmış benlik duygusu, bireylerin kendilerini diğerlerinden farklı bir şekilde algılamalarını ifade eder. Bu, kişinin özsaygısı ve özyeterliliği ile ilgili olumlu bir algıya sahip olmasını sağlar. Farklılaştırılmış benlik duygusu olan kişiler, kendilerini daha özgün ve değerli hissederler. Red algıladıklarında, bu olumlu benlik duygusu onlara daha fazla direnç ve başa çıkma kapasitesi sağlar.

Kendi Kaderini Tayin Etme Duygusu: Kendi kaderini tayin etme duygusu, bireylerin yaşadıkları olayların kendi kararları ve eylemleri sonucu meydana geldiğine inanmalarını ifade eder. Bu inanç, bireylerin yaşadıkları olayları daha fazla kontrol edebileceklerine dair bir duygu yaratır. Kendi kaderini tayin eden kişiler, olumsuz deneyimleri daha iyi yönlendirebilirler. Red algıladıklarında, bu inançları onları daha etkili bir şekilde başa çıkmaya teşvik edebilir.

Kişiliksizleştirme Kapasitesi: Kişiliksizleştirme, olayları daha kişisel ve kendileriyle ilgili algılama eğiliminde olan bir yetenektir. Bu kişiler, olumsuz deneyimleri daha kasıtlı ve incitici olarak algırlar. Bu, red algıladıklarında, kendilerini daha iyi koruma veya başkalarına tepki verme konusunda daha etkili olmalarını sağlayabilir.

Başa çıkma alt teorisi, bu bilişsel yeteneklerin varlığı ve etkisi üzerinde durur ve bireylerin algıladıkları redle nasıl başa çıkabileceklerini anlamak için bu yetenekleri inceler (Rohner, Khaleque, Cournoyer, 2012).

Başa çıkma alt kuramı, başa çıkma biçimlerini duygusal ve araçsal olarak iki kategoriye ayırır (Rohner ve Khaleque, 2002):

- Duygusal Başa Çıkma: Duygusal başa çıkan bireyler, duygusal olarak olumsuz deneyimlerle başa çıkma eğilimindedirler. Bu kişiler, ebeveyn reddi yaşamış olsalar bile duygusal ve zihinsel sağlıkları genellikle daha iyi korunmuştur. Duygusal başa çıkma, olumsuz deneyimleri hissetme ve ifade etme becerisine dayanır. Bu bireyler, duygusal zorluklarla başa çıkmak için içsel kaynaklarını kullanabilirler.
- Araçsal Başa Çıkma: Araçsal başa çıkan bireyler ise duygusal ve zihinsel sağlıkları olumsuz etkilense de okul ve mesleki yaşamlarında başarılı ve görev

odaklıdırlar. Bu kişiler, olumsuz deneyimlere karşı daha fazla araçsal bir yaklaşım sergilerler. Başkalarından duygusal destek almaktan ziyade, problem çözme becerileri, planlama ve hedeflere odaklanma gibi araçsal yöntemlere dayanırlar. Olumsuz deneyimlerle başa çıkmak için içsel güç ve kararlılık gösterirler.

Araştırmalar, araçsal başa çıkma stratejileri kullanan bireylerin, olumsuz deneyimlerle daha iyi başa çıkma eğiliminde olduğunu ve bu stratejilerin, okul ve iş yaşamında başarılarını destekleyebileceğini göstermiştir. Bununla birlikte, duygusal destek ve anlayışın da duygusal başa çıkan bireyler için önemli olduğu ve onların zihinsel sağlıklarını korumada yardımcı olabileceği belirtilmiştir. Reddi yaşamış bireylerin destek gördükleri ve duygusal ihtiyaçlarının karşılandığı durumlar, olumsuz etkileri azaltabilir ve daha sağlıklı bir zihinsel duruma katkıda bulunabilir. Bu nedenle, her iki başa çıkma tarzının da kendi avantajları ve önemli rolü bulunmaktadır (Rohner ve Khaleque, 2002).

1.1.1.5. Sosyokültürel Alt Teorisi

Sosyokültürel alt kuram, Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'nın bir parçası olarak, ebeveynlerin çocuklarının kabul veya reddedilme algısının kültürel ve sosyal bağlamlarını ele alır. Bu alt kuram, çocukların ebeveynlerinin davranışlarını ve ebeveynlerin çocuklarına olan tutumlarını anlamak için kültürel faktörleri göz önünde bulundurur. Sosyokültürel alt kuramın kökleri, psikologlar ve araştırmacılar tarafından geliştirilen kültürel psikoloji ve ekolojik sistemler yaklaşımlarına dayanır. Özellikle, bu alt kuramın temel ilham kaynaklarından biri, psikanalist Abram Kardiner'in çalışmalarıdır. Kardiner, çocukların gelişimini sosyal ve kültürel bağlamlar içinde incelemiş ve bu bağlamların çocuğun kimlik ve kişilik gelişimini nasıl etkilediğini araştırmıştır. Ek olarak, Uri Bronfenbrenner'in ekolojik sistemler modeli de sosyokültürel alt kurama katkıda bulunmuştur. Bu model, çocukların gelişimini bir dizi çevresel faktörün etkilediğini vurgular ve bu faktörleri mikro, mezo, ekso ve makro sistemler olarak sınıflandırır. Mikro sistem, çocuğun doğrudan etkileşimde bulunduğu yakın çevresi, mezo sistem daha geniş toplulukları ve ekso sistem dışsal faktörleri içerir. Sosyokültürel alt kuram, bu tür sistemleri kullanarak çocuğun ebeveyn kabul-red algısını incelemeye odaklanır. Ayrıca, John Berry'in kültürel psikoloji ve kültürlerarası ilişkiler alanındaki çalışmaları da sosyokültürel alt kurama katkıda

bulunmuştur. Berry, kültürün bireylerin davranışlarını, değerlerini ve inançlarını nasıl etkilediğini incelemiştir. Sosyokültürel alt kuram, çocuğun ebeveynlerinin davranışlarını ve ebeveyn kabul-red algısını kültürel ve sosyal bağlamlar içinde değerlendirir (Rohner ve Khalegue, 2002).

Kuramın temel dayanağı, ebeveyn kabul-red davranışının toplum içindeki çeşitli faktörler tarafından şekillendirildiği ve aynı zamanda çocukların kişilik gelişimi ve davranışları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğuna yöneliktir. Bu yaklaşım, aile yapısı, ekonomik koşullar, toplumsal faktörler, siyasi durum, savunma sistemi gibi toplumun bakım sistemlerinin, ebeveyn davranışlarını etkileyebileceğini ve bunun da çocukların gelişimine yansıdığını öne sürmektedir. Ayrıca, bu model çocukların kişilik gelişimini etkileyen faktörler arasında, aile içi dinamikler, akran ilişkileri ve toplumsal etkileşimleri de dikkate almaktadır. Bu yaklaşım, çocukların kişilik gelişimi ve davranışlarının karmaşık bir etkileşim ağına dayandığını göstermektedir. Aile içi faktörler, toplumsal koşullar ve bireyin kendi mizaç özellikleri gibi birçok değişken, birlikte çalışarak çocukların davranışlarını ve kişilik gelişimini etkiler. Bu nedenle, bu kuramın, çocuk gelişimi ve psikolojisi alanında önemli bir teorik çerçeve sunarak, bu faktörlerin nasıl bir araya geldiğini ve çocukların yaşamları üzerinde nasıl bir etki yarattığını anlamak için kullanılabilir. Bu yaklaşım, ebeveynlerin davranışlarını ve ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarını anlamak için toplumsal ve kültürel bağlamları da dikkate alır ve bu, çocukların gelişimini daha kapsamlı bir şekilde anlamak için önemlidir (Rohner, Khalegue ve Cournoyer, 2012).

Sosyokültürel alt kuramın “ifade edici” olarak isimlendirilen kurumsal sistemlere odaklanması, bu sistemlerin kişilerin içsel durumlarını ifade etmek ve şekillendirmek için önemli bir rol oynadığını öne sürer. Bu sistemler, toplum içindeki bireyler arasında sembolik yaratımlar olarak görülür ve zaman içinde birçok birey tarafından oluşturulan, paylaşılan inançlar, değerler ve davranış kalıpları içerir. Bu model, sosyal ve kültürel bağlamların bireylerin davranışlarını ve inançlarını nasıl etkilediğini anlamak için kullanılır. İnsanların içinde buldukları toplumun normları, değerleri, inançları ve sosyal kurumları, davranışları ve düşünce biçimlerini şekillendirir. İfade edici sistemler, bu toplumsal normları ve değerleri yansıtarak, bireylerin nasıl davranmaları gerektiği ve dünyayı nasıl algılamaları gerektiği konusunda rehberlik eder. Bu yaklaşım aynı zamanda ebeveyn kabul-redinin

nedenlerini ve toplumsal bağlantılarını anlamak için de kullanılır. Ebeveynlerin davranışları ve çocuklarının algıları, toplumsal ve kültürel bağlamların bir ürünü olarak görülür. Toplumun normları, aile içi ilişkileri ve ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarını etkileyebilir. Bu nedenle, sosyokültürel alt kuram, ebeveyn kabul-redinin toplumsal kökenlerini ve nasıl çeşitli toplumlarda farklı şekillerde ifade edildiğini incelemeye çalışır. Sosyokültürel alt kuram, insan davranışlarını ve ilişkilerini anlamak için kültürel ve toplumsal faktörlerin etkisini vurgulayan önemli bir teorik yaklaşımdır. Bu yaklaşım, kültürün, toplumun ve kurumsal sistemlerin, bireylerin yaşamları üzerindeki derin etkilerini vurgular ve bu etkileri anlamak için sosyal bilimlere kapsamlı bir çerçeve sunar (Rohner, Khalegue ve Cournoyer, 2012).

Sosyokültürel alt kuram, toplumların ve kültürlerin farklı değerler, normlar, inançlar ve semboller geliştirdiğini vurgular. Bu kültürel farklılıklar, toplumların kabul ve reddetme ile ilgili zihinsel temsillerini şekillendirir. Örneğin, bir toplumda kabul edilen bir çocuk, başka bir toplumda reddedilen bir çocuk olabilir ve bu durum, kültürel değerler ve eğitim ile ilgilidir. Ayrıca, bu kuram, ebeveyn kabul ve red deneyimlerinin bireylerin yaşamlarının birçok yönünü etkileyebileceğini belirtir. Örneğin, bir kişinin ebeveynleri tarafından kabul edilmediği bir çocukluk dönemi, bu kişinin hane yapısı, sanatsal tercihleri, mesleki tercihleri, mizah anlayışı gibi bir dizi sosyokültürel davranışı etkileyebilir. Bu, çocukların aileleri ve toplumları tarafından şekillendirilen kültürel değerler ve normlar ile ilişkilidir (Rohner, 2021).

Ebeveynlerin çocuklarına yönelik kabul veya red davranışları, birçok faktörden etkilenebilir. Sosyokültürel alt kuram, bu faktörlerin çeşitli toplumlarda ve kültürlerde farklılık gösterebileceğini ve ebeveynlerin reddetme eğilimlerini etkileyebileceğini vurgular. Özellikle genç ve ekonomik olarak zor durumda olan ebeveynler, bekar ve sosyal-duygusal destekten yoksun olan ebeveynler, daha fazla reddetme eğilimi gösterebilirler. Bu tür ebeveynlerin yaşadığı stres ve zorluklar, çocuklarına yönelik davranışlarını olumsuz etkileyebilir. Örneğin, genç ebeveynlerin daha az deneyime sahip olmaları ve ekonomik sıkıntılar yaşamaları, çocuklarına yeterince destek sağlama konusunda zorluk yaşamalarına neden olabilir. Benzer şekilde, bekar ebeveynler veya sosyal-duygusal destekten yoksun olan ebeveynler, çocuklarının duygusal ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanabilirler. Bu durumlar, ebeveynlerin kabul veya red davranışlarına yansiyabilir. Ancak bu faktörler tek başına kabul veya red

davranışlarını açıklamak için yeterli değildir. Her toplum ve kültür, kendi özgün faktörlerini içerir ve ebeveyn davranışlarının karmaşıklığını etkileyen bir dizi etken bulunabilir. Bu nedenle, sosyokültürel alt kuram, ebeveyn davranışlarını daha iyi anlayabilmek için bu faktörlerin incelenmesi gerektiğini belirtir. (Rohner, Khalegue ve Cournoyer,2012).

1.2. EBEVEYNLİK STİLLERİ

Ebeveynlik stilleri, çocukların davranışları, duygusal gelişimi ve genel yaşam memnuniyeti üzerinde farklı etkileri olabileceğini gösteren birçok araştırmaya konu olmuştur. Ebeveynlik ve ebeveynlik stilleri üzerine yapılan araştırmalar, çocukların genel gelişimi üzerinde önemli etkilere sahip olduğunu göstermektedir (Smetana, 2017). Ebeveynlik, bir çocuğun fiziksel, duygusal, sosyal ve bilişsel gelişimini şekillendiren temel bir faktördür.

Ebeveynlik stilleri üzerine yapılan araştırmaların kökeni, 20. yüzyılın üçüncü ve dördüncü çeyreklerinde sosyal bilimlerdeki sosyalizasyon üzerine yoğunlaşan çalışmalara dayanmaktadır. Bu dönemde, davranışçı ve psikanalitik kuramlar, ebeveyn davranışlarının çocuk gelişimindeki rolünü anlamak için önemli bir odak noktası haline gelmiştir. Davranışçılar, çocuğun davranışlarının çevresel faktörler tarafından belirlendiğini savunmuşlardır. Ebeveyn davranışlarının, çocuğun öğrenme süreçlerini etkileyerek sosyalizasyonunu nasıl şekillendirdiği üzerine odaklanmışlardır. Bu yaklaşım, çocuğun davranışlarını ödüllendirme ve cezalandırma gibi dışsal uyarıcılara bağlamıştır. Psikanalistler ise ebeveyn davranışlarını, ebeveynlerin içsel dünyalarındaki çatışmaların ve arzuların bir yansıması olarak görmüşlerdir. Ebeveyn-çocuk ilişkilerini, özellikle annenin ve babanın çocuk üzerindeki etkilerini, Freud'un öne sürdüğü örnekler ve arketipler bağlamında anlamaya çalışmışlardır (Ay, 2015). Darling ve Steinberg'in (1993) çalışmasına göre, bu dönemdeki araştırmalarda ebeveynlik stilleri, çocuk gelişimine olan etkileri açısından önemli bir konu haline gelmiştir. Maccoby (1992) ise ebeveyn-çocuk ilişkisini tek yönlü bir etkiden ziyade, iki yönlü bir etkileşim olarak görmüş ve ebeveyn-çocuk arasındaki duygusal etkileşimi vurgulamıştır. Maccoby'nin (1992) belirttiği gibi, ebeveyn-çocuk ilişkisindeki etkileşim, tek yönlü bir öğretmen-öğrenci ilişkisinden ziyade, karşılıklı ve iki yönlü bir iletişimi içerebilir. Bu, çocuğun ebeveynini etkileyebileceği ve ebeveynin de çocuğa etki edebileceği bir süreci ifade eder. Ayrıca, ebeveynlik stillerinin belirlenmesinde etkili olan faktörler arasında toplumsal normlar, çocuk sayısı, cinsiyet, kişilik özellikleri ve ebeveynlerin kendi çocukluk deneyimleri gibi çeşitli faktörlerin bulunduğu vurgulanmaktadır. Bu faktörler, ebeveyn-çocuk etkileşimini şekillendiren önemli belirleyicilerdir.

Darling ve Steinberg (1993) tarafından ortaya konan ebeveynlik yaklaşımları, ebeveynlik konseptini daha derinlemesine anlamak ve farklı boyutları ayırt etmek

amacıyla önemli bir katkı sağlamıştır. Bu yaklaşım, ebeveynlikle ilgili ebeveynlik stilleri ve ebeveynlik uygulamaları olmak üzere iki temel kavramı vurgulamaktadır. Ebeveynlik stilleri, ebeveynlerin genel yaklaşımını ve çocuklarına karşı tutumlarını ifade eder. Darling ve Steinberg'e göre, ebeveynlik stilleri herhangi bir belirli hedefe yönelik olmayan, genel ebeveyn-çocuk etkileşimini ifade eden tutum ve davranışlardır. Bu stiller genellikle otoriter, demokratik, ilgisiz ve izin verici olarak sınıflandırılır. Her bir stil, ebeveynin çocuğuna karşı olan beklentilerini ve bu beklentilere yönelik davranışlarını yansıtır. Ebeveynlik uygulamaları, ebeveynlerin belirli hedeflere yönelik davranışlarını ifade eder. Ebeveynlik uygulamaları, ebeveynin çocuğunu yetiştirme amacı doğrultusunda gerçekleştirdiği somut eylemleri içerir. Bu, kurallar koyma, ödüllendirme, cezalandırma, iletişim kurma gibi eylemleri içerir. Ebeveynlik uygulamaları, ebeveynlik stillerini destekler veya şekillendirir.

Darling ve Steinberg (1993)'in bu ayrımı yapmalarının temel nedeni, ebeveynlikle ilgili araştırmalarda daha fazla anlam ve derinlik katmaktır. Bu yaklaşım, ebeveynlik üzerine yapılan araştırmalarda farklı odak noktalarını ve süreçleri vurgulayan farklı modellerin ortaya konmasına da katkıda bulunmuştur. Bu modeller arasında psikodinamik model, öğrenme modeli, ebeveynlik boyutları, Baumrind'in tipolojisi, Maccoby ve Martin'in iki boyutlu modeli gibi farklı yaklaşımlar yer almaktadır. Bu modeller, ebeveynlik stilleri ve uygulamaları üzerine farklı teoriler ve açıklamalar sunarak bu alandaki zenginliği artırmıştır.

Diana Baumrind (1966; 1971a; 1971b; 1972)'in çalışmaları, ebeveynlik alanında temel bir referans noktası olarak kabul edilir ve birçok araştırmacı ve uzmana ilham kaynağı olmuştur. Baumrind, 1960'ların ortalarında yaptığı çalışmalarında otoriter, demokratik ve ihmalcı ebeveynlik stillerini tanımlamıştır. Baumrind'in ebeveynlik stilleri tipolojisi, Maccoby ve Martin (1983) tarafından genişletilmiş ve yeniden ele alınmıştır. Maccoby ve Martin, Baumrind'in çalışmalarındaki temel boyutları duyarlılık ve talepkarlık olarak adlandırmışlardır. Bu boyutlar, ebeveynlikteki iki temel faktörü temsil eder: ebeveynin çocuğa karşı duyarlı olma düzeyi ve çocuktan beklentilerinin talepkarlık derecesi.

Maccoby ve Martin'in modeline göre, bu iki boyut düzeylerine göre dört farklı ebeveynlik stili ortaya çıkar:

Yüksek Duyarlılık ve Yüksek Talepkarlık (Demokratik): Bu stilde ebeveynler, çocuklarına karşı duyarlıdır ve aynı zamanda belirli beklentilere sahiptir. Bu

ebeveynlik stili, çocuğun duygusal ihtiyaçlarına önem verirken, disiplin ve sorumluluk konularında da net sınırlar koyar.

Düşük Duyarlılık ve Yüksek Talepkarlık (Otoriter): Bu stilde ebeveynler, çocuklarından belirli beklentileri olmasına rağmen, duygusal olarak daha az duyarlıdır. Bu ebeveynlik stili, otoriter ve katı kurallar ile karakterizedir.

Yüksek Duyarlılık ve Düşük Talepkarlık (İzin Verici): Bu stilde ebeveynler, çocuklarına karşı duyarlıdır ancak belirli beklentiler konusunda daha esnektir. Bu ebeveynlik stili, çocuğun özerkliğini teşvik eder, ancak disiplin konusunda daha gevşek kurallara sahiptir.

Düşük Duyarlılık ve Düşük Talepkarlık (İlgisiz): Bu stilde ebeveynler, çocuklarına karşı duygusal olarak daha az ilgili ve aynı zamanda belirli beklentilere sahip değildir. Bu ebeveynlik stili, çocukların gelişimine olumsuz bir şekilde etki edebilir.

Bu dört temel ebeveynlik stili, çocuk gelişimi üzerinde farklı etkilere sahip olabilir ve bu modeller, ebeveynlerin çocukları üzerindeki etkilerini anlamak ve ebeveynlik pratiğini değerlendirmek için yaygın olarak kullanılmaktadır. Araştırmanın devam eden bölümünde birbirine bağlı bu iki model hakkında literatür aktarılmıştır.

1.2.1. Baumrind'in Tipolojisi

Baumrind'in ebeveynlik stilleri tipolojisi, ebeveynlik konusunda temel bir çerçeve sunan ve geniş bir alanda yaygın olarak kabul gören bir modeldir. İlk olarak 1966'da ortaya çıkan bu model, ebeveyn davranışlarını anlamak ve çocuk yetiştirmenin farklı yollarını tanımlamak amacıyla oluşturulmuştur (Kuppens ve Ceulemans, 2019).

Bu tipoloji, iki ana boyuta dayanmaktadır (Baumrind, 1966):

Ebeveyn Kontrolü (Denetim): Bu boyut, ebeveynin çocuğundan yaşına uygun davranışları ne ölçüde beklediğini, çocuğunu ne kadar denetlediğini, koyduğu kurallara uymadığında çocuğunu nasıl yüzleştirdiğini ve yaşına uygun disiplin uygulayıp uygulamadığını içerir.

Ebeveyn kontrolü düzeyi, otoriter, demokratik ve izin verici ebeveynlik stillerini belirler.

Ebeveyn Sıcaklığı (Duyarlılık): Bu boyut, ebeveynin çocuğunun ihtiyaçlarını karşılama, bireyleşmesini teşvik etme, öz düzenlenmesini geliştirme gibi konularda ne kadar duyarlı olduğunu ifade eder. Ebeveyn sıcaklığı düzeyi, demokratik, izin verici

ve otoriter ebeveynlik stillerini belirler.

Bu iki boyutun etkileşimi sonucunda Baumrind, üç ana ebeveynlik stili tanımlamıştır (Çelik-Özden, 2013):

İzin Verici (Permissive) Ebeveynlik Stili: İzin Verici (Permissive) ebeveynlik stili, yüksek ebeveyn sıcaklığı ile düşük ebeveyn kontrolünün bir kombinasyonunu içerir. Bu stilde ebeveynler, çocuklarına karşı sevgi dolu, hoşgörülü ve anlayışlıdır. Ancak, kurallar ve sınırlar konusunda daha az katıdırlar. Ebeveynler, genellikle çocuklarının özerkliğini teşvik ederler, kuralları gevşek bir şekilde uygularlar ve genellikle disiplin konusunda daha hoşgörülüdürler. Bu ebeveynlik stili, çocuğun özgürlüğünü ve yaratıcılığını destekleme eğilimindedir, ancak bazen çocukların sınırları öğrenmesine ve disiplinle ilgili beceriler geliştirmesine yardımcı olmakta eksik olabilir. İzin Verici ebeveynlik stili, çocukların duygusal ihtiyaçlarını karşılama konusunda etkili olabilir, ancak disiplin konusunda tutarsızlık ve belirsizlik yaratabilir. Bu ebeveynlik stili, çocuğun duygusal gelişimini olumlu yönde etkileyebilir, ancak aynı zamanda sınırların olmaması veya tutarlı bir disiplin eksikliği nedeniyle çocuğun sorumluluklarını öğrenmesini ve davranışlarını düzenlemesini zorlaştırabilir (Çelik-Özden, 2013).

Otoriter (Authoritarian) Ebeveynlik Stili: Otoriter (Authoritarian) ebeveynlik stili, düşük ebeveyn sıcaklığı ile yüksek ebeveyn kontrolünün bir kombinasyonunu içerir. Bu stilde ebeveynler, çocuklarına karşı daha mesafeli, katı kurallar koyan ve sıkı bir disiplin uygulayan ebeveynlerdir. Bu ebeveynlik tarzında ebeveynler, genellikle otoriteye vurgu yaparlar ve çocuklarından itaat etmelerini beklerler. Otoriter ebeveynlik stili, kuralların ve disiplinin sıkı bir şekilde uygulanmasını içerirken, ebeveynler çocuklarına karşı duygusal olarak daha az sıcak ve anlayışlı olabilirler. Çocukların düşünce ve hissetme özgürlüğü genellikle kısıtlanır ve ebeveynlerin kararlarına itiraz etmek pek hoş karşılanmaz. Bu ebeveynlik stili, belirgin kurallar ve sınırlar koymak suretiyle çocuklara güvenlik ve düzen sağlamak amacı güder. Ancak, çocukların bağımsızlık geliştirmelerini ve sorumluluk alabilmelerini zorlaştırabilir. Ayrıca, bu ebeveynlik stili, çocukların duygusal ihtiyaçlarını karşılama konusunda eksik olabilir ve çocuklar arasında iletişimi zorlaştırabilir (Çelik-Özden, 2013).

Demokratik (Authoritative) Ebeveynlik Stili: Demokratik (Authoritative) ebeveynlik stili, yüksek ebeveyn sıcaklığı ile orta düzeyde ebeveyn kontrolünün bir kombinasyonunu içerir. Bu ebeveynlik stili, ebeveynin çocuğuna karşı sevgi dolu,

anlayışlı ve destekleyici olmasını içerir. Aynı zamanda belirli kurallar ve sınırlar koymakta, ancak bu kurallara esnek bir yaklaşım sergilemektedir. Demokratik ebeveynlik stili, iletişimi teşvik eder ve ebeveynler, çocuklarının düşünce ve duygularına önem verir. Ebeveynler, çocuklarına karşı adil, tutarlı ve demokratik bir tutum sergilerler. Çocukların özerkliğini desteklerken aynı zamanda belirli kuralların ve sınırların önemini vurgularlar. Bu ebeveynlik stili, çocukların sorumluluk almasını, bağımsızlık geliştirmesini ve toplumsal beceriler kazanmasını teşvik edebilir. Çocuklar, duygusal olarak desteklenmiş hissederler ve bu ebeveynlik tarzı, çocukların olumlu bir benlik değeri geliştirmelerine yardımcı olabilir. Bu, genellikle çocukların akademik başarıları, sosyal becerileri ve genel psikososyal gelişimleri üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir (Çelik-Özden, 2013).

Baumrind'in bu tipolojisi, ebeveynlik stillerinin çocuk gelişimi üzerindeki etkilerini anlamak ve değerlendirmek için yaygın bir referans noktasıdır. Bu model, birçok araştırmacının çalışmalarına temel oluşturmuş ve ebeveyn-çocuk ilişkilerinin anlaşılmasına önemli katkılarda bulunmuştur.

Maccoby ve Martin (1983) daha sonra, Baumrind'in tipolojisini dört boyutlu bir modelle genişletmişlerdir. Bu model, ebeveyn kontrolü ve ebeveyn sıcaklığı boyutlarına yüksek ya da düşük düzeylerin eklenmesiyle izin verici, otoriter, demokratik ve ilgisiz olmak üzere dört temel ebeveynlik stiline olanak tanır. Araştırmanın devamında bu dört boyuta değinilmiştir.

1.2.2. Maccoby ve Martin'in İki Boyutlu Modeli

Baumrind'in çocuk yetiştirme stilleri üzerine yaptığı çalışmalar, ebeveynlik literatüründe önemli bir rol oynamıştır. Ancak, bu çalışmaların sınırlı faaliyet alanı ve diğer araştırmacılar tarafından genişletilmiş ve ele alınmıştır. Baumrind'in çalışmalarından yola çıkarak, Maccoby ve Martin (1983) tarafından yapılan dönüşümle yeni bir model ortaya çıkmıştır. Bu model, ölçülebilir bir yapı sunarak çocuk yetiştirme stillerini daha ayrıntılı bir şekilde ele almıştır. Model, sıcaklık/duyarlılık ve kontrol/talepkarlık boyutlarını yüksek ve düşük düzeylerde ele alarak daha fazla çeşitlilik ve nuans eklemiştir. Ayrıca, Maccoby ve Martin (1983)'in modelinde izin verici/ihmalkar ebeveynlik stili öne çıkarılmıştır. Bu stilde, ebeveynler çocuklarına karşı hem duygusal olarak mesafeli hem de düşük düzeyde kontrol uygularlar. Çocuklar genellikle ihmal edilmiş hissederler ve bu ebeveynlik tarzı,

çocuğun duygusal ve sosyal gelişimini olumsuz etkileyebilir. Bu genişletilmiş model, ebeveynlik stillerini daha kapsamlı bir şekilde anlamamıza ve çeşitli ebeveynlik özelliklerini daha iyi ölçmemize yardımcı olmuştur. Darling ve Steinberg (1993) gibi diğer araştırmacılar da bu modelleri kullanarak ebeveynlik ve çocuk gelişimi üzerine önemli katkılarda bulunmuşlardır (Darling ve Steinberg, 1993; Özer, 2011).

Stevenson-Hinde (1998) tarafından yapılan vurgu, ebeveyn stillerinin ebeveyn-çocuk ilişkisinin doğasını içeren kaliteye, uygulamaların ise ebeveyn davranışlarının içeriği ve sıklığına işaret etmektedir. Bu bağlamda, ebeveyn stilleri genellikle ebeveyn-çocuk etkileşimini ve duygusal atmosferi belirleyen genel bir yaklaşımı temsil ederken, ebeveynlik uygulamaları daha spesifik davranışları ifade eder. Bu çerçevede, ebeveyn stillerinin belirlendiği iki temel boyut şunlardır (Stevenson-Hinde, 1998):

Sıcaklık/Duyarlılık: Ebeveynin çocuğuna karşı sevgi dolu, destekleyici ve anlayışlı olma derecesini ifade eder. Yüksek sıcaklık/duyarlılık, ebeveynin çocuğuna duygusal olarak yakın olma, sevgi ve ilgi gösterme kapasitesini yansıtır.

Kontrol/Talepkarlık: Ebeveynin çocuğu üzerindeki kontrol düzeyini ve talepkar olma eğilimini ifade eder. Yüksek kontrol/talepkarlık, ebeveynin çocuğunun davranışları üzerinde daha fazla denetim sağlama, kurallar koyma ve beklentilere uygun davranışları beklemesiyle karakterizedir.

Bu iki boyut, ebeveynlik stillerini belirlemede temel bir çerçeve sağlar. Örneğin, yüksek sıcaklık/duyarlılık ve düşük kontrol/talepkarlık, demokratik (authoritative) ebeveynlik stiline işaret ederken, düşük sıcaklık/duyarlılık ve yüksek kontrol/talepkarlık otoriter (authoritarian) ebeveynlik stilini yansıtabilir. Ebeveynlik stilleri, bu iki boyutun farklı kombinasyonlarını içerir, bu da farklı ebeveynlik stillerini tanımlar.

1.2.2.1. Ebeveyn Sıcaklığı / Duyarlılığı Boyutu

Ebeveyn sıcaklığı, çocuğun gelişimi üzerinde etkili olan önemli bir çevresel değişken olarak kabul edilmektedir. Bu boyut, birçok araştırmacı tarafından çocukla ilgili olumlu ilgi, pozitif etki, destek ve sevgi ifadelerini içeren ve çocuğun genel kabulünü yansıtan sözlü ve sözsüz davranışları kapsar. Ebeveyn sıcaklığı, Maccoby ve Martin (1983) ile Zhou ve ark. (2002) gibi araştırmacılar tarafından tanımlanmıştır. Bu tanıma göre, ebeveyn sıcaklığı, ebeveynin çocuğuna olan ilgisini, sevgisini, destekleyici davranışlarını ve duygusal yakınlığını ifade eder. Çocuğun aktiviteleri ve

arkadaşlarına olan ilgiye yönelik gösterilen sevgi, başarıları övme, şefkat gösterme ve katıldığı faaliyetleri coşkuyla karşılama gibi davranışlar, ebeveyn sıcaklığının birer göstergesidir. Amato'ya göre (1990), ebeveyn sıcaklığı, çocuğun aktiviteleri ve sosyal ilişkilerine yönelik ebeveynin olumlu ilgisini içerir. Bu, çocuğun başarılarına duyulan gururu paylaşma, sevgi ve şefkat gösterme, katıldığı faaliyetlere olumlu bir şekilde yaklaşma gibi eylemleri içerir. Ebeveyn sıcaklığı, çocuğun duygusal güvenliği, benlik saygısı ve genel psikososyal gelişimi üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Bu nedenle, ebeveyn sıcaklığının sağlıklı bir ebeveyn-çocuk ilişkisinin temelini oluşturduğu ve çocuğun genel iyi oluşunu desteklediği geniş bir literatürde vurgulanmaktadır.

Ebeveyn sıcaklığı üzerine yapılan araştırmalar, bu faktörün çocukların psikolojik gelişimini destekleyici bir araç olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Ebeveynleri sıcak davranışlarda bulunan çocukların, duyarsız veya reddeden ebeveynlere sahip akranlarına göre daha az uyum sorunları yaşadığı gözlemlenmiştir (Aktaş-Özkafacı, 2012).

Milevsky ve ark. (2007), ebeveynlerin çocuklarına gösterdikleri sevgi, destek ve olumlu etkileşimin, çocukların kendi değerlerine olan inançlarını ve benlik saygılarını artırdığını göstermişlerdir. Ebeveyn sıcaklığı, çocuğa duygusal destek sağlama, sevgi gösterme ve olumlu etkileşimlerde bulunma şeklinde ifade edilebilir. Bu tür sıcak ve sevgi dolu davranışlar, çocuğun duygusal güvenliği için önemli bir temel oluşturabilir. Çocuk, ebeveyninin sevgisini ve kabulünü hissettiğinde, kendi değeri ve önemi konusunda daha olumlu bir benlik algısı geliştirebilir. Yüksek benlik saygısı, çocuğun yaşamındaki çeşitli alanlarda başarılı olma, olumlu ilişkiler kurma ve zorluklarla başa çıkma yeteneğini artırabilir. Bu nedenle, ebeveyn sıcaklığı, çocuğun sağlıklı bir benlik saygısı geliştirmesine katkıda bulunabilir ve uzun vadede psikososyal uyumunu artırabilir (Darling ve Steinberg, 1993).

İyi iletişim, ebeveyn sıcaklığı ile ilişkilendirilmiştir. Ebeveyn sıcaklığı, çocuğa karşı sevgi, anlayış, destek ve ilgi gösterme şeklinde ifade edilebilir. Bu sıcak ve olumlu davranışlar, ebeveyn-çocuk ilişkisini güçlendirebilir ve sağlıklı bir iletişim ortamı oluşturabilir. Ebeveynlerin çocuklarına duygusal olarak destek olmaları ve onları anlamaya çalışmaları, çocuğun ebeveynleriyle daha rahat iletişim kurmasına ve duygusal ihtiyaçlarını ifade etmesine olanak tanır. İyi iletişim, açık iletişim kanalları, anlayış, saygı ve empati içerir (Akdeniz, 2017).

Ebeveyn sıcaklığı ile çocuklarda daha az psikolojik ve davranış sorunları

arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Ebeveyn sıcaklığı, çocuğa sevgi, ilgi, ve duygusal destek gösterme şeklinde tanımlanabilir. Bu olumlu ebeveyn davranışları, çocuğun duygusal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olduğu gibi, genel olarak çocuğun psikolojik sağlığını da olumlu yönde etkileyebilir. Çocuklar, ebeveynleri tarafından sevgiyle büyütüldüklerinde, duygusal güvenlikleri artar ve bu da çeşitli psikolojik sorunları önleyebilir. Ebeveyn sıcaklığı, çocukların stresle başa çıkma becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir ve duygusal dayanıklılıklarını artırabilir. Ayrıca, çocuklarının ebeveynleri tarafından sevgi ve destekle büyütüldüğü hissine sahip olmaları, genellikle içselleştirilmiş davranış sorunlarını azaltabilir. İçselleştirilmiş sorunlar, duygusal düzenleme, sosyal ilişkiler ve genel yaşam memnuniyeti gibi alanlarda ortaya çıkabilen sorunlardır (Davidov ve Grusec, 2006).

Darling ve Steinberg (1993), ebeveynlerin çocuklarına gösterdikleri sevgi, ilgi ve duygusal destek ile çocukların akademik başarıları arasında olumlu bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Ebeveyn sıcaklığı ve şefkat, çocukların okula olan motivasyonlarını artırabilir, öğrenme süreçlerini olumlu yönde etkileyebilir ve akademik performanslarını güçlendirebilir. Çocuklar, ebeveynleri tarafından desteklendiklerini hissettiklerinde, daha güvenli ve motive bir şekilde öğrenme süreçlerine katılabilirler. Ayrıca, ebeveynlerin çocuklarına akademik hedeflere ulaşmaları konusunda rehberlik etmeleri ve olumlu bir öğrenme ortamı sağlamaları, çocukların akademik başarılarını destekleyebilir. Bu, ebeveyn sıcaklığının çocukların öğrenme süreçlerini olumlu yönde etkileyen bir faktör olduğunu gösterir (Mogro-Wilson, 2008; Scaramella, Conger ve Simos, 1999; Suchman ve ark., 2007). Diğer taraftan, ebeveyn desteğinin yetersiz olduğu durumlarda şu olumsuz sonuçlar gözlemlenmiştir (Child Trends Databank, 2002):

Duygularına Yabancılaşma: Ebeveyn desteğinin yetersiz olduğu durumlarda, çocuklar duygusal destek eksikliği nedeniyle duygusal ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanabilirler. Bu durum, çocuğun kendi duygularına yabancılaşma eğiliminde olmasına yol açabilir (Child Trends Databank, 2002).

Düşman ve Saldırgan Tutumlar: Ebeveyn desteğinin eksik olduğu durumlarda çocuklar, duygusal güvensizlik hissi yaşayabilirler. Bu durum, çocuklarda düşman ve saldırganca davranışlara eğilim artışına neden olabilir. Çocuklar, duygusal boşluklarını doldurmak için agresif davranışlara başvurabilirler (Child Trends Databank, 2002).

Azalmış Benlik Saygısı: Ebeveyn desteği olmaksızın, çocuklar kendilerini

değersiz veya önemsiz hissedebilirler. Bu durum, çocuğun benlik saygısının azalmasına ve olumsuz bir benlik algısı geliştirmesine yol açabilir (Child Trends Databank, 2002).

Antisosyal Davranışlar ve Risk İçeren Davranışlar: Ebeveyn desteği yetersiz olduğunda, çocukların duygusal ihtiyaçları karşılanamaz ve bu durum çocuğun davranışlarını etkileyebilir. Çocuklarda antisosyal davranışlar, sosyal normlara uymama eğilimi veya risk içeren davranışlar gibi olumsuz sonuçlar gözlemlenebilir (Child Trends Databank, 2002).

Bu bulgular, ebeveyn sıcaklığının çocukların sağlıklı gelişimi için kritik bir rol oynadığını ve olumlu ebeveyn davranışlarının çocukların psikososyal uyumunu artırabileceğini göstermektedir.

Ebeveyn sıcaklığı konusundaki teorik çerçeve ve yaklaşımların zaman içinde evrim geçirdiği görülmektedir. Maccoby ve Martin'in (1983) sıcaklık/kabul ve karşıtlık/red öğelerini tek bir boyutta ele alması, o dönemdeki anlayışı yansıtmaktadır. Ancak, sonraki araştırmaların bulguları, bu öğelerin tek bir boyutta değil, ayrı ve farklı boyutlarda ele alınması gerektiğini göstermiştir. Rohner ve arkadaşlarının (2012) Kişilerarası Kabul-Red Kuramı, kabul ve reddin iki ayrı faktör olarak değerlendirilmesini savunmaktadır. Bu teori, çocukların ebeveynleri tarafından kabul edilip edilmemelerinin, çocukların duygusal ve psikolojik gelişimini etkilediğini öne sürmektedir. Ancak, bu kuramın doğrulanması için kullanılan ölçeklerin çocuk ve ebeveyn versiyonları arasında yapılan incelemelerde, kabul ve reddin iki ayrı faktör olarak ortaya çıktığı belirtilmiştir. Bu durum, ebeveyn sıcaklığı veya kabul reddin karmaşıklığını anlamaya yönelik bir zorluk yaratmaktadır. Çünkü ebeveyn davranışları genellikle çeşitli boyutları içerir ve bu boyutlar arasındaki ilişkiler karmaşık olabilir. Araştırmacılar, bu konudaki anlayışlarını geliştirmek ve çocuk gelişimi üzerindeki etkilerini daha iyi anlamak için ileri düzeyde istatistiksel yöntemler ve daha kapsamlı ölçüm araçları kullanarak çalışmalarını sürdürmektedirler.

Ebeveynlik konusunda Baumrind'in tipolojisi önemli bir katkı sağlamış olsa da daha sonra gelen araştırmacılar, ebeveynlik uygulamalarına odaklanmanın daha belirleyici olabileceğini savunmuşlardır. Darling ve Steinberg (1993), ebeveyn davranış ve uygulamalarına yönelik bir vurgu yaparak, özellikle ebeveyn duyarlılığını ön plana çıkarmışlardır. Duyarlılık, çocuğun özel ihtiyaçlarını ve isteklerini kabul eden, destekleyici, kendi kendini düzenleme ve uydurulmuş olan özlük inancına sahip,

bireyselliği bilinçli geliştirmeye yönelik faaliyetler olarak tanımlanır. Bu, ebeveynin çocuğunun bireyselleşmesini tanımasını ve öz düzenlenmesini geliştirebilmesini içerir. Duyarlılık, ebeveynin çocuğunun ihtiyaçlarını anlama ve karşılama durumuyla, onun bireysel gelişimini destekleme ve öz düzenlenmesini sağlama ile ilgilidir. Bu yaklaşım, çocuğun gelişimine etkisi bakımından ebeveynin davranışlarını anlama ve değerlendirmenin önemini vurgular. Ebeveynlerin duyarlı ve destekleyici olmalarının, çocukların duygusal ve sosyal gelişimine olumlu katkılarda bulunabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle, ebeveynlik üzerine yapılan araştırmalarda, ebeveyn duyarlılığına odaklanan çalışmalara daha fazla ağırlık verilmiş ve ebeveynlik uygulamalarının çocuk gelişimi üzerindeki etkilerini anlamak için çeşitli ölçütler kullanılmıştır (Çelik-Özden, 2013).

1.2.2.2. Ebeveyn Kontrol / Talepkarlık Boyutu

Baumrind, çocuğun aile ve toplum içine entegre edilmesi ve davranışsal uyum geliştirmesi için yapılan girişimleri, ebeveyn kontrolü kavramı içinde açıklamıştır. Ebeveyn kontrolü, ebeveynlerin çocukları üzerindeki yönlendirme, düzenleme ve etkileme çabalarını ifade eder. Ancak, bu kavramın tanımı ve etkileri konusunda literatürde farklı görüşler ve çelişkili bulgular bulunmaktadır. Barber (1996), ebeveyn kontrolünü, ebeveynlerin çocuklarının etkinlik ve alışkanlıklarını kontrol edip düzenleme, ebeveynlere bağlılığı sağlama, çocuklarının düşünce ve hislerini yönlendirme gibi alanları kapsayan bir davranış kümesi olarak tanımlamıştır. Bu tanım, ebeveyn kontrolünün geniş bir yelpazede ebeveyn davranışlarını içerdiğini gösterir. Kakihara ve Tilton-Weaver (2009) ise ebeveyn kontrolünü daha çok ergenlerin davranışlarını sosyal kurallara uygun hale getirebilmelerine yardımcı olacak şekilde dürtülerini ve arzularını düzenleyebilmelerine destek olacak ebeveyn davranışları üzerine odaklanarak tanımlamışlardır.

Barber'a göre (1996), çocuklar, yaşadıkları sosyal ortamın kurallarını öğrenmek ve davranışlarını düzenlemek için yönlendirilmeye ve düzenlenmeye ihtiyaç duyarlar. Ayrıca, bireysel gelişimleri için açık bir kimlik ve yeterlilik duygusuna sahip olabilmeleri ve psikolojik özerkliklerini geliştirebilmeleri için kontrol biçimlerinin ayrıştırılması ve tanımlanması önemlidir. Pomerantz ve Wang'a göre (2009), davranışsal kontrol, negatif davranışları içermeyen, çocukların psikolojik gelişimlerini olumlu yönde etkileyen bir ebeveyn davranışıdır; ebeveyn, çocuğunu rehberlik

yaparak izler ve kurallar koyar. Dishion ve McMahon (1998) ile Stattin ve Kerr'e göre (2000) davranışsal kontrol, uygun davranış için gereken kuralların ebeveynler tarafından öğretilmesini ve çocuğun davranışlarının bu amaçla izlenmesini içeren stratejilere odaklanır. Bu sayede çocuğun davranışları, sosyal normlara uygun hale getirilir ve sosyal ortamlara katılımı düzenlenir.

Soenens ve Vansteenkiste (2010) tarafından belirtildiğine göre, iki tür kontrol edici ebeveynlik stratejisinin ayırt edilmesini sağlayan önemli bir faktör, dışsal (davranışsal) kontrol edici ebeveynlik stratejilerinin açıkça görülür davranışlarla sergilenmesine karşılık, içsel (psikolojik) kontrol edici ebeveynlik stratejileri için sözel olmayan ipuçlarının kullanılmasıdır. Psikolojik kontrol stratejilerini kullanan ebeveynler, çocuklarına karşı duygularını veya hoşnutsuzluklarını açıkça ifade etmek yerine, bunları sözel olmayan ipuçlarıyla üstü kapalı bir şekilde iletebilirler. Ebeveyn davranışlarının içsel veya dışsal kontrol edici tarzda nasıl deneyimlendiği veya deneyimlenme düzeyini, ayrıca ebeveyn davranışlarının çocuklar tarafından nasıl yorumlandığını belirleyen durumsal faktörler ve çocuğa ait karakteristik özellikler, mizaç, cinsiyet, yaş gibi özellikler tarafından etkilenebilir. Ancak, psikolojik kontrolün genellikle çocuklar ve gençlerin gelişimsel sonuçları üzerinde olumsuz etkileri olduğu gözlemlenmektedir. Barber (1996), Becker (1964) ve Schaefer (1965a; 1965b) çalışmalarına atıfta bulunarak, psikolojik kontrol kavramının güvenilir ve ölçülebilir olduğunu ve gençlerin psikolojik ve sosyal gelişimi açısından önemli bir rol oynadığını vurgulamıştır. Barber (1996) ayrıca, davranışsal kontrolün dışsallaştırılmış sorunlarla (suça karışma) ilişkili olduğunu, ancak psikolojik kontrolün hem içselleştirilmiş hem de dışsallaştırılmış sorunlarla ilişkili olduğu sonucuna varmıştır. Barber ve Harmon (2002), psikolojik kontrolün, çocuğun duyguları gibi iç dünyasına ait deneyimleri kontrol etmeyi amaçlayan daha manipülatif teknikleri içerdiğini belirtmişlerdir. Psikolojik kontrol, koşullu sevgi ile ilişkilendirilebilir ve bu kontrol türünü kullanan ebeveynler, çocuklarına karşı uygunsuz davranışlarda bulunmaları durumunda onları utandırma veya suçlu hissettirme gibi stratejiler uygulayabilirler.

Baumrind'in tipolojisini iki boyutlu ele alan Maccoby ve Martin (1983), ebeveyn stillerini genelleştirmiştir. Duyarlılık olarak adlandırılan sıcaklık boyutu, bir önceki bölümde belirtildiği gibi, bu çalışmada vurgulanmıştır. Kontrol boyutunun bir benzeri olan talepkarlık, itaatsiz çocuğu karşısına almak için gösterilen isteklilik, disiplin uygulama çabaları ve olgunluk taleplerinin aileye bütünsel bir şekilde entegre

edilmesiyle birlikte çocuğa gösterilen bir ilgi türü olarak açıklanmıştır. Talepkarlık boyutu, ebeveynin çocuğu sosyalleştirmedeki gönüllü katılımını temsil etmektedir (Darling ve Steinberg, 1993). Ebeveynin çocuğundan yaşına uygun davranışları ne ölçüde beklediği, çocuğunu denetleme oranını, kurallara uymaması durumunda çocuğunu bununla yüzleştirip uygun disiplin uygulama durumu gibi konularla ilgilenme şeklini ifade etmektedir (Çelik-Özden, 2013).

Bir sonraki bölümde, son iki bölümde bahsedilen boyutların düzeyine göre sınıflandırılan ebeveyn stillerinin tanımı ve özelliklerine yer verilmiştir.

1.2.3. Ebeveynlik Stilleri

Ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları duygusal ilişki ve uyguladıkları yeterli denetim, ebeveyn stillerinin temel özellikleridir. Bu durum, duyarlılık/sıcaklık ve talepkarlık/kontrol boyutlarıyla sağlanabilmektedir. Boyutlar yeterli ölçüde dengelendiğinde, çocuğun davranışlarını belirleyen gelişim süreci sağlam bir temel üzerinde oturabilir (Ay, 2015).

Baumrind (1966; 1971), ebeveyn kontrolü kavramı üzerinden otoriter, otoriter/açıklayıcı ve izin verici olmak üzere üç ebeveyn stili tanımlamıştır. Maccoby ve Martin (1983) ise Baumrind'in çalışmalarından esinlenerek geliştirdikleri talepkarlık ve duyarlılık boyutlarına dayanarak, dört ebeveyn stilini düzeylerine göre ortaya koymuşlardır: otoriter, açıklayıcı/otoriter, izin verici/şımartan ve izin verici/ihmalkar ebeveyn stilleri (Özer, 2011).

Ebeveyn stilleri, çocukların fiziksel ve psikolojik açıdan sağlıklı, kendine güvenen bireyler olarak yetişmelerine önemli katkılarda bulunur. Bağlanma stili ile sıkı bir ilişkisi olan ebeveyn-çocuk ilişkisinde, ebeveynin çocuğuna gösterdiği sevgi, ilgi ve sıcaklık ile çocuğun isteklerine duyarlı olması, çocuğun kişiliğini olumlu yönde etkileyebilir. Bu olumlu koşulların sağlanamadığı durumlarda ise çocuğun kişiliği olumsuz bir şekilde etkilenebilir (Özer, 2011). İlerleyen bölümlerde bu dört ebeveyn stilinin tanım ve özellikleri sunulmuştur.

1.2.3.1. Otoriter Ebeveyn Stili

Yüksek düzeyde talep/kontrol eden, ancak düşük düzeyde duyarlılık/sıcaklık gösteren ebeveynler otoriter ebeveynlik stili benimserler. Otoriter stili sergileyen ebeveynler, çocuklarını kontrol etmeye çalışır, davranış ve tutumlarını değerlendirerek şekillendirmeye çabalar, aile içi kurallara uymalarını ve itaat etmelerini talep ederler.

Ayrıca, çocuk kurallara uymadığında cezalandırabilirler ve çocukların kuralları sorgulamalarına izin vermezler. Bu ebeveynler, çocukların ihtiyaç ve isteklerine duyarsız olabilir, bu da çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmelerine engel olabilir. Otoriter ebeveynlik stili benimseyen aile üyeleri genellikle çocuğun tüm ihtiyaçlarını kendileri karşılamaya çalışırlar. Ancak, bu durum çocuğun özgüvenini olumsuz etkileyebilir, çünkü çocuk hiçbir isteğini yerine getiremezken tüm ihtiyaçları ailesi tarafından karşılanır. Bu tür ebeveynlerle büyüyen çocuklar, birçok alanda uygulanan kısıtlamalar nedeniyle ilişkileri öğrenme fırsatı bulamazlar ve genellikle mutsuz, güvensiz ve çekingen bireyler olarak yetişebilirler (Uykan ve Akkaynak, 2019). Araştırmalar, otoriter ebeveynlerin çocuklarıyla baskıcı bir tutum içinde olduklarını ve çocuklarının davranışlarını kontrol etmeye çalışırken duyarsız olduklarını göstermektedir. Bu tutum, çocukların aile içi kurallara katı bir şekilde itaat etmeleri gerektiği hissini yaratır (Yaşın, 2018). Yavuzer'e göre (2010), bu ebeveynler, çocuklarına belirli taleplerde bulunabilirken duyarsız olabilirler.

Haktanır ve Baran (1998) tarafından ifade edildiği üzere, otoriter ebeveynin hüküm sürdüğü ailelerde çocuklar belirli bir kalıba sokulmaya çalışılır ve bu durum çocukların stres altında olmalarına neden olur; zira kurallar sert ve baskı yoğundur. Bu tip ailelerde yetişen çocuklarda genellikle özgüven eksikliği, yaratıcılık ve yenilikçilikte zorlanma, eyleme geçme konusunda korku ve çekingenlik gibi sorunlar görülebilmektedir. Otoriter ebeveynler, talep ve kontrolde bulunmalarına rağmen, geribildirim niteliğinde etkileşimde bulunma eğiliminde değildirler. Bu ebeveynler, çocuklarına karşı kabul edici olmamakla birlikte, tepki göstermeyen ve olgunlaşmalarını bekleyen bir tutum sergilerler. Çocuklarıyla iletişimleri genellikle tek yönlüdür ve bu durum, Tunç ve Tezer'in (2006) belirttiği gibi, aile içinde iletişimde dengesizliğe yol açar. Yapılan çeşitli araştırmalar, otoriter ebeveynlik stiline çocuklardaki saldırganlık düzeyini anlamlı bir şekilde artırdığını ve ergenlerde özgüven ile özenetim düzeyinin diğer ebeveynlik stillerine kıyasla daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır (Barber, 1996; Eisenberg ve ark., 2005; Fletcher ve ark., 2004; Grolnick ve Ryan, 1989; Milevsky ve ark., 2007).

1.2.3.2. Demokratik Ebeveyn Stili

Demokratik Ebeveyn Stili, talep ve kontrolü içinde barındıran, çocuklarına kabul gösteren ve duyarlı bir tutumu temsil eder. Otoriter ebeveynlerden farklı olarak,

demokratik ebeveynler çocuklarına geri bildirim sağlama konusunda yeteneklidirler ve bu nedenle açıklayıcı olarak değerlendirilirler. Bu stile bazı kaynaklarda "Açıklayıcı/Otoriter Ebeveyn Stili" de denilmektedir (Özer, 2011).

Baumrind'e göre (1968), açıklayıcı/otoriter stili benimseyen ebeveynler, çocukların davranışlarını mantıklı bir çerçevede ele alır ve var olan meselelere akılcı yönlendirmelerde bulunurlar. Kabul edici ve duyarlı bir yapıya sahip oldukları için, çocuklarının görüşlerini ifade etmelerine ve fikirlerinin altındaki sebepleri paylaşmalarına izin verirler. Ayrıca, çocuklarına geri bildirim niteliğinde açıklamalarda bulunarak iletişim kurarlar. Demokratik ebeveynler, çocuklarına karşı sıcak ve ilgili davranışlar sergilerler. Çocukların bireysel ilgi ve görüşlerini dikkate alırlar, ancak gelecekle ilgili beklentilerini belirlerken belli kurallar koyarlar (Özer, 2011). Ayrıca, Yavuzer'e göre (2010), bu ebeveynlerin çocukları güven verici, destekleyici ve hoşgörülü bir ortamda büyürler.

Aile içinde açıklayıcı/otoriter ebeveyn stiline sahip olan bireyler, çocuklarını kısıtlamadan denetlerler ve onları birey olarak kabul edip olgunlaşmalarına yardımcı olurlar. Sevgi ve ilgilerini açıkça gösterirler ve var olan ilişkileri çocuk odaklı ve iki yönlüdür. Araştırmalar, bu ebeveynlik stilinin ergenlerin sağlıklı ve normal davranışlarıyla ilişkilendirildiğini göstermektedir (Sprinthall ve Collins, 1995). Ayrıca, demokratik ebeveynleri algılayan ergenlerin psikososyal açıdan yeterlik ve olgunluk ölçümlerinde diğer gruplara göre daha yüksek puan aldığı, psikolojik ve davranışsal açıdan bozukluk ölçümlerinde ise daha düşük puan aldığı belirlenmiştir (Baumrind, 1991; Dornbusch ve ark., 1987; Garcia ve Garcia, 2009; Steinberg ve ark., 1992; Piko ve Balazs, 2012; Turner ve ark., 2009). Hatta Hoeve ve arkadaşlarının (2011) çalışmalarına göre, en az bir ebeveynin demokratik algılandığı durumlarda genellikle suça yönelik davranışların en az görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Bütün bu bulgular, açıklayıcı/otoriter ebeveynlerin çocuklarında özerklik ve psikolojik olgunluğu teşvik eden iki yönlü iletişim, denetim ve talepkarlık ile şefkat, kabul ve duyarlılık gibi özellikleri birleştirdiğini göstermektedir. Bu ebeveynlerin çocukları, bütünlük ve olumlu bir benlik imgesi, daha yüksek kendilik değeri ve benlik saygısı gibi olumlu gelişimsel sonuçlar elde etme eğilimindedirler.

1.2.3.3. İzin Verici / Şımartan Ebeveyn Stili

İzin Verici/Şımartan Ebeveyn Stili, talep ve kontrol eksikliği ile karakterizedir,

aynı zamanda kabul eden ve duyarlı boyutları içerir. Maccoby ve Martin'e göre (1983), izin verici/şımartan ebeveynler çocuklarına duyarlı, sıcak ve ilgili davranırlar, ancak kontrol etme konusunda herhangi bir çaba göstermezler. Bu tarzda yetiştirilen çocuklar, düşüncesiz ve saldırgan davranırlar sergileyebilirler ve özerklik ile sorumluluk alma konusunda yetersiz olabilirler (Özer, 2011).

Baumrind'e göre (1968), izin verici/şımartan ebeveynler, çocuklarının isteklerine olumlu cevap verir, davranırlarını kabul eder ve ceza uygulamazlar. Ancak denetim eksikliği nedeniyle, çocuğun gelişimine önemli katkılarda bulunmazlar. Bu ebeveynler, çocuklarının isteklerini yerine getirmek amacıyla kendilerini bir kaynak gibi sunarlar. Bu tarzda yetişen çocuklar, ev işleri ve sorumluluk alma konusunda öğrenme fırsatı bulamazlar (Özer, 2011). İzin verici/şımartan ebeveynler, çocuklarıyla arkadaş gibi olma eğilimindedirler, ancak aşırı özgürlük tanıdıkları ve kontrol kuramadıkları için çocuklarından çok az talepte bulunurlar (Haktanır ve Baran, 1998; Tunç ve Tezer, 2006; Yavuzer, 2010).

Bu tür ailelerde, evin otoritesi ve söz sahibi bireyi genellikle çocuktur. Bu durum, çocuklarda eleştiriye olumsuz tepki, dengesiz ve kuralsız davranırlar, başkalarına bağımlılık ve kurallara uymakta zorlanma gibi sorunlara yol açabilir (Ay, 2015). Yapılan araştırmalar, izin verici/şımartan ebeveynler tarafından yetiştirilen ergenlerde okul kurallarına aykırı davranırların yaygın olduğunu ve alkol ile madde kullanımının sıkça görüldüğünü ortaya koymaktadır (Steinberg ve ark., 1994). Diğer araştırmacılar, bu ergenlerin arkadaş gruplarından daha fazla etkilendiğini, okula karşı ilgisiz olduklarını, davranırlsal öz düzenleme becerilerinin düşük olduğunu ve suç ya da madde kullanımına yönlendiklerini belirtmiştir (Baumrind, 1991; Dornbusch ve ark., 1987; Maccoby ve Martin, 1983).

Çocuk yetiştirme stilleri ve benlik saygısı üzerine yapılan araştırmaların çoğu, izin verici/şımartan ebeveynlik stiline benlik saygısını destekleyen bir stil olmadığını, aksine olumsuz gelişimsel sonuçlarla ilişkilendirildiğini gösterse de, bazı çalışmalar farklı sonuçlar ortaya koymuştur. Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbush'un (1991) çalışması, izin verici/şımartan ebeveynlerin ergen çocuklarının kendilik kavramının yüksek olduğunu bulmuştur. Benzer şekilde, Türkiye'de yapılan bir araştırma, izin verici/şımartan ebeveynlik stiline yüksek benlik saygısıyla ilişkilendirildiğini göstermiştir (Sümer ve Güngör, 1999). Ancak bu ebeveynlik stiline sahip bireyler tarafından yetiştirilen ergenlerin davranırlar sorunları ve madde kullanımının daha

yaygın olduğu da belirtilmiştir (Lamborn ve ark., 1991). Bu nedenle, izin verici/şımartan ebeveynlik stilinin çocuk gelişimi üzerinde olumsuz etkileri olduğu genel olarak kabul edilmektedir.

1.2.3.4. İzin Verici / İhmalkar Ebeveyn Stili

İzin Verici/İhmalkar Ebeveyn Stili, talep ve kontrol eksikliği, duyarsızlık ve reddedicilik özelliklerini içermektedir. Maccoby ve Martin'e (1983) göre, bu stili benimseyen ebeveynler çocuklarına yetersiz özen gösterirler, onlarla çok az zaman geçirirler ve dolayısıyla çocuklarının davranışlarını etkileme konusunda çaba sarf etmezler. Bu durum, ebeveynlerin çocuklarıyla aralarına mesafe koyma eğiliminde olduklarını göstermektedir.

Yavuzer'e (2010) göre, izin verici/ihmkar ebeveynler çocuklarına karşı ilgisiz ve kayıtsız bir tavır sergilerler. Çocuklarına yeterince ilgi göstermeyip onları dışlarlar, bu da çocuklar için sağlıklı iletişim ortamının olmamasına neden olur. Aynı zamanda, izin verici/ihmkar ebeveynlik stili, ilişki kurmamak, küçümsemek ve kopuk olmak gibi durumları içerecek bazı durumlarda çocuğa yönelik istismara varan bir ihmalkarlığı da içerebilir (Finnegan ve ark., 1998).

Bu stildeki ebeveynler, çocuklarının duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamazlar. İhmalkar bir ebeveynlik stili benimsemelerinin ardında zararlı maddelere bağımlılık, destek eksikliği, cesaret eksikliği, finansal stres veya önceliklerinin kendileri olması gibi çeşitli nedenler olabilir (Bkz. Belsky, 1984).

İzin verici/ihmkar tutum, ebeveynlerin çocuğun ihtiyaç ve isteklerine yeterince yanıt verememelerine yol açar. Çocuğun başarıyla ilgilenmezler, olumlu kişilik özelliklerini desteklemezler ve psikolojik olarak çocuğu desteklemezler. Bu ebeveynler, çocuğun yaptığı hatalara odaklanarak suçlayıcı bir dil kullanabilir ve çocuğun yetersizlik algısını artırabilir. Bu durumda, çocuklar düşük özgüvene, sinirliliğe ve kendilerini ifade edememe gibi sorunlarla karşılaşabilirler (Yersel, 2019). Ebeveynlerini izin verici/ihmkar olarak algılayan ergenler, diğer ebeveynlik stillerine sahip ergenlerle karşılaştırıldığında, uyum ve akademik başarıda anlamlı derecede daha düşük seviyelerde olabilirler (Dornbusch ve ark., 1987). Bu araştırmalar, bu ergenlerin zaman içinde bu stilden kaynaklanan olumsuz etkilerin azalmış olsa da uygun olmayan öğrenme ve çalışma stratejileri kullanmaya devam ettiğini göstermektedir (Tunç ve Tezer, 2006). Ayrıca, izin verici/ihmkar ebeveynlik

stili ile dışsallaştırılmış davranışlar (saldırganlık, suça karışma vb.) arasındaki ilişki birçok çalışma tarafından doğrulanmıştır (Den Extee ve ark., 2001; Dornbusch ve ark., 1987; Maccoby ve Martin, 1983; Steinberg ve ark., 1994).

1.2.3.5. Aşırı Koruyucu Ebeveyn Stili

Aşırı koruyucu ebeveyn tutumu, özellikle gelişim evresinde bulunan çocuklarda ebeveynlerin koruyucu bir davranış örüntüsü sergilemesi olarak tanımlanmıştır. Bu tutuma sahip olan ebeveynler çocuklarının güvenliğini sağlamak için koruyucu davranırlar. Aşırı koruyuculuk, aşırı bakım verme davranışı olarak gözlemlenebilir (Levy,1996). Ebeveynin endişeli koruyuculuğu çocuğun kendi özgür iradesi ile hareket etmesini kısıtlayabilir. Bu tutum çocuğun kendini yetersiz ve eksik hissetmesine neden olabilir (Hullmann ve ark., 2010).

Yapılan araştırmalar çocuklarına aşırı temas eden ebeveynlerin aşırı koruyucu bir tutum içinde olduğunu göstermiştir. Bu tutum ile yetişen çocukların özgüvensiz, çekingen ve pasif bir yapıya sahip olduğu görülmüştür. Sosyal becerileri yaşıtlarına göre daha düşüktür. İçgörüleridir (Yavuzer,1994).

1.3. ÖFKE

1.3.1. Öfke Kavramı ve Tanımı

Öfke, genellikle bireyin planları, istekleri ve ihtiyaçları engellendiğinde, haksızlık, adaletsizlik veya kendi benliğine yönelik bir tehdit algıladığında ortaya çıkan yoğun olumsuz bir duygu olarak tanımlanmaktadır (Kısaç, 1997). Bu duygu, kişinin kendisine yönelik bir tehdit hissetmesi veya beklentilerinin karşılanmaması durumlarında ortaya çıkabilir. Budak'a göre (2000), öfke, engellenme, saldırıya uğrama, tehdit edilme, yoksun bırakma, kısıtlama gibi durumlarda hissedilen ve genellikle neden olan şeye ya da kişiye yönelik şu ya da bu biçimde saldırgan davranışlarla sonuçlanabilen bir duygudur. Yani, öfke genellikle bir savunma mekanizması olarak ortaya çıkar ve kişiyi kendini korumaya yönlendirir. Türk Dil Kurumu sözlüğü (2011) ise öfke duygusunu, engellenme, incinme veya gözdağı karşısında gösterilen saldırganlık tepkisi, kızgınlık, hışım, hiddet, gazap olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, öfkenin çıkış nedenlerini ve bu duygunun karşılığını saldırganlık tepkileri olarak açıklamaktadır. Öfke, insanların duygusal tepkileri arasında yaygın bir hissidir ve çeşitli nedenlere bağlı olarak ortaya çıkabilir. Bu duygu, bireyin sosyal, duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmaması durumlarında ortaya

çıkabilir ve kişinin çevresiyle etkileşimde bulunmasını sağlayarak hayatta kalma şansını artırabilir. Ancak, kontrolsüz veya zarar verici bir şekilde ifade edildiğinde, öfke sorunlara yol açabilir ve ilişkileri olumsuz etkileyebilir.

Hollenhorst (1998), öfkeyi küçük hayal kırıklıklarından yoğun hiddete kadar değişik süreçlerde ve yoğunluklarda var olan, fizyolojik ve biyolojik değişimlerin de eşlik ettiği normal bir duygu olarak tanımlamıştır. Bu tanım, öfkenin geniş bir yelpazede ortaya çıkabilen bir duygu olduğunu ve bu duygunun çeşitli şiddet ve süreçlere bağlı olarak değişebileceğini vurgulamaktadır. Öfke, Hollenhorst'un tanımına göre, gerileme tepkisi, gerçek ya da olası bir yanlış sonucu yükselen güçlü bir duygu, bir yardım çağrısı, kişiler arası ilişkilerde yıkıcı bir duygu ve ruhsal bozukluk, nevroz ve depresif psikopatolojinin temel belirleyicilerinden biri olabilir. Bu, öfkenin sadece bireysel bir duygu olmanın ötesinde, kişiler arası ilişkileri etkileyen, sosyal ve psikolojik boyutları olan bir fenomen olduğunu gösterir. Şahin (2006) ise öfkenin olumlu ve olumsuz yönlerine vurgu yaparak, canlı organizmanın varlığını ve beklentilerini tehdit eden durumlara karşı sergilediği doğal bir tepki olduğunu belirtmiştir. Öfkenin çok hafif bir hoşnutsuzluktan hiddete kadar değişen yoğunlukta ortaya çıkabileceğini ifade etmiştir. Bu, öfkenin bir adaptasyon mekanizması olarak işlev gördüğünü ve çeşitli durumlara uygun tepkilerle ortaya çıkabildiğini gösterir.

Öz ve Aysan (2012) tarafından yapılan tanıma göre, öfke duygusu her insanda bulunan ve günlük hayatta farklı yoğunluklarda yaşanabilen bir duygu olarak belirtilmiştir. Bu tanım, öfkenin evrenselliğini vurgular, yani her bireyin hayatında bu duyguyla karşılaşabileceğini ve farklı durumlar karşısında değişen yoğunluklarda hissedebileceğini ifade eder. Ayrıca, Öz ve Aysan (2012), öfkenin etkili ve doğru bir şekilde yönetilmediği durumlarda bireyin kendisinde çeşitli sorunlara neden olabileceğine dikkat çekmiştir. Bu, öfkenin kontrolsüz bir biçimde ifade edilmesinin, fiziksel, zihinsel, duygusal, toplumsal ve hatta yasal sorunlara yol açabileceğini gösterir. Dolayısıyla, öfke yönetimi becerilerinin geliştirilmesi, bu duygunun olumsuz sonuçlarını önlemek açısından önemli bir konu olarak öne çıkar. İnsanlar, öfke duygularını tanıyarak, bu duyguları etkili bir şekilde yöneterek ve ifade ederek daha sağlıklı ilişkiler kurabilir ve kişisel gelişimlerine katkıda bulunabilirler.

Öfke duygusu, çeşitli iç ve dış faktörlerin etkisiyle meydana gelen bir ikincil duygu olarak ortaya çıkar (Özmen, 2006). Örneğin, korku, hüzn, kaygı gibi olumsuz

duygu durumlarını yaşayan bireylerde bu duyguların ardından öfke duygusu ortaya çıkabilir. Bireyler bazen bu duyguyu farkında olmaksızın deneyimleyebilirler. Öfke duygusu her zaman mantıksal bir çerçevede olmak zorunda değildir; bilinçli ya da kasıtlı olmayan bireyler, durumlar karşısında öfke sergileyebilirler (Cüceloğlu, 2015). Bireyin amacına ulaşmasının veya ihtiyacının karşılanmasının engellenmesi durumunda, kızgınlık ve saldırganlık duyguları yaşanabilir (Cüceloğlu, 2015). Korkut (2012), öfkenin doğal ve temel bir duygu olmasının yanı sıra, öfkenin sınırları koruma ve haksızlıkları düzeltme amacıyla harekete geçirici bir öz koruma işlevine sahip olduğunu belirtir. Aynı zamanda öfkenin güç ve kontrol etme isteği, sorumluluktan kaçma, zayıf iletişim becerilerine sahip olma, başka duygulara karşı savunma aracı olarak kullanma ve alışkanlık haline getirme gibi işlevleri olduğunu vurgular. Efron (1997), öfkenin kişiye çeşitli yararlar sağladığını ve bu nedenle bireylerin öfkelerinden kolayca kurtulamadıklarını ifade eder. Öfkenin heyecan duyma, canlılık hissetme gibi birlikte getirdiği yararlar öne çıkar. Bu bakımdan öfkenin duygu deneyiminde önemli bir rol oynadığını belirtmektedir. Öfke konusunda yapılan tanımlamalara bakıldığında temel olarak vurgulanan noktalar şunlardır:

Doğal ve Temel Bir Duygu: Öfke, bireyde doğal ve temel bir duygu olarak kabul edilir.

İstek ve İhtiyaçların Engellenmesi: Bireyin istek ve ihtiyaçları doğrultusunda hareket etmesinin engellenmesi, yaşama yönelik beklentilerinin gerçekleşmemesi durumu öfkenin ortaya çıkmasına neden olabilir.

Tahrik veya Tehdit: Öfke genellikle bireye yöneltilen bir tahrik veya tehdit durumuyla ilişkilidir.

Benlik Saygısının Zedelenmesi: Öfke, bireyin benlik saygısını zedelemeye yönelik çevreden gelen saldırılarla ilişkilendirilebilir.

Haksızlık ve Adaletsizlik Algısı: Birey, çeşitli durumlarda haksızlığa veya adaletsizliğe uğradığı algısını yaşadığında öfke ortaya çıkabilir.

Fizyolojik Belirtiler ve Davranışsal Tepkiler: Öfke, bireyin çeşitli durumlarda karşıdakine yönelik bir yanıt veya mesaj olarak kendini gösterebilir. Aynı zamanda fizyolojik belirtilerle de birlikte olabilir.

Kısaç (1997)'in ifadesiyle, öfke bir yaşantı, duygu ve tepki olarak ortaya çıkar; bazen davranışsal, bazen de fizyolojik belirtilerle kendini gösterir. Bu tanımlamalar, öfkenin karmaşık bir duygu olduğunu ve birçok farklı duruma bağlı olarak ortaya

çıkabileceğini vurgular.

Öfke duygusu, insanın sinir sisteminin içsel ve dışsal isteklere, davranışlara ve baskılara verdiği biyolojik tepkileri ifade eder. Bu tepkiler sayesinde birey, psikolojik ve biyolojik olarak güvenliğini sağlar ve yaşamını devam ettirir. Duygular, genetik açıdan insanın doğasında bulunsa da aynı zamanda genetik olmayan, yaşantı yoluyla kazanılan bir yönü de vardır. İnsanlar duygularını nasıl yaşayacaklarını ve ifade edeceklerini sonradan, deneyimleyerek öğrenirler. Öğrenmenin etkisi özellikle öfke duygusunun yaşanması üzerinde belirgin olarak ortaya çıkar (Gentry'den aktaran Özmen, 2006).

Öfke duygusu genellikle korku ile ilişkilendirilen, bireyin iç dünyasında yaşadığı veya dışı vurarak sergilediği, bazen kontrollü bazen de kontroldışı bir duygu olarak tanımlanır. Öfke tepkisi, yaşa ve kültüre bağlı olarak evrensel, doğal ve anlaşılabilir bir duygu olarak görülür. Spielberger (1988)'a göre, öfke hem değişken bir duygusal durum hem de bir karakter özelliğidir. Spielberger (1988), öfkeyi sürekli öfke ve durumsal öfke olmak üzere iki boyutta değerlendirir. Durumsal öfke, bireyin amacına yönelik davranışının engellenmesi, haksızlık algılanması, kızgınlık, gerginlik, hiddet gibi duygulanımları yansıtan bir duygu olarak tanımlanırken, sürekli öfke, durumsal öfkenin genelde ne sıklıkta yaşandığını ifade eden bir kavram olarak ele alınır. Yani, durumsal öfke belli bir olaya tepki olarak ortaya çıkan geçici bir duygusal durumu ifade ederken, sürekli öfke bireyin genel öfke eğilimini ifade eder.

Öfke duygusu, kısa süreli ve orta yoğunlukta yaşandığında bireyin mevcut duruma uygun bir tepki göstermesine yardımcı olabilir; ancak sürekli, uzun süreli ve şiddetli olduğunda yıkıcı etkiler bırakabilen bir duygu olarak kabul edilir. Öfkenin açıkça ifade edilmesi ve başkaları tarafından olumsuz değerlendirilmesi durumunda, çeşitli olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilir. Öfkenin uzun süreli ve şiddetli yaşanması, düşük benlik saygısına, kişiler arası ve aile içi çatışmalara, sözel ve fiziksel saldırılara, iş yaşamındaki uyumsuzluklara neden olabilir. Bu durumlar, bireyin sosyal ilişkilerini etkileyebilir, iş performansını düşürebilir ve genel yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyebilir. Öte yandan, öfkenin bastırılması ve içe dönük bir şekilde yaşanması da sorunlara yol açabilir. Bu durum, duyguların ifade edilmemesi veya içe atılmasıyla ilişkilidir ve bu durumda birey kendi kendine zarar verebilecek davranışlara yönelebilir. Bu nedenle, öfke duygusunun sağlıklı bir şekilde yönetilmesi ve ifade edilmesi önemlidir. Öfkeyle başa çıkma becerilerinin geliştirilmesi, duygusal zekanın

artırılması ve olumlu iletişim stratejilerinin benimsenmesi, bu duygunun olumsuz etkilerini minimize etmede yardımcı olabilir (Tarhan, 2019a).

1.3.2. Öfkenin Nedenleri

Öfkenin ortaya çıkmasında çeşitli fiziksel, fizyolojik, bilişsel ve duygusal etmenler etkilidir. Bu duygunun açığa çıkmasında içsel ve dışsal nedenler bulunmaktadır. İçsel nedenler arasında kin, düşmanlık, kıskançlık, engellenme, kendini suçlu hissetme, hayal kırıklıkları, düşük benlik algısı gibi etkenler yer alırken, dışsal nedenler arasında alkol, uyarıcı maddeler, hastalıklar, travmalar, cinsel taciz, tehdit gibi durumlar bulunmaktadır. Engellenme, öfkenin en bilinen ve sık karşılaşılan dışsal nedenidir (Averill, 1983; Dökmen, 2003; Özmen, 2004; Gültekin, 2008; Önem, 2010; Atkinson vd., 2010; Karslı, 2012; Sülün, 2013; Zorlu, 2017).

Öfkenin sebepleri genel bir kategoriye indirgenemez, çünkü bu nedenler yaşa ve gelişim döneminin özelliklerine göre değişiklik gösterir. Çocuklukta sevilen nesnelere elinden alınması, faaliyetlerin kısıtlanması, yetişkinin ilgisini kaybetmek ve yalnız bırakılmak gibi durumlar çocuklarda öfkeye neden olabilir. Ergenlikte hor görülme, sosyal engeller, küçük düşürülme, belirsizlik ve bağımsızlık isteği ile ana baba ile olan ilişkilerin karmaşıklığı sıkışmışlık duygusu ve çatışmalara sebep olabilir (Baltaş ve Baltaş, 2008; Morgan, 1991). Yetişkinlik döneminde sorumlulukların getirdiği zorluklar ve rekabet öfkeye neden olabilirken, ileri yaşlarda yalnızlık, yaşlılıkla gelen engellemeler ve fiziksel hastalıklar öfkeye yol açabilir (Cüceloğlu, 2000).

Gazda (1995), öfkenin nedenlerini kayıplar, tehditler ve korkular, engellenme ve reddedilme olarak dört kategoride değerlendirmiştir. Kayıplar genellikle sağlıkla ilgili kayıplar veya sevilen birinin kaybı nedeniyle yaşanan derin üzüntüyü ifade eder. Tehditler ve korkular, savaş, saldırıya uğrama, travmatik olaylar, uzun süreli işsizlik gibi durumlarla ilişkilidir. Engellenme, bireyin ihtiyaçlarının karşılanamaması, istediği amaca ulaşamaması sonucu yaşadığı çaresizlik ve yetersizlik duygusuna bağlı olarak ortaya çıkan öfke duygusudur. Reddedilme ise bir başkası tarafından istenmemek sonucu yaşanan hayal kırıklığı ve değersizlik duygusudur.

Sonuç olarak, bireyler öfkelendiklerinde saldırıya uğradıklarını hissettiğinde, istedikleri amaca ulaşmaları engellendiğinde, düşük benlik değerine sahip olduklarında ve içsel dürtüleri çevreleriyle karşılaştırdıklarında öfke duygusunu

yaşayabilirler (Atamer ve Oral, 2004). Öfke sadece davranışsal bir boyutta değil, aynı zamanda yaşanma şekli ve ifade biçimleriyle pek çok boyutta meydana gelir (Freedman vd., 1998).

1.3.3. Öfkenin Boyutları

1.3.3.1. Öfkenin Fizyolojik Boyutu

Öfkenin boyutları, bireylerin bu duyguyu deneyimleme ve ifade etme tarzlarını çeşitli açılardan değerlendirmektedir. Öfkenin çok boyutlu bir yapısı olduğu, bu boyutların temel olarak fizyolojik, sosyal ve bilişsel olmak üzere üç ana kategoride değerlendirilebileceği gözlemlenmiştir (Gezgin Gürbüz, 2008).

Fizyolojik Boyut: Öfkenin fizyolojik boyutu, bireyin öfkelenildiği durumlarda genel sempatik uyarılma ile birlikte ortaya çıkan fiziksel ve fizyolojik değişimleri içerir. Bu değişimler, vücutta meydana gelen biyolojik tepkileri kapsar ve öfkenin bedensel yansımalarını ifade eder.

Sosyal ve Bilişsel Boyut: Sosyal ve bilişsel boyut, bireyin öfkeye sebep olan durumları algılama sürecini içerir. Bu boyutta, öfkeyi tetikleyen durumların bireyin düşünce yapısındaki süreçlere etkisi değerlendirilir. Algılanan tehditler, engellemeler ve diğer öfke tetikleyicileri bu boyutta ele alınır.

Davranışsal Boyut: Davranışsal boyut, bireyin öfkelenildiği duruma ve bu duyguyu nasıl ifade ettiğine odaklanır. Öfkeyi ifade ediş tarzları, tepkiler ve davranışlar bu boyutta değerlendirilir. Öfkenin bireyin sosyal ilişkilerine, çevresine ve kendisine etkilerini içerir.

Bu boyutlar, öfkenin kompleks yapısını anlamak ve değerlendirmek adına kullanılır. Gezgin Gürbüz (2008)'ün belirttiği gibi, bu çok boyutlu yapısı, öfkenin sadece bir duygu olarak değil, aynı zamanda fizyolojik, bilişsel ve davranışsal bir deneyim olarak ele alınması gerektiğini vurgular (Gezgin Gürbüz, 2008).

1.3.3.1 Öfkenin Sosyal ve Bilişsel Boyutu

Öfkenin sosyal ve bilişsel boyutu, bireyin yaşadığı olaylara verdiği tepkiyi, olayın nesnel gerçekliğinden ziyade kendi yorumlama, inanç ve anlam yükleme durumlarına bağlı olarak şekillendiren bir süreci içerir. Bu boyut, bireyin düşünce

kalıplarını, inanç yapılarını, kültürel etkileri ve çevresel deneyimleri içerir (Özer, 2018).

Bireyin öfkeyle ilgili bilişsel alt yapısı, tahammülsüzlük, aşırı duyarlılık, haklı çıkma düşüncesi, kişilik değerini koruma çabası ve öznel doğruluğun savunulma ihtiyacını içerir. Birey, kendi veya başkalarının hatalarına karşı aşırı duyarlılık gösterebilir ve öfkesini bu hatalara yönlendirebilir. Öfke sırasında bireyin zihinsel süreçleri, gerçeklikten uzaklaşabilir ve abartılı, çarpıtılmış düşüncelere odaklanabilir. Bu durum, öfkelenildiğinde bireyin olayları yanlış yorumlamasına ve çevresindeki insanları suçlamasına neden olabilir. Öfkeli bireyler, yaşadıkları olumsuz durumları genellikle çevresindeki insanları suçlayarak açıklarlar. Bu durum, bireyin kendi hataları için sorumluluk almak yerine dışsal faktörlere yönelmesini içerir. Bu savunma mekanizmaları, öfkenin sosyal ve bilişsel boyutunu şekillendirebilir. Bireyler, öfkelendiklerinde başkalarından gelebilecek agresif davranışlara karşı savunma mekanizmalarını aktif hale getirebilirler. Ancak bu durum, bireyin çatışma çözme becerilerini olumsuz etkileyebilir ve saldırgan davranışları daha da kuvvetlendirebilir. Bu bilişsel süreçlerin anlaşılması, öfkenin kökenlerini ve nasıl ifade edildiğini kavramak açısından önemlidir. Feindler ve Star (2003)'ün belirttiği gibi, bireyin öfkesini anlamak ve çözmek için bu bilişsel süreçlere odaklanmak, daha sağlıklı çatışma çözme stratejileri geliştirmek için bir adım olabilir.

1.3.3.2 Öfkenin Davranış Boyutu

Öfkenin davranış boyutu, bireyin öfke duygusunu nasıl ifade ettiği ya da ifade etmediğiyle ilgili bir boyuttur (Kısaç, 1997). Bireyler, çevresel etkenlere, algılarına ve bilişsel yapılarına bağlı olarak farklı tepkiler gösterebilirler. Öfkenin davranış boyutu, öfke durumunda bireyin gösterdiği tepkileri ve bu tepkilerin nasıl ortaya çıktığını içerir (Kısaç, 1997). Öfkelenildiğinde, bireyin gösterdiği tepki biçimleri çeşitlilik gösterebilir. Bu tepki biçimleri arasında kaçınma, öfke duygusunu uygun bir şekilde ifade etme, bastırma ve öfkeleniren duruma karşı olumsuz yaklaşımlar sergileme bulunmaktadır. Sosyal sistem içindeki normlar ve beklentiler, bireyin öfkesini nasıl ifade ettiğini etkileyebilir. Bazı bireyler, toplumun beklentileri doğrultusunda öfkeyi bastırma ve kontrol etme yoluyla ifade ederken, diğerleri öfkeyi açıkça davranışsal veya tepkisel olarak dışa vurabilirler. Öfke, birçok insan için ifade edilmesi zor bir duygu olabilir.

İçeride atılan, bastırılan veya ifade edilmeyen öfke, bireyin kendisine zarar verebilir. Bu durum, insan ilişkilerinde yaşanan acıların birçoğunun bastırılmış veya ifade edilmemiş öfkeye dayandığını gösterir. Bastırılan veya ifade edilmemiş öfkenin, insan ilişkilerinde çözüme ulaşmayan, biriktikçe artan sorunlara yol açabileceği vurgulanmaktadır. Bu durum, bireyin duygusal sağlığını ve ilişkilerini olumsuz etkileyebilir. Öfkenin sağlıklı bir şekilde ifade edilmesi, duyguların açıkça dile getirilmesi, öfkenin kaynağına uygun bir biçimde iletilmesi ve olumlu çözümler aranması gibi davranışları içerir. Bu, bireyin duygusal dengeyi korumasına ve sağlıklı ilişkiler kurmasına yardımcı olabilir. Öfkenin davranış boyutu, bireyin duygusal dengeyi koruma, ilişkilerini yönetme ve çevresiyle etkileşimde bulunma şeklini etkileyen önemli bir faktördür. Bu nedenle, öfkenin sağlıklı bir şekilde yönetilmesi ve ifade edilmesi, bireyin genel duygusal refahını artırabilir (Alberti ve Emmons, 1998).

1.3.4. Öfke ile ilgili Kuramlar

1.3.4.1. James – Lange Kuramı

James-Lange Kuramı, duyguların bedensel tepkilerden türediğini savunan bir teoridir. William James ve Carl Lange'in 1880'li yıllarda yaptıkları çalışmalar sonucu ortaya çıkmıştır. Bu kurama göre, bireyler çeşitli çevresel uyarıcılara maruz kaldıklarında bedensel tepkiler gösterirler ve bu fiziksel değişikliklere dayanarak duygularını deneyimlerler. James-Lange Kuramı, öfke duygusunu da bu perspektifle ele almaktadır (Er, 2006).

Kurama göre, öfke duygusu, çevresel uyarıcılara tepki olarak ortaya çıkan fiziksel ve fizyolojik değişikliklerin farkına varılmasıyla oluşur. Örneğin, birey bir tehdit durumuyla karşılaştığında, vücutta adrenalin ve noradrenalin gibi hormonların salgılanması, kan basıncının yükselmesi, kasların gerilmesi gibi fizyolojik tepkiler meydana gelir. Birey, bu bedensel değişiklikleri fark eder ve bu farkındalık öfke duygusunu tetikler (Kısaç, 1997).

Bu kuramın örneklerinden biri, bir araba kazası sonrasında yaşanan duygusal tepkilerdir. Kazanın kendisi sırasında birey korku hissetmeyebilir, ancak kazadan sonra ortaya çıkan bedensel tepkiler, titreme, terleme gibi durumlar, bireyin korktuğunu gösterir. James-Lange Kuramı, duyguların bedensel tepkilerin yorumlanmasıyla ortaya çıktığını öne sürerek, duyguların bedensel kökenli olduğunu vurgular (Cüceloğlu, 2015).

Ancak bu kuramın eleştirileri de bulunmaktadır, çünkü duygusal deneyimlerin sadece bedensel tepkilere dayandığını savunmak, duyguların karmaşıklığını tam olarak açıklamada yetersiz kalabilir. Modern duygu teorileri genellikle çoklu faktörleri içeren bir yaklaşım benimsemekte ve duyguların sadece bedensel tepkilere değil, aynı zamanda bilişsel süreçlere, deneyimlere ve sosyal etkenlere de bağlı olduğunu öne sürmektedir. Bu eleştirilerden biri, laboratuvar çalışmalarının bu kuramı desteklememesidir. Özellikle Walter Cannon'un 1927'deki eleştirisi, duygusal tepkilerin bedensel değişikliklere dayanmadığını öne sürerek James-Lange kuramını sorgulamıştır (Cannon, 1927'den aktaran Cüceloğlu, 2015).

Kuramda ortaya atılan fikre göre, her duygunun kendine özgü bir fizyolojik süreçle ilişkilendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ancak, yapılan deneylerde duygusal tepkilerin çok karmaşık ve çeşitli olması, bu kuramın tam olarak doğrulanamamasına yol açmıştır (Cüceloğlu, 2015). Buna ek olarak, James-Lange kuramındaki bir diğer eleştiri de bireysel farklılıklara ve iç yaşantılara yeterince vurgu yapılmamasıdır. Her birey aynı duyguyu farklı fizyolojik tepkilerle deneyimleyebilir (Er, 2006). Örneğin, bir kişi öfkelenildiğinde vücudu sıcaklanabilirken, başka bir kişi sadece kaşlarını çatma tepkisi verebilir. Bu durum, duygusal deneyimlerin sadece fizyolojik değişikliklere bağlı olmadığını ve bireyler arasında önemli farklılıklar bulunduğunu gösterir (Bedel, 2011; Cüceloğlu, 2015).

Sonuç olarak, James-Lange kuramına yönelik eleştiriler, duyguların biyolojik temellere dayalı olduğu düşüncesine karşı çıkan, duyguların karmaşıklığını ve bireysel farklılıkları vurgulayan daha modern duygu teorilerini desteklemektedir.

1.3.4.2. Psikanalitik Kuram

Psikanalitik kuram, özellikle Sigmund Freud'un çalışmalarına dayanmaktadır ve öfke kavramını saldırganlık ve cinsellikle ilişkilendirir. Bu kurama göre, öfke ve saldırganlık bireyin içgüdüsel doğasından kaynaklanan temel unsurlardır. Freud, bireylerin doğuştan itibaren saldırgan olduklarını ve bu içgüdülerin toplum içinde sürekli bir savaş hali yarattığını savunmaktadır (Cüceloğlu, 2015).

Saldırganlık, psikanalitik kuramda idin bir parçası olarak ele alınır. Freud'a göre, bu içgüdüsel eğilimler ego ve süperegö ile çatışma içine girer. Saldırgan eğilimlerin çocukluk dönemlerinde ortaya çıktığı ve özellikle anal dönemde belirginleştiği ifade edilir. Anal dönemde, çocuğun dışkıyı kontrol etme çabaları ve

tuvalet eğitimi süreçleri, saldırgan davranışların gelişiminde önemli bir rol oynar (Glassman ve Hadad, 2018).

Freud'a göre, başarılı bir tuvalet eğitimi olumsuz kişilik özelliklerini engelleyebilir, ancak bu süreç barışçıl bir şekilde tamamlanmazsa birey ilerleyen yaşamlarında olumsuz karakteristikler sergileyebilir. Örneğin, dışkının kontrolü ile ilişkilendirilen saldırgan davranışlar, çocuğun kızgınlık duygularını ifade etme aracı olarak ortaya çıkabilir (Geçtan, 2004).

Bu kurama göre, öfke ve saldırganlık, bireyin iç dünyası ve kişisel deneyimleriyle yakından ilişkilidir. Freud'un psikanalitik kuramı, bireyin duygusal gelişimini ve davranışlarını anlamak için çocukluk döneminin önemini vurgular (Geçtan, 2004).

Freud'a göre, insanın içsel eğilimleri olan öfke ve saldırganlık, bireyler arası uyumu zorlaştırabilir ve çeşitli sorunlara yol açabilir. Bu nedenle, toplumun sosyalleşme ve uyum sağlama süreçlerini korumak adına bireyler, kendi içsel eğilimlerini ve bu eğilimlerin toplumla ilişkilerini kontrol altında tutmak için baskı altında olabilirler. Toplumsal normlar doğrultusunda bu eğilimlere karşı cezalandırıcı önlemler alınabilir. Freud'a göre, bu iki temel eğilim, bilinçaltında bastırıldığından, bireyin bilincinde sürekli bir gerginlik ve rahatsızlık yaratabilir. Bireyin bilinçaltına itilen duygular ve arzular fark edilmese de davranışları etkileyebilir. Bu nedenle, Freud, öfke duygusunu diğer duygular gibi yaşamın doğal bir parçası olarak görür ve bu duyguların biriktikçe bireyin içinde bir lav gibi patlamaya hazır hale gelebileceğini ifade eder (Özmen, 2006).

Freud'a göre, öfkenin bir şekilde ifade edilmesi, biriken enerjinin gerilimi azaltabileceği için önemlidir. Öfke ve saldırganlık, birikmiş enerjinin boşaltılmasının bir yolu olarak işlev görebilir. Freud, mizahın da öfkenin azalmasında etkili olduğunu belirtir. Düşmanca şakaların masum şakalara göre daha az saldırganlık içerdiğini ve bu nedenle gerginliği azalttığını söyler. Mizah, bireylerin bilinçaltındaki duygularını ifade ederek öfkenin ve gerginliğin ortadan kaldırılmasına yardımcı olabilir. Freud'a göre, biriken öfke duygusunun bastırılması sağlıklı bir durum değildir. Bu tür duyguların ifade edilmemesi durumunda bireyde psikolojik ve psikosomatik bozukluklar ortaya çıkabilir. Bu nedenle, öfke duygusunun sağlıklı bir şekilde ifade edilmesi ve boşaltılması önemlidir (Cüceloğlu, 2015).

1.3.4.3. Akılcı Duygusal Terapi

Akılcı Duygusal Terapi (ADT), Albert Ellis'in geliştirdiği bir bilişsel terapi yaklaşımıdır. Ellis (1998)'e göre, öfke gibi olumsuz duyguların oluşmasına neden olan üç temel düşünce hatası bulunmaktadır:

Kişisel Eleştiri: Bireylerin kendi kişisel değerlerini ve davranışlarını sürekli eleştirmeleri, öz eleştiri yapmaları. Bu, düşük benlik saygısı ve değersizlik duygularına yol açabilir.

Çevresel Eleştiri: Bireylerin çevresindeki insanlara karşı eleştirel değerlendirmelerde bulunmaları. Bu, ilişkilerde sorunlara ve çatışmalara neden olabilir.

Çevre ile ilgili Düşünce ve Yargılar: Bireylerin çevreleriyle ilgili buldukları düşünce ve yargılardan oluşan düşünce şekli. Bu, negatif olaylara yönelik olumsuz düşünce kalıplarını içerebilir.

Ellis'e göre, öfke duygusu bireyin düşünce ve inançlarından kaynaklanır. Öfkenin temelinde, mantıkdışı düşünceler ve inançlar bulunmaktadır. Bu bakış açısına göre, öfkeye neden olan düşünce ve inançlar değiştirilebilirse, duygusal durum da değişecektir.

Özer (1994)'in de belirttiği gibi, öfke, stres, kaygı gibi olumsuz duyguların temelinde bireylerin daha önce tecrübe ettiği gerçekçi olmayan düşünce, inanç ve yorumlar yer alır. Bu düşünce ve inançların değiştirilmesi, duygusal durumu olumlu yönde etkileyebilir. Bu terapi yaklaşımına göre, davranışları değiştirmek yerine, olaylar üzerindeki inançların değiştirilmesi, duygusal ve davranışsal değişikliklere yol açabilir.

Akılcı Duygusal Terapi, bireyleri bütünsel bir perspektifle ele alır ve biyolojik, psikolojik ve sosyal faktörlerin duygu ve davranışları etkilediğine vurgu yapar. Terapi, bireylerin varsayımlarını, düşünce ve inançlarını inceleyerek, olumlu veya olumsuz etkilerini anlamalarını ve değiştirmelerini hedefler. Bu şekilde, yaşanan olayların duygulara ve davranışlara neden olmadığı, bunun yerine bireyin olaylarla ilgili inançlarının etkili olduğu düşünülür. (Froggatt, 2006).

1.3.4.4. Davranışçı Kuram

Davranışçı kuram, bireylerin davranışlarının uyarıcı-tepki koşullanması ile şekillendiğini savunur. Bu kuram, içsel süreçlere vurgu yapmaz ve davranışların öğrenilmiş tepkiler olduğunu öne sürer. Şiddet, öfke, saldırganlık gibi davranışlar da

bu perspektife göre sonradan öğrenilmiş davranışlardır. Davranışçı yaklaşım, öğrenmenin temelinde pekiştiricilerin rol oynadığını belirtir. Uyarıcı-tepki esasına odaklandığı için çevresel faktörlerin, özellikle pekiştiricilerin, davranışları etkileyen önemli faktörler olduğunu öne sürer. Öğrenilmiş davranışların sayı ve sıklığının, bu davranışların bilerek veya bilmeyerek ödüllendirilip pekiştirilmesiyle artabileceğini ifade eder. Örneğin, bir bireyin saldırgan davranışları çevresindeki kişiler tarafından olumlu bir şekilde karşılandığında, bu davranışların tekrarlanma olasılığı artar (Glassman ve Hadad, 2018).

Davranışçı kuram, içsel dürtülerin değil, davranışların ve düşüncelerin pekiştirilmesi yoluyla edinilen ve değiştirilen bir davranış biçimi olarak saldırganlığı vurgular. Sosyal öğrenme kuramı gibi, çevresel etkilerin öğrenme davranışındaki rolünü önemser. Ancak, davranışçı bakış açısı, içsel süreçleri göz ardı etmesi ve insan davranışlarını yalnızca dışsal faktörlere indirgemesi nedeniyle eleştirilmiştir. Ayrıca, insan davranışını hayvanlar üzerinde test edilen katı ve insani olmayan bir bakış açısı olarak nitelendirilmiştir (Murdock, 2018).

1.3.5. Durumluluk- Sürekli Öfke

Spielberger (1985)'a göre öfke, sürekli öfke ve durumsal öfke olmak üzere iki farklı türde ele alınabilir (Bektaş, 2018; Özmen, 2004).

Durumsal Öfke: Durumsal öfke, anlık öfke olarak da adlandırılır ve bir anda beliren öfke tipidir (Bektaş, 2018). Genellikle rasyonel nedenlere dayanır ve sebepsiz değildir. Bu tür öfkenin belirgin özellikleri arasında fizyolojik olarak sakinleşme sinyalleriyle birlikte kontrol altına alınabilme yeteneği bulunur (Beyazaslan, 2012).

Sürekli Öfke: Sürekli öfke, durumsal öfkenin yaşanma sıklığı ve şiddetiyle ilgilidir. Temelinde korkuya dayalı bir öfke türüdür (Soykan, 2003). Sürekli öfke durumunda birey, öfkesini genellikle inkar eder ve bulunduğu durumu izah etmekte zorlanır. Bu tür öfke, genellikle korku temellidir. Birey, öfkesini kabul etmeme eğiliminde olduğu için bu durumu ifade etmek, öfkenin şiddetini artırabilir. Kişi, öfke kontrolü konusunda sorunlar yaşadığından, karşısındaki insanı incitmeye daha yatkın olabilir. Bu durum psikolojik sağlık sorunlarına işaret edebilir ve uzman yardımı gerektirebilir (Tanış, 2014).

Her iki öfke türü de bireyin duygusal durumunu, davranışlarını ve genel sağlığını etkileyebilir. Sürekli öfke özellikle psikolojik sağlık açısından daha ciddi bir

durumu ifade edebilir, bu nedenle profesyonel yardım önerilebilir.

1.3.6. Öfke İfade Tarzları

Öfkenin yansıtılma biçimleri, bireylerin duygusal tepkilerini nasıl yönlendirdikleri ve ifade ettikleri konusunda önemli bir rol oynar. Bu yansıtım biçimleri arasında öfkenin dışa vurumu, içe yansıtılması ve kontrolü bulunmaktadır (Albayrak ve Kutlu, 2009).

Öfkenin Dışa Vurumu: Öfkenin dışa vurumu, bireyin öfkesini sözel veya davranışsal olarak açıkça ifade etmesidir. Birey, öfkesini başkalarına karşı açıkça ifade eder. Sözlü saldırılar, bağırma, küfretme gibi davranışlarla kendini gösterebilir. Fiziksel şiddet eğilimi gösterebilir. Genellikle anlık tepkilerle ortaya çıkar (Arslan, 2010).

Öfkenin İçe Yansıtılması: Öfkenin içe yansıtılması, bireyin duygularını içinde tutması ve dışa vurmamasıdır. Birey, öfkesini ifade etmemeye çalışır ve duygularını içinde yaşar. Bu durum, toplumsal normlara uyma, çatışmalardan kaçınma gibi nedenlere dayanabilir. Uyum sağlama mekanizması olarak kullanılabilir, ancak uzun vadede duygusal birikenlerin sorunlara yol açabilir (Arslan, 2010).

Öfkenin Kontrolü: Öfkenin kontrolü, bireyin duygularını yönetme ve sakinleştirme becerisidir. Birey, öfkesini fark eder ve bu duyguyu olumlu bir şekilde yönlendirmeye çalışır. Duygularını sakinleştirmek ve kontrol etmek adına çeşitli stratejiler kullanabilir. Empati kurma, iletişim becerilerini kullanma gibi yöntemlerle öfkesini daha olumlu bir şekilde ifade edebilir. Sağlıklı ilişkilerde soğukkanlı ve anlayışlı bir tutum sergiler (Arslan, 2010).

Bu yansıtım biçimleri bireyler arasındaki ilişkileri, duygusal sağlığı ve genel yaşam kalitesini etkileyebilir. Öfkenin sağlıklı bir şekilde ifade edilmesi ve kontrol edilmesi, bireyin kişisel gelişimi ve çevresiyle olan ilişkileri açısından önemlidir.

Gentry'nin ifadesine göre, öfke duygusunun birincil duyguların, özellikle üzüntü, korku ve kaygı gibi duyguların bir sonucu olarak ortaya çıktığı belirtilmektedir. Bu bakış açısına göre, öfke duygusu genellikle bireylerin farkında olmadan hissettiği bir duygu olarak ortaya çıkar. Öfkenin biyolojik tepkileri, genellikle sinir sisteminin çeşitli baskılar, davranışlar, içsel ve dışsal isteklere verdiği stres tepkisi olarak değerlendirilmektedir. İnsan doğasında genetik olarak bulunan bu duygular, bireyin hayatını sürdürmesine, biyolojik ve psikolojik güvenliğini sağlamasına

yardımcı olabilir. Ancak, bu duyguların nasıl yaşanacağı veya ifade edileceği, bireyin sonradan öğrenme yoluyla kazandığı bir beceri ve deneyim olarak görülmektedir. Bu, öfkenin kişiden kişiye farklı şekillerde ifade edilebileceği ve bu ifadenin kişinin yaşamındaki deneyimlere, öğrenilen davranış kalıplarına ve kültürel faktörlere bağlı olarak şekillenebileceği anlamına gelir. (Özmen, 2006).

Öfkenin ifade edilme şekli, bireyin yaşamında önemli bir rol oynayan bir duygu olduğunu vurgulanmaktadır (Özer, 1994). Öfke, ifade edildiği biçime bağlı olarak bazen yararlı, bazen ise zararlı olabilir. Saldırgan tepkilerle ortaya çıktığında veya bastırılarak ifade edildiğinde, bireyin kendisine ve çevresine zarar verebilir. Literatürde, öfkenin bastırılması ve yok sayılması durumunda ortaya çıkan psikolojik ve fiziksel rahatsızlıkların olduğu belirtilmiştir. Bu, öfkenin sağlıklı bir şekilde yönetilememesi durumunda ortaya çıkabilen olumsuz sonuçlara işaret eder. Bu nedenle, öfkenin doğru bir şekilde ifade edilmesi ve yönetilmesi önemlidir. Öfkenin kontrolsüz bir biçimde patlak vermesi veya tamamen bastırılması, bireyin duygusal ve fiziksel sağlığını olumsuz etkileyebilir. Bu açıdan, duyguları anlamak, ifade etmek ve yönetmek konusundaki becerilerin geliştirilmesi önemlidir (Özer, 1994).

Geçtan (1999)'ın ifade ettiği gibi, bireyler öfke duygularını farklı şekillerde deneyimleyebilirler. Bazı insanlar öfkelerini hemen fark ederken, diğerleri öfkelenmelerine neden olan durum sona erdikten sonra bu duyguyu fark edebilirler. Ayrıca, öfkesini bastıran bireyler de vardır ve bu durum, öfkenin yaşam boyu bilincine ulaşmalarını zorlaştırabilir. Tam tersine, bazı bireyler öfkeyi dışa vurur, başkalarını tahrik eder ve saldırgan davranışlar sergiler. Bu tip davranışlar, öfkenin ifade edilme biçimindeki farklılıkları yansıtabilir. Öfkenin bastırılması veya kontrol edilememesi, bireyin duygusal sağlığına zarar verebilir ve ilişkilerinde sorunlara neden olabilir. Öfkenin sağlıklı bir şekilde yönetilmesi ve ifade edilmesi, bireyin duygusal refahını artırabilir. Bu nedenle, duyguların tanınması ve etkili bir şekilde ifade edilmesi, sağlıklı ilişkilerin sürdürülmesine yardımcı olabilir.

Özer'in (1994) öfke duygusunun ifade edilme şekillerini içe atma, dışa yöneltme ve kontrol etme olarak üç kategoride ele alması önemli bir perspektif sunmaktadır.

İçe Atma (Baskı Altında Tutmak): Bu ifade tarzında birey, öfkesini ortaya koymaz ve içsel olarak yaşar. Duygularını bastırır, göstermez ve genellikle dışarı vurmaktan kaçınır. Bu durum, bireyin duygularını ifade etmemesi nedeniyle içsel bir

gerilime yol açabilir.

Dışa Yönelme (Saldırgan İfade): Bu ifade tarzında birey, öfkesini dışa vurur ve genellikle saldırgan, zarar veren, eleştirel veya küfürlü bir şekilde ifade edebilir. Fiziksel veya sözel saldırganlık, bu öfke ifade biçiminin örnekleri arasında yer alır.

Kontrol Etme (Daha Sakin Bir İfade): Bu ifade tarzında ise birey, öfkesini kontrol altında tutar. Daha soğukkanlı, sabırlı ve anlayışlı bir tutum sergiler. Öfkenin etkilerini azaltmak ve daha olumlu bir şekilde ifade etmek için çaba sarf eder.

Bu kategoriler, öfkenin farklı biçimlerde ifade edilebileceğini ve her bir ifade tarzının bireyin duygusal sağlığı ve ilişkileri üzerinde farklı etkileri olabileceğini göstermektedir. Öfkenin sağlıklı bir şekilde yönetilmesi, bireyin duygusal refahını artırabilir ve olumlu ilişkiler kurmasına yardımcı olabilir.

1.3.6.1. Öfkeyi İçte Tutma

Westermayer'in (2001, akt. Soykan, 2003) perspektifine göre, öfkenin içe atılması veya kendine yöneltilmesi, öfke duygusunun işlevselliğini engellemektedir. Öfkesini içe atan bireyler, öfke duygusunu somurtma, küsme, iletişim kurmama, surat asma, kendini geri çekme gibi edilgen yollarla sergiler. Ayrıca, bu bireyler, karşılarındakilerin kendilerini bir şekilde anlamalarını bekleyebilir. Bu durum, öfke duygusunu hisseden bireyde gücenme veya acı çekme şeklinde ortaya çıkabilir. Öfkelerini içe atan bireyler, saldırgan davranışlar sergilemek yerine tepkilerini uzun süre düşünme eğiliminde olabilirler.

Öfkenin içe atılması, öfkeyi tetikleyen durum hakkında konuşmayı, öfkelenilen kişi ile iletişim kurmayı ve soruna çözüm bulmayı zorlaştırır. Bu durumda, bireyin ifade etmediği ve paylaşmadığı duygular, gücenme, kırılma duygularının artmasına ve zaman içinde nefrete dönüşür. Bu nedenle, öfkenin sağlıklı bir şekilde ifade edilmesi ve yönetilmesi önemlidir (Özer, 1994).

Öfkenin bastırılması, bireyin sorununun geçici bir süre için ortadan kalktığını düşünse de aslında öfke sürekli olarak içeride kalabilir ve yaşanan sorun daha da büyür. Öfkenin sürekli olarak içe atılması, ilerleyen zamanlarda çeşitli ruhsal sorunlara (psikosomatik hastalıklar, depresyon vb.), fiziksel sağlık sorunlarına ve duygusal rahatsızlıklara yol açabileceği düşünülmektedir (Calhoun ve Solomon, 1984).

Bu durum, bastırılan öfkenin zamanla birikerek bireyde stres, gerginlik ve çeşitli sağlık sorunlarına neden olabileceğini göstermektedir. Ayrıca, bu içsel öfkenin

dışa vurulmaması, kişinin ilişkilerinde sorunlara, iletişim eksikliklerine ve sosyal izolasyona neden olabilir. Bu nedenle, öfkenin sağlıklı bir şekilde ifade edilmesi ve yönetilmesi önemlidir (Calhoun ve Solomon, 1984).

1.3.6.2. Öfkeyi Dışa Vurma

Öfke, farklı şekillerde ifade edilebilen bir duygu olduğu gibi, bu ifade biçimleri bireyden bireye değişebilir. Bazı bireyler öfkelerini sözlü yollarla ifade ederken (kızmak, bağırarak, küfretmek), diğerleri ise daha saldırgan yollara başvurabilir (nesnelere fırlatmak, vurmak, şiddet uygulamak, kapıyı çarpmak vb.) (Calhoun ve Solomon, 1984).

Her ne kadar istenmeyen bir öfke ifade biçimi olsa da öfkenin saldırgan şekilde dışa vurulması, bireyin kendisini koruma, kontrol altında hissetme veya engellerle başa çıkma çabası olarak ortaya çıkabilir (Albayrak ve Kutlu, 2009). Önemli olan, bu tür ifade biçimlerinin uzun vadede sorunlara neden olabileceği ve daha sağlıklı alternatiflerin bulunması gerektiğidir. Öfkeyi anlamak, tanımak ve sağlıklı bir şekilde ifade etmek, kişisel gelişim ve ilişkilerde olumlu bir etki yaratabilir. Öfkeyi dışa vurmanın tepkisel karşılığı aşağıda detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Doğrudan davranış tepkileri (Calhoun ve Solomon, 1984; Albayrak ve Kutlu, 2009; Morgan & Taylor, 2005; Lulofs ve Chann, 2000):

1) Saldırganlık (Aggression):

- Hata bulma: Öfkelendiği bir durumda, birey karşıdaki kişinin veya durumun hatalarını bulma eğilimindedir. Bu, eleştiri ve saldırganlık içeren bir tepki olabilir.
- Lakap takma: Öfkelendiğinde, birisiyle alay etmek veya ona karşı aşağılayıcı bir dil kullanmak saldırgan bir davranış şeklidir.
- Ahlaksızlıkla suçlama: Öfke duyan bir birey, karşıdaki kişiyi ahlaki olmayan davranışlarla suçlama eğiliminde olabilir.
- Önyargı: Öfke, kişinin duygusal durumunu olumsuz etkileyerek, önyargılı veya aşırı eleştirel bir bakış açısına yol açabilir.
- Açıkça eleştirme: Kişi, öfkelendiğinde karşıdaki kişiyi açıkça eleştirebilir, onu suçlayabilir.
- Haykırma: Yüksek sesle konuşma, bağırma veya karşıdakine karşı saldırgan bir ton kullanma öfkenin ifade şekillerindendir.

- Söylenme: Kişi, öfkelenildiğinde sinirini sözlerle ifade edebilir, karşıdakine kırıcı veya saldırgan bir dil kullanabilir.

Bu davranışlar, öfkenin agresif bir şekilde dışa vurulduğu durumları temsil eder. Öfke yönetimi ve iletişim becerilerini geliştirmek, bu tür saldırgan tepkilerin yerine daha sağlıklı ifade biçimleri bulmada yardımcı olabilir.

2) Başkaldırma (Rebellious):

- Konuşmayı reddetme: Öfkelenildiğinde, birey duygusal bir tepki olarak konuşmayı reddedebilir. Bu, iletişimsizlik ve çatışma yaratma eğilimindedir.
- Açıkça meydan okuma: Öfke durumunda, birey karşıdaki kişiye veya duruma karşı açıkça meydan okuma davranışları sergileyebilir. Bu, otoriteye karşı gelme veya itaatsizlik içerebilir.
- Anti-sosyal davranışlar: Öfke, bireyin toplumsal normlara uymayan davranışlara yönelmesine neden olabilir. Bu, agresiflik, huzursuzluk yaratma veya kurallara karşı gelme gibi davranışları içerebilir.

Başkaldırma, bireyin duygusal durumunu kontrol etmekte zorlandığı ve bu duygularını sosyal normlara uygun olmayan yollarla ifade ettiği bir tepki şeklidir (Calhoun ve Solomon, 1984; Albayrak ve Kutlu, 2009; Morgan & Taylor, 2005; Lulofs ve Chann, 2000). Öfke yönetimi ve duygusal zekâ becerilerinin geliştirilmesi, daha sağlıklı ve etkili başa çıkma yollarını benimsemeye yardımcı olabilir.

3) İncitici davranışlar (Hurtful):

- Zorda bırakma: Öfkeli bir birey, başkalarını zor durumda bırakacak, onlara zarar verecek durumlar yaratma eğiliminde olabilir. Bu, iş yerinde, kişisel ilişkilerde veya diğer sosyal ortamlarda olabilir.
- Çalma: Öfke durumunda olan bir birey, başkalarının mal varlığına zarar verme veya bu mal varlığını çalma eğiliminde olabilir.
- Dedikodu: Öfke, bireyin başkalarına zarar vermek amacıyla dedikodu yapmasına neden olabilir. Bu, kişiler arasındaki ilişkileri zayıflatabilir ve güveni sarsabilir.

Bu incitici davranışlar, öfkenin kontrol edilemediği durumlarda ortaya çıkabilir (Calhoun ve Solomon, 1984; Albayrak ve Kutlu, 2009; Morgan & Taylor, 2005; Lulofs ve Chann, 2000). Öfke yönetimi becerilerini geliştirmek ve olumsuz duygusal

tepkiler yerine daha yapıcı yollar bulmak, bu tür davranışları azaltmaya yardımcı olabilir.

4) Ani ve vahşice saldırı (Assaultive):

- Fiziksel Saldırıları:
 - Çarpma: Öfkeli bir birey, karşısındaki kişiye yumruk atabilir, itebilir veya fiziksel olarak saldırabilir.
 - Bıçaklama: Öfke kontrolünün kaybolduğu durumlarda, birey kesici bir alet kullanarak başkalarına zarar verebilir.
 - Tekmeleme: Fiziksel saldırıların bir başka şekli de tekme atmaktır.
 - Sözlü saldırılar: Öfkelenildiğinde, birey hakaret içeren kelimeler kullanabilir, karşısındaki kişiyi aşağılayabilir veya incitebilir.
 - Tehditler: Öfkelendiklerinde, bireyler karşılarındaki kişilere zarar vereceklerini, onları korkutacaklarını söyleyebilir.

Bu tür saldırgan davranışlar, çevresindekilere ciddi zararlar verebilir ve toplum içinde güvenlik sorunlarına yol açabilir (Calhoun ve Solomon, 1984; Albayrak ve Kutlu, 2009; Morgan & Taylor, 2005; Lulofs ve Chann, 2000). Öfkenin kontrolsüz bir şekilde bu tür saldırılara dönüşmemesi için bireylerin duygusal yönetim becerilerini geliştirmeleri önemlidir.

Bu tepkiler, bireyin öfkesini doğrudan davranışlara dönüştürme şekillerini temsil eder. Bu tür tepkiler genellikle öfkenin kontrol edilemediği durumları yansıtabilir ve bu nedenle bireyin ve çevresindekilerin sağlığına zarar verebilir. Öfkenin daha sağlıklı şekillerde yönetilmesi ve ifade edilmesi genellikle daha olumlu sonuçlar doğurabilir (Calhoun ve Solomon, 1984; Albayrak ve Kutlu, 2009; Morgan & Taylor, 2005; Lulofs ve Chann, 2000).

Doğrudan olmayan davranış tepkileri (Calhoun ve Solomon, 1984; Albayrak ve Kutlu, 2009; Morgan & Taylor, 2005; Lulofs ve Chann, 2000):

Depresyon ve suçluluk: öfkenin bastırılması veya içe atılması depresyon ve suçluluk duygularına yol açabilir. İçsel bir çatışma, öfkenin sağlıklı bir şekilde ifade edilememesi, bastırılması veya yok sayılması, bireyin duygusal iyilik hali üzerinde olumsuz etkilere neden olabilir. Bu süreçte ortaya çıkan etkiler:

Depresyon (Düşük Ruhsal Durum): Öfkenin içe atılması, duygusal bir yük oluşturabilir. Bu sürekli bastırılan öfke, zamanla içsel bir gerginlik ve mutsuzluk hali

olarak kendini gösterebilir. Depresyon, özellikle duygusal zorluklarla başa çıkmada güçlük yaşayan bireylerde ortaya çıkabilir.

Suçluluk Duyguları: Öfkenin bastırılması veya içe atılması, bireyin kendi duygularına karşı suçluluk hissetmesine yol açabilir. Kişi, öfkesini ifade etmediği için kendini kötü veya yetersiz hissedebilir. Bu durum, bireyin kendi duygusal ihtiyaçlarına uygun bir şekilde davranamadığı hissini güçlendirebilir.

Bu nedenle duygusal sağlığın korunması ve geliştirilmesi için duyguların sağlıklı bir şekilde ifade edilmesi önemlidir. Öfkenin kontrolsüz bir şekilde bastırılması, uzun vadede duygusal ve psikolojik sorunlara yol açabilir. Birçok durumda, bu tür duygusal zorluklarla başa çıkma sürecinde profesyonel destek almak faydalı olabilir.

Geri çekilme (Withdrawal): Geri çekilme tepkisi, özellikle öfke durumlarında bireyin duygusal olarak uzaklaşma ve iletişimden kaçınma eğilimini ifade eder. Bu tepki çeşidi, bireyin duygusal bir konuyu konuşmaktan kaçınması veya öfkesini ifade etmek yerine sessiz kalmayı tercih etmesiyle ortaya çıkar. Geri çekilme tepkisi şu şekillerde gözlemlenebilir (Calhoun ve Solomon, 1984; Albayrak ve Kutlu, 2009; Morgan & Taylor, 2005; Lulofs ve Chann, 2000):

- **Duygusal Uzaklaşma:** Birey, öfkelenildiği durumda duygusal olarak uzaklaşabilir. Duygularını bastırabilir, konuşmaktan kaçınabilir ve bu durumda ilişkilerinde soğuk bir tavır sergileyebilir.
- **Konuşmama ve Sessizlik:** Öfke durumunda birey, duygularını ifade etmek yerine sessiz kalmayı tercih edebilir. Bu durumda iletişim eksikliği oluşabilir, çatışmaların çözümü zorlaşabilir.
- **İzolasyon:** Birey, öfke dolu bir durumla başa çıkmak için kendini izole edebilir. Bu, duygusal olarak çevresinden uzaklaşma ve yalnızlık içinde olma eğilimini ifade eder.

Geri çekilme tepkisi, duygusal bir konuyu ele almak yerine duygusal kaçınma stratejisi olarak görülebilir. Ancak bu tepki, sorunların çözümüne katkıda bulunmaz ve uzun vadede ilişkilerde iletişim sorunlarına yol açabilir. İlişki içinde sağlıklı iletişim, duyguların paylaşılması ve çözüm odaklı yaklaşım, geri çekilme tepkisini aşmanın yolları olabilir.

Psikosomatik belirtiler: Psikosomatik belirtiler, kişinin duygusal durumlarının

vücutta fiziksel semptomlara dönüşmesi olarak tanımlanır. Özellikle öfkenin içsel olarak bastırılması veya ifade edilmemesi, vücutta çeşitli psikosomatik belirtilere neden olabilir. Bu belirtiler arasında şunlar yer almaktadır (Calhoun ve Solomon, 1984; Albayrak ve Kutlu, 2009; Morgan & Taylor, 2005; Lulofs ve Chann, 2000):

- Baş Ağrısı: Yoğun öfke duygusu, baş ağrısı şeklinde vücutta hissedilebilir. Özellikle stres ve gerginlik, baş ağrısını tetikleyebilir.
- Mide Rahatsızlıkları: Öfkenin içsel olarak bastırılması, mide asidinin artmasına ve sindirim sistemi üzerinde olumsuz etkilere neden olabilir. Mide yanması, gastrit gibi rahatsızlıklar ortaya çıkabilir.
- Kas Gerginliği: Öfke, vücutta kas gerginliğine yol açabilir. Bu durum uzun vadede kas ağrılarına ve gerilim baş ağrılarına neden olabilir.
- Uyku Problemleri: İçsel olarak yaşanan yoğun öfke, uykuya dalma veya uykuyu sürdürme konusunda zorluklara neden olabilir. Bu da genel bir halsizlik ve yorgunluk hissine yol açabilir.
- Yüksek Kan Basıncı: Öfke, vücuttaki stres yanıtını tetikleyebilir ve uzun vadede yüksek kan basıncına neden olabilir.

Bu psikosomatik belirtiler, duygusal sağlığın fiziksel sağlıkla nasıl bağlantılı olduğunu gösteren birer işaret olabilir. Özellikle duygusal durumların sağlıklı bir şekilde ifade edilmesi ve yönetilmesi, vücutta olumsuz etkilerin azalmasına yardımcı olabilir.

Ağlama, kazalara eğilim: Ağlama ve kazalara eğilim, öfkenin başa çıkma mekanizmaları arasında yer almaktadır. Bu davranışlar, bireyin duygusal tepkilerini ifade etme ve yönetme şekillerini yansıtabilir. Bu iki tepkinin öfke ile ilişkilendirilmesi aşağıda ifade edilmiştir (Calhoun ve Solomon, 1984; Albayrak ve Kutlu, 2009; Morgan & Taylor, 2005; Lulofs ve Chann, 2000):

Ağlama:

- Duygusal Boşalım: Özellikle yoğun bir öfke duygusuyla başa çıkma konusunda zorlanan bireyler, bu duyguyu ağlayarak ifade edebilirler. Ağlamak, duygusal bir boşalım sağlayabilir.
- İçsel Rahatlama: Ağlamak, stres hormonlarının azalmasına ve vücutta bir rahatlama hissi yaratmaya yardımcı olabilir. Bu nedenle bazı bireyler öfkeyi içsel olarak hissettiklerinde ağlamayı tercih edebilirler.

Kazalara Eğilim:

- **Dikkat Çekme:** Bazı bireyler, öfke duygularını ifade etmekte zorlandıklarında veya dikkat çekmek istediklerinde kazalara veya sakarlıklara eğilim gösterebilirler. Bu, çevredeki insanların dikkatini çekmek ve duygusal durumlarını ifade etmek için kullanılabilir.
- **Dolaylı İfade:** Öfkenin doğrudan ifadesinden kaçınan bireyler, duygularını kazalar aracılığıyla dolaylı olarak ifade edebilirler. Bu, duygusal ifade konusunda dolaylı bir yaklaşım olabilir.

Bu tepkiler genellikle bireyin duygusal deneyimleriyle başa çıkma ve çevresine duygusal durumlarını iletme çabalarını yansıtır. Ancak uzun vadede, duygusal ifade becerilerini geliştirmek ve öfkeyle daha doğrudan başa çıkma stratejilerini öğrenmek, sağlıklı bir duygusal yaşam için önemlidir.

Öfkenin kontrolsüz bir şekilde dışavurulması, hem bireyin kendisi hem de çevresi için olumsuz sonuçlara yol açabilir (Lulofs ve Chann, 2000). Bu durumla ilgili önemli noktalar aşağıda ifade edilmiştir (Morgan & Taylor, 2005):

- **Sonuçların Kontrolsüz Olması:** Öfkenin kontrolsüz bir şekilde dışa vurulması, istenmeyen ve önceden tahmin edilemeyen sonuçlara neden olabilir. Bu durum, bireyin kontrolsüz davranışlarından kaynaklanan olumsuz etkilerin farkında olmadığı anlamına gelebilir.
- **İlişkilerde Zorluklar:** Ani ve kontrolsüz öfke patlamaları, kişisel ilişkilerde güven eksikliğine, anlayışsızlığa ve iletişim sorunlarına neden olabilir. Bu da ilişkilerde zorluklara yol açabilir.
- **Toplumsal Dışlanma Riski:** Kontrolsüz öfke ifadeleri, toplum içinde dışlanma riskini artırabilir. Toplum, bu tür davranışları hoşgörüsüz veya kabul edilemez olarak görebilir.
- **Bireyin Kendi Pişmanlıkları:** Öfkesini kontrolsüz bir şekilde dışa vuran birey, bu davranışların ardından pişmanlık duyabilir. Yaralanma veya zarar verme gibi sonuçlarla karşılaşmak, bireyin kendi duygusal refahını olumsuz yönde etkileyebilir.

Bu nedenle, bireyler öfke yönetimi konusunda bilinçli olmalı, duygularını daha sağlıklı ve etkili bir şekilde ifade etmeyi öğrenmelidir (Calhoun ve Solomon, 1984; Albayrak ve Kutlu, 2009; Morgan & Taylor, 2005; Lulofs ve Chann, 2000). Bu,

öfkenin kontrolsüz patlamalara dönüşmesini önlemenin yanı sıra, bireyin sosyal ilişkilerini ve toplumsal uyumunu olumlu yönde etkileyebilir.

1.3.6.3. Öfke Kontrolü

Öfke kontrolü konusunda bilinçli bir yaklaşım, bireyin hem kişisel hem de sosyal ilişkilerinde sağlıklı bir denge kurmasına yardımcı olacaktır. Bu bağlamda, öfke kontrolünü sağlamak için birtakım adımlar mevcuttur (Schuerger, 1979). İlk adım, öfkenin varlığını kabul etmektir. Öfkenin normal bir insan duygusu olduğunu anlamak, duyguyu bastırmak yerine onunla yüzleşmeyi kolaylaştırabilir. Öfkenin kaynağını anlamak, bireyin duygularını yönetmesine yardımcı olabilir. Geçmiş deneyimler, beklentiler ve kişisel değerler, öfkenin altında yatan nedenler olabilir. Bu nedenleri anlamak, öfkeyi daha etkili bir şekilde kontrol etmeye katkıda bulunabilir. Duygusal farkındalık, öfkenin ortaya çıkma anını ve bu duygunun nasıl arttığını anlamayı içerir. Birey, duygusal tepkilerini tanımlayarak, bu tepkileri nasıl düzenleyebileceği konusunda daha bilinçli bir duruma gelebilir. Öfke genellikle iletişim eksikliğinden kaynaklanabilir. Duygularını ifade etme ve karşılıklı anlayışı artırma becerilerini geliştirmek, öfkenin daha sağlıklı bir şekilde ifade edilmesine yardımcı olabilir. Öfkeyi ifade etmenin çeşitli yolları vardır. Spor yapmak, meditasyon, derin nefes almak gibi rahatlatıcı aktiviteler, öfkenin kontrol edilmesine yardımcı olabilir. Bu alternatif yöntemler, öfkeyi olumsuz sonuçlara yol açmadan ifade etmeyi destekler. Öfke kontrolü konusunda sıkıntı yaşayan bireyler, bir uzmandan yardım almayı düşünmelidir. Psikologlar, terapistler veya danışmanlar, bireye öfke kontrolü konusunda rehberlik edebilir ve daha etkili stratejiler geliştirmelerine yardımcı olabilir. Öfke kontrolü, bir süreçtir ve kişinin bu süreçte adım atarak kendini tanıması, duygusal zekasını güçlendirmesi önemlidir (Schuerger, 1979).

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

2.1. KATILIMCILAR

Araştırmanın evreni Türkiye’de yaşayan 2 – 6 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerden oluşmaktadır. Araştırmada Türkiye’de yaşayan ve 2-6 yaş arası çocuğu olan gönüllü ebeveynlere ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma ölçekleri katılımcılara online form olarak ve ya kağıt formunda iletilmiştir. Araştırmaya 330 kişi katılmıştır ancak aykırı değer analizi sonucunda 11 katılımcının soruları özensiz yanıtladığı görülmüştür. Bu sebep ile araştırma 319 katılımcı ile yürütülmüştür. Katılımcıların %88,7’si (283 kişi) kadın iken %11,3’ü (36 kişi) erkektir.

2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada Ebeveyn Kabul Red Ölçeği (Kısa Form), Ebeveyn Tutum Ölçeği, Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği ve demografik form aracılığı ile veriler toplanmıştır.

2.2.1. Ebeveyn Kabul Red Ölçeği (Kısa Form):

1978 senesinde Rohner ve arkadaşları tarafından bireyin çocukluğunda anne ve babasından algılamış olduğu kabulü ve reddi değerlendirmek amacı ile geliştirilen ölçek 60 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğe 1987 yılında kontrol boyutunu ölçmek amacıyla 13 madde daha eklenerek 73 maddelik hali geliştirilmiş ve EKRÖ/K olarak isimlendirilmiştir. Ölçek anne ve baba için iki ayrı formdan oluşmaktadır. Ölçek 4’lü Likert tipidir ve “sıcaklık- şefkat, düşmanlık, kayıtsızlık- ihmâl ve ayrışmamış red” alt boyutlarından oluşmaktadır. Ölçek maddeleri 1 – 4 puan arasında değerlendirilmektedir ve 1 puan “hiçbir zaman doğru değil” olarak tanımlanırken 4 puan “Hemen hemen her zaman doğru” olarak tanımlanmaktadır. Ölçekte sıcaklık - şefkat alt boyutundan alınan yüksek puanlar algılanan ebeveyn kabulünü temsil ederken diğer alt boyutlardan alınan yüksek puanlar algılanan ebeveyn reddini temsil etmektedir.

Araştırmada ölçeğin 48 maddelik kısa formu kullanılmıştır. Ölçeğin kısa formunda anneden algılanan kabul ve red için 24 madde ile babadan algılanan kabul

ve red için de 24 madde bulunmaktadır. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ebeveynlerden algılanan toplam red düzeyini ölçmek için sıcaklık – şefkat alt boyutu ters olarak kodlanarak toplam puan hesaplanmaktadır. Ölçek 24 – 96 arasında puanlanmaktadır ve 24 puan en yüksek ebeveyn kabulünü ifade ederken 96 puan en yüksek ebeveyn reddini ifade etmektedir.

Orijinal ölçekte alt boyutlar arasındaki iç tutarlılık yüksek düzeyde bulunmuştur ve Cronbach's α katsayıları 0.86 ve 0.99 arasındadır. EKRÖ – kısa formu Türkçe adaptasyon çalışması Dedeler ve diğerleri tarafından 2017 yılında yapılmıştır.

Dedeler ve diğerleri 2017 yılında ölçeğin Türkiye'de geçerlik ve güvenirlik analizi çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Ölçeğin anne formunda iç tutarlılık katsayıları 0.77 ve 0.88 aralığında iken baba formunda 0.85 ve 0.95 aralığında hesaplanmıştır. Yapılan araştırmada EKRÖ – anne formunda ölçek altboyutlarının Cronbach's α değerleri 0.86 ve 0.94 aralığında iken EKRÖ – baba formunda ölçek alt boyutlarının Cronbach's α değerleri 0.82 ve 0.95 aralığında bulunmuştur.

2.2.2. Ebeveyn Tutum Ölçeği:

Karabulut Demir ve Şendil tarafından 2008 yılında, ebeveynlerin 2 – 6 yaş arasında bulunan çocuklarına karşı benimsedikleri ebeveynlik tutumunu değerlendirmek amacı ile hazırlanan 46 maddelik ölçeğin 4 alt boyutu bulunmaktadır. 5'li Likert yapıya sahip olan ölçekte 17 madde demokratik tutumu, 9 madde aşırı koruyucu tutumu, 11 madde otoriter tutumu ve 9 madde ise izin verici tutumu değerlendirmektedir. Ölçek maddeleri 1 ve 5 puan arasında puanlanmaktadır ve 1 puan "Hiçbir zaman böyle değildir" i ifade ederken 5 puan "Her zaman böyledir" ifade etmektedir. Ölçeğin güvenirliğini ölçmek için yapılan analizlerde otoriter, demokratik, izin verici ve aşırı koruyucu tutum alt boyutlarının Cronbach's α katsayısı sırası ile 0.76,0.83,0.74 ve 0.75 olarak bulunmuştur. Yapılan araştırmanın örnekleminde Cronbach's α iç tutarlık katsayıları demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutum için sırası ile 0.87, 0.78, 0.81 ve 0.65 olarak bulunmuştur.

2.2.3. Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği

1988 yılında Spielberg tarafından öfke düzeyini ve öfke ifade tarzını ölçmek amacı ile geliştirilen 34 maddelik ölçek, 1994 yılında Özer tarafından Türkçe'ye

uyarlanmıştır. Ölçek sürekli öfke ve öfke ifade tarzını ölçen iki ölçekten oluşmaktadır. İlk 10 maddeden elde edilen puan ile değerlendirilen Sürekli Öfke, bireyin genel hayatında ne düzeyde öfke hissettiğini ölçmektedir. Kalan 24 madde ise öfke ifade tarzını ölçmektedir. Öfke – dışta, öfke – içte ve öfke – kontrol olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek 4'lü Likert yapıya sahiptir ve 1 puan “Hiç” ifade ederken 4 puan “Tümüyle” cevabını ifade etmektedir. Ölçekte ters puanlanması gereken bir madde bulunmamaktadır. Ölçekte her bir boyut ayrı olarak değerlendirilmektedir ve tüm maddelerin toplam puanı herhangi bir anlamlı sonuç ifade edilmemektedir. Özer'in ölçeğinde Cronbach's α iç tutarlık katsayıları sürekli öfke alt boyutunda 0.67-0.92, öfke – kontrol alt boyutunda 0.80-0.90, öfke – dışta alt boyutunda 0.69-.91 ve öfke – içte alt boyutunda 0.58-0.76 arasında bulunmuştur. Yapılan bu araştırmada öfke – kontrol, öfke – dışta ve öfke içte alt boyutlarının Cronbach's α iç tutarlık katsayıları sırası ile 0.84, 0.71 ve 0.70 olarak bulunmuştur.

2.3. UYGULAMA

Kullanılan ölçekler ve demografik bilgi formu için gerekli olan etik kurul onayı alınarak veri toplamaya başlanmıştır. Veriler online form ve kağıt formu ile toplanmıştır. Formlarda gönüllük esasına dayalı olarak doldurulması için bilgilendirme notu iletilmiştir. Form, yaklaşık 15 dakikada tamamlamaya uygundur. Veri toplama süreci 5 ayda tamamlanmıştır. Eksik bilgi veren ve özensiz cevap verilen formlar analize dahil edilmemiştir.

2.4. İSTATİSTİKSEL ANALİZ

Verilerin analizinde IBM SPSS.25 (Statistical Program for Social Sciences-SPSS for Windows, 22.0) paket programı kullanılmıştır. Veriler özenle IBM SPSS. 25 programına işlenmiş ve kontrol edilmiştir. Formlarda kayıp veri bulunmamasına dikkat edilmiştir. Veri analizi için normal dağılım sınanmıştır. Çarpıklık ve basıklık değerleri +1,5 ve -1,5 değer aralığında olan verilerin normal dağılım gösterdiği ve bu aralığın dışında kalan verilerin normal dağılmadığı kabul edilmiştir (George ve Mallery, 2010). Bu sebeple parametrik ve parametrik olmayan testlerden faydalanılmıştır. İlk olarak aykırı değer analizi yapılarak özenle cevaplanmadığı tespit edilen veriler analizden çıkarılmıştır. Normallik dağılımı sınanarak demografik değişkenlerin

frekans analizi yapılmıştır. Normal dağılıma sahip iki grubun kıyaslanması için Bağımsız Örneklem T testi kullanılırken normal dağılımlı olmayan grupların kıyaslanması amacı ile Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Normal dağılımlı olmayan 3 ve daha fazla grubun kıyaslanması amacı ile Kruskal

Wallis testinden faydalanılmıştır. Ana değişkenlerin ilişkisini incelemek amacı ile Spearman Korelasyon Analizi kullanılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde örnekleme oluşturan 319 ebeveyn katılımcının demografik bilgilerinin incelenmesi amacıyla cinsiyet, medeni durum, eğitim ve sosyoekonomik düzey sorulmuştur. Araştırmaya katılan ebeveynlerin demografik bilgilerine ilişkin dağılım değerleri Tablo 1. de verilmiştir.

Tablo 1. Örneklemin Demografik Değişkenler Açısından Dağılımı

Değişkenler	Değişken Grupları	Kişi Sayısı	%
Cinsiyet	Kadın	283	88,7
	Erkek	36	11,3
	Toplam	319	100
Medeni Durum	Evli	314	98,4
	Bekar	5	1,6
	Toplam	319	100
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	20	6,3
	Lise	64	20,1
	Üniversite	185	58,0
	Yüksek Lisans ve üzeri	50	15,7
	Toplam	319	100
Ekonomik Düzey	Alt	66	20,7
	Orta	195	61,1
	Üst	58	18,2
	Toplam	319	100

Araştırmaya katılan 319 ebeveyn katılımcının %88,7'si (283 kişi) kadın ve %11,3'ü (36 kişi) erkektir. Katılımcıların %98,4'ü (314 kişi) evli iken %1,6'sı (5 kişi) bekar. Eğitim düzeyleri incelendiğinde katılımcıların %6,3'ünün (20 kişi) ilköğretim mezunu olduğu, %20,1'inin (64 kişi) lise mezunu olduğu, %58'inin (185 kişi) üniversite mezunu olduğu ve %15,7 'sinin (50 kişi) yüksek lisans ve üzeri eğitim

seviyesine sahip olduğu görülmektedir. Katılımcılara sosyoekonomik seviyeleri sorulduğunda %20,7'sinin (66 kişi) alt seviyede, %61,1'inin (195 kişi) orta seviyede ve %18,2'sinin (58 kişi) üst sosyoekonomik seviyede olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Araştırmada kullanılan ölçeklerin tanımlayıcı istatistikler ve iç tutarlılık katsayıları

Ölçek	En Düşük Değer	En Yüksek Değer	Ortalama	Standart Sapma	k	Cronbach Alpha
Demokratik Tutum	44	85	72,84	7,47	17	,87
Otoriter Tutum	11	37	20,95	5,03	11	,78
Aşırı Koruyucu Tutum	14	45	30,25	6,16	9	,81
İzin Verici Tutum	10	35	21,08	4,46	9	,65
Öfke Kontrol	8	32	22,52	4,62	8	,84
Öfke-içte	8	27	16,35	3,89	8	,70
Öfke-dışa	8	27	14,66	3,37	8	,71
Anne Sıcaklık Şefkat	9	36	25,75	7,57	9	,94
Anne Düşmanlık	6	24	11,08	4,97	6	,88
Anne Kayıtsızlık İhmal	5	20	9,75	4,06	5	,86
Anne Ayrışmamış Red	4	16	9,75	4,06	5	,86
Anne Red	24	93	46,31	18,0	24	,96
Baba Sıcaklık Şefkat	9	36	26,37	7,87	9	,95
Baba Düşmanlık	6	24	9,52	4,37	6	,86
Baba Kayıtsızlık İhmal	5	20	9,87	3,93	5	,82
Baba Ayrışmamış Red	4	16	5,48	2,64	4	,87
Baba Red	24	96	43,50	16,37	24	,95

Katılımcıların demokratik tutum alt boyutundan aldıkları en düşük değer 44, en yüksek değer 85'tir. Katılımcıların ölçekten aldıkları toplam puan ortalaması 72,84 ve standart sapması ise 7,47'dir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ,87 olarak elde edilmiştir. Katılımcıların otoriter tutum alt boyutundan aldıkları en düşük değer 11, en

yüksek değer 37'tir. Katılımcıların ölçekten aldıkları toplam puan ortalaması 20,95 ve standart sapması ise 5,03'tür. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ,78 olarak elde edilmiştir. Katılımcıların aşırı koruyucu tutum alt boyutundan aldıkları en düşük değer 14, en yüksek değer 45'tir. Katılımcıların ölçekten aldıkları toplam puan ortalaması 30,25 ve standart sapması ise 6,16'dır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ,81 olarak elde edilmiştir. Katılımcıların izin verici tutum alt boyutundan aldıkları en düşük değer 10, en yüksek değer 35'tir. Katılımcıların ölçekten aldıkları toplam puan ortalaması 21,08 ve standart sapması ise 4,46'dır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ,65 olarak elde edilmiştir. Katılımcıların öfke kontrol alt boyutundan aldıkları en düşük değer 8, en yüksek değer 32'dir. Katılımcıların ölçekten aldıkları toplam puan ortalaması 22,52 ve standart sapması ise 4,62'dir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ,84 olarak elde edilmiştir. Katılımcıların öfke-içte alt boyutundan aldıkları en düşük değer 8, en yüksek değer 27'dir. Katılımcıların ölçekten aldıkları toplam puan ortalaması 16,35 ve standart sapması ise 3,89'dur. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ,70 olarak elde edilmiştir. Katılımcıların öfke-dışta alt boyutundan aldıkları en düşük değer 8, en yüksek değer 27'dir. Katılımcıların ölçekten aldıkları toplam puan ortalaması 14,66 ve standart sapması ise 3,37'dir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ,71 olarak elde edilmiştir. Katılımcıların anne sıcaklık şefkat alt boyutundan aldıkları en düşük değer 9, en yüksek değer 36'dır. Katılımcıların ölçekten aldıkları toplam puan ortalaması 25,75 ve standart sapması ise 7,57'dir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ,94 olarak elde edilmiştir. Katılımcıların anne düşmanlık alt boyutundan aldıkları en düşük değer 6, en yüksek değer 24'tür. Katılımcıların ölçekten aldıkları toplam puan ortalaması 11,08 ve standart sapması ise 4,97'dir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ,88 olarak elde edilmiştir. Katılımcıların anne kayıtsızlık ihmal alt boyutundan aldıkları en düşük değer 5, en yüksek değer 20'dir. Katılımcıların ölçekten aldıkları toplam puan ortalaması 9,75 ve standart sapması ise 4,06'dır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ,86 olarak elde edilmiştir. Katılımcıların anne ayrışmamış red alt boyutundan aldıkları en düşük değer 4, en yüksek değer 16'dır. Katılımcıların ölçekten aldıkları toplam puan ortalaması 9,75 ve standart sapması ise 4,06'dır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ,86 olarak elde edilmiştir. Katılımcıların toplam anne red alt boyutundan aldıkları en düşük değer 24, en yüksek değer 93'tür. Katılımcıların ölçekten aldıkları toplam puan ortalaması 46,31 ve standart sapması ise 18,0'dır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ,96

olarak elde edilmiştir. Katılımcıların baba sıcaklık şefkat alt boyutundan aldıkları en düşük değer 9, en yüksek değer 36'dır. Katılımcıların ölçekten aldıkları toplam puan ortalaması 26,37 ve standart sapması ise 7,87dir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ,95 olarak elde edilmiştir. Katılımcıların baba düşmanlık alt boyutundan aldıkları en düşük değer 6, en yüksek değer 24'tür. Katılımcıların ölçekten aldıkları toplam puan ortalaması 9,52 ve standart sapması ise 4,37dir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ,86 olarak elde edilmiştir. Katılımcıların baba kayıtsızlık ihmal alt boyutundan aldıkları en düşük değer 5, en yüksek değer 20'dir. Katılımcıların ölçekten aldıkları toplam puan ortalaması 9,87 ve standart sapması ise 3,93'tür. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ,82 olarak elde edilmiştir. Katılımcıların baba ayrışmamış red alt boyutundan aldıkları en düşük değer 4, en yüksek değer 16'dır. Katılımcıların ölçekten aldıkları toplam puan ortalaması 5,48 ve standart sapması ise 2,64'tür. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ,87 olarak elde edilmiştir. Katılımcıların toplam baba red alt boyutundan aldıkları en düşük değer 24, en yüksek değer 96'dır. Katılımcıların ölçekten aldıkları toplam puan ortalaması 43,50 ve standart sapması ise 16,37'dir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ,95 olarak elde edilmiştir

n=319	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.
1. Demokratik Tutum	1																
2. Otoriter Tutum	1.000	1															
3. Aşırı Koruyucu Tutum	.055	.095	1														
4. İzin verici Tutum	-.008	.123*	.113*	1													
5. Öfke – Kontrol	.273**	-.166**	.076	-.130*	1												
6. Öfke – Dışa	-.116**	.257**	.033	.144**	-.412**	1											
7. Öfke – İçte	-.076	.189**	-.003	.087	-.044	.154**	1										
8. Anne Sıcaklık Şefkat	.217**	-.130*	.103	-.062	.272**	-.083	-.211**	1									
9. Baba Sıcaklık Şefkat	.198**	-.126*	.180**	-.019	.228**	-.116*	-.177**	.445**	1								
10. Anne Düşmanlık	-.090	.192**	-.011	.179**	-.211**	.117*	.251**	-.725**	-.339**	1							
11. Baba Düşmanlık	-.057	.153**	.153**	.108	-.113*	.194**	.135*	-.267**	-.564**	.389**	1						
12. Anne Kayıtsızlık	-.176**	.170**	.170**	.126*	-.149**	.031	.275**	-.738**	-.314**	.692**	.280**	1					
13. Baba Kayıtsızlık	-.168**	.159**	-.143*	-.009	-.166**	.089	.183**	-.392**	-.773**	.377**	.561**	.416**	1				
14. Anne Ayrışmamış Red	-.138**	.140*	-.062	.121*	-.225**	.106	.244**	-.722**	-.278**	.788**	.306**	.715**	.307**	1			
15. Baba Ayrışmamış Red	-.161**	.173**	-.046	.107	-.175**	.191**	.203**	-.321**	-.590**	.404**	.683**	.319**	.579**	.396**	1		
16. Anne Red	-.197**	.167**	-.085	.119*	-.254**	.091	.254**	-.946**	-.427**	.868**	.338**	.857**	.439**	.830**	.390**	1	
17. Baba Red	-.197**	.168**	-.165**	.049	-.218**	.144**	.196**	-.443**	-.940**	.403**	.737**	.378**	.881*	.338**	.718**	.465**	1

Tablo 3. Ölçek Alt Boyutları Korelasyon Analizi

Araştırmada ölçekler ve alt boyutlar arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Spearman korelasyon analizi uygulanmıştır. ETÖ alt boyutlarından izin verici tutum toplam puanı ile otoriter tutum toplam puanı arasında ($r=.123$ $p<.05$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. ETÖ alt boyutlarından izin verici tutum toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından aşırı koruyucu toplam puanı arasında ($r=.113$, $p<.05$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. Öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından öfke – kontrol ile ETÖ alt boyutlarından demokratik tutum toplam puanı arasında ($r=.273$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. Öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından öfke – kontrol toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından otoriter tutum toplam puanı arasında ($r=-.166$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. Öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından öfke – kontrol toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından izin verici tutum toplam puanı arasında ($r=-.130$; $p<.05$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. Öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından öfke – dışa toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından demokratik tutum toplam puanı arasında ($r=-.116$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. Öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından öfke – dışa toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından otoriter tutum toplam puanı arasında ($r=.257$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. Öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından öfke – dışa toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından izin verici tutum toplam puanı arasında ($r=.144$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. Öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından öfke – dışa toplam puanı ile öfke ifade tarzı alt boyutlarından öfke – kontrol toplam puanı arasında ($r=-.412$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. Öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından öfke – içte toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından otoriter tutum toplam puanı arasında ($r=.189$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. Öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından öfke – içte toplam puanı ile öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından öfke – dışta toplam puanı arasında ($r=.154$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ altboyutlarından anne sıcaklık şefkat toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından demokratik tutum toplam puanı arasında ($r=.217$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ altboyutlarından anne sıcaklık şefkat toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından otoriter tutum

toplam puanı arasında ($r=-.130$; $p<.05$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ altboyutlarından anne sıcaklık şefkat toplam puanı ile öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından öfke- kontrol toplam puanı arasında ($r=.272$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ altboyutlarından anne sıcaklık şefkat toplam puanı ile öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından öfke - içte toplam puanı arasında ($r=-.211$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba sıcaklık şefkat toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından demokratik tutum toplam puanı arasında ($r=.198$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba sıcaklık şefkat toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından otoriter tutum toplam puanı arasında ($r=-.126$; $p<.05$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba sıcaklık şefkat toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından aşırı koruyucu tutum toplam puanı arasında ($r=.180$; $p<.05$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba sıcaklık şefkat toplam puanı ile öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından öfke – kontrol toplam puanı arasında ($r=.228$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba sıcaklık şefkat toplam puanı ile öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından öfke – dışa toplam puanı arasında ($r=-.116$; $p<.05$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve orta zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba sıcaklık şefkat toplam puanı ile öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından öfke – içte toplam puanı arasında ($r=-.117$; $p<.05$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve orta zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba sıcaklık şefkat toplam puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan anne sıcaklık şefkat toplam puanı arasında ($r=.445$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne düşmanlık toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından olan demokratik tutum toplam puanı arasında ($r=.192$; $p<.05$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne düşmanlık toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından olan izin verici tutum toplam puanı arasında ($r=.179$; $p<.05$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne düşmanlık toplam puanı ile öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından öfke – kontrol toplam puanı arasında ($r=-.211$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki

bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne düşmanlık toplam puanı ile öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından öfke – dışı toplam puanı arasında ($r=-.117$; $p<.05$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne düşmanlık toplam puanı ile öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından öfke – içe toplam puanı arasında ($r=.251$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba düşmanlık toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından olan otoriter tutum toplam puanı arasında ($r=.153$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba düşmanlık toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından olan aşırı koruyucu tutum toplam puanı arasında ($r=.153$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba düşmanlık toplam puanı ile öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından öfke – kontrol toplam puanı arasında ($r=-.166$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba düşmanlık toplam puanı ile öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından öfke – dışı toplam puanı arasında ($r=.194$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba düşmanlık toplam puanı ile öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından öfke – içte toplam puanı arasında ($r=.135$; $p<.05$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba düşmanlık toplam puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan anne sıcaklık şefkat toplam puanı arasında ($r=-.267$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba düşmanlık toplam puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan baba sıcaklık şefkat toplam puanı arasında ($r=-.564$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba düşmanlık toplam puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan baba düşmanlık toplam puanı arasında ($r=.389$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne kayıtsızlık toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından olan demokratik tutum toplam puanı arasında ($r=-.176$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne kayıtsızlık toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından olan otoriter tutum toplam puanı arasında ($r=.170$ $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne kayıtsızlık toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından olan aşırı koruyucu tutum toplam

puanı arasında ($r=.170$ $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne kayıtsızlık toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından olan izin verici tutum toplam puanı arasında ($r=.126$ $p<.05$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne kayıtsızlık toplam puanı ile öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından olan öfke – kontrol arasında ($r=-.149$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne kayıtsızlık toplam puanı ile öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından olan öfke – içte arasında ($r=.275$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne kayıtsızlık toplam puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan anne sıcaklık şefkat toplam puanı arasında ($r=-.738$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve kuvvetli bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne kayıtsızlık toplam puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan baba sıcaklık şefkat toplam puanı arasında ($r=-.314$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve kuvvetli bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne kayıtsızlık toplam puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan anne düşmanlık toplam puanı arasında ($r=.692$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve kuvvetli bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne kayıtsızlık toplam puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan baba düşmanlık toplam puanı arasında ($r=.280$; $p<.05$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba kayıtsızlık toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından olan demokratik tutum toplam puanı arasında ($r=-.168$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba kayıtsızlık toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından olan otoriter tutum toplam puanı arasında ($r=.159$ $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba kayıtsızlık toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından olan aşırı koruyucu tutum toplam puanı arasında ($r=-.143$ $p<.05$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba kayıtsızlık toplam puanı ile öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından olan öfke – kontrol arasında ($r=-.166$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba kayıtsızlık toplam puanı ile öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından olan öfke – içte arasında ($r=.183$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba kayıtsızlık toplam puanı ile EKRÖ alt

boyutlarından olan anne sıcaklık şefkat toplam puanı arasında ($r=-.392$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba kayıtsızlık toplam puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan baba sıcaklık şefkat toplam puanı arasında ($r=-.773$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve kuvvetli bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba kayıtsızlık toplam puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan anne düşmanlık toplam puanı arasında ($r=.337$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba kayıtsızlık toplam puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan baba düşmanlık toplam puanı arasında ($r=.561$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba kayıtsızlık toplam puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan anne kayıtsızlık toplam puanı arasında ($r=.416$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne ayrışmamış red toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından olan demokratik tutum toplam puanı arasında ($r=-.138$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne ayrışmamış red toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından olan otoriter tutum toplam puanı arasında ($r=.140$; $p<.05$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne ayrışmamış red toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından olan izin verici tutum toplam puanı arasında ($r=.121$; $p<.05$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne ayrışmamış red toplam puanı ile öfke ifade tarzı alt boyutlarından olan öfke – kontrol toplam puanı arasında ($r=-.225$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne ayrışmamış red toplam puanı ile öfke ifade tarzı alt boyutlarından olan öfke – içte toplam puanı arasında ($r=.224$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne ayrışmamış red toplam puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan anne sıcaklık şefkat toplam puanı arasında ($r=-.722$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve kuvvetli bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne ayrışmamış red toplam puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan baba sıcaklık şefkat toplam puanı arasında ($r=-.278$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne ayrışmamış red toplam puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan anne düşmanlık toplam puanı arasında ($r=.788$; $p<.01$)

istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve kuvvetli bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne ayrışmamış red toplam puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan baba düşmanlık toplam puanı arasında ($r=.306$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne ayrışmamış red toplam puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan anne kayıtsızlık toplam puanı arasında ($r=.715$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve kuvvetli bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan anne ayrışmamış red toplam puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan baba kayıtsızlık toplam puanı arasında ($r=.307$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba ayrışmamış red toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından olan demokratik tutum toplam puanı arasında ($r=-.161$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve zayıf kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba ayrışmamış red toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından olan otoriter tutum toplam puanı arasında ($r=.173$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba ayrışmamış red toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından olan öfke – kontrol toplam puanı arasında ($r=-.175$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve zayıf kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba ayrışmamış red toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından olan öfke – dışa toplam puanı arasında ($r=.191$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba ayrışmamış red toplam puanı ile ETÖ alt boyutlarından olan öfke – içte toplam puanı arasında ($r=.203$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba ayrışmamış red toplam puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan anne sıcaklık şefkat toplam puanı arasında ($r=-.321$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba ayrışmamış red toplam puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan baba sıcaklık şefkat toplam puanı arasında ($r=-.590$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba ayrışmamış red toplam puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan anne düşmanlık toplam puanı arasında ($r=.404$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba ayrışmamış red toplam puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan baba düşmanlık toplam puanı arasında ($r=.683$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki

bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba ayrışmamış red toplam puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan anne kayıtsızlık toplam puanı arasında ($r=.319$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba ayrışmamış red toplam puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan baba kayıtsızlık toplam puanı arasında ($r=.579$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ alt boyutlarından olan baba ayrışmamış red toplam puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan baba ayrışmamış red toplam puanı arasında ($r=.396$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ toplam anne red puanı ile ETÖ alt boyutlarından olan demokratik tutum toplam puanı arasında ($r=-.197$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve zayıf kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ toplam anne red puanı ile ETÖ alt boyutlarından olan otoriter tutum toplam puanı arasında ($r=.167$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ toplam anne red puanı ile ETÖ alt boyutlarından olan izin verici tutum toplam puanı arasında ($r=.119$; $p<.05$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ toplam anne red puanı ile öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından olan öfke – kontrol toplam puanı arasında ($r=-.254$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ toplam anne red puanı ile öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından olan öfke – içte toplam puanı arasında ($r=.254$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ toplam anne red puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan anne sıcaklık şefkat toplam puanı arasında ($r=-.946$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve kuvvetli bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ toplam anne red puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan baba sıcaklık şefkat toplam puanı arasında ($r=-.427$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmuştur. EKRÖ toplam anne red puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan anne düşmanlık toplam puanı arasında ($r=.868$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve kuvvetli bir ilişki bulunmaktadır. EKRÖ toplam anne red puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan baba düşmanlık toplam puanı arasında ($r=.338$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmaktadır. EKRÖ toplam anne red puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan anne kayıtsızlık toplam puanı arasında ($r=.857$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve kuvvetli bir ilişki bulunmaktadır. EKRÖ toplam anne red puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan baba kayıtsızlık toplam puanı

arasında ($r=.439$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmaktadır. EKRÖ toplam anne red puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan anne ayrışmamış red toplam puanı arasında ($r=.830$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve kuvvetli bir ilişki bulunmaktadır. EKRÖ toplam anne red puanı ile EKRÖ alt boyutlarından olan baba ayrışmamış red toplam puanı arasında ($r=.390$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmaktadır. EKRÖ alt boyutlarından olan toplam baba red puanı ile ETÖ alt boyutlarından olan demokratik tutum toplam puanı arasında ($r=-.197$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmaktadır. EKRÖ alt boyutlarından olan toplam baba red puanı ile ETÖ alt boyutlarından olan otoriter tutum toplam puanı arasında ($r=-.168$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmaktadır. EKRÖ alt boyutlarından olan toplam baba red puanı ile ETÖ alt boyutlarından olan aşırı koruyucu tutum toplam puanı arasında ($r=-.165$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve zayıf bir ilişki bulunmaktadır. EKRÖ alt boyutlarından olan toplam baba red puanı ile öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından öfke - kontrol toplam puanı arasında ($r=-.218$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmaktadır. EKRÖ alt boyutlarından olan toplam baba red puanı ile öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarından öfke - dışa toplam puanı arasında ($r=.144$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve zayıf kuvvette bir ilişki bulunmaktadır. EKRÖ alt boyutlarından olan toplam baba red puanı ile EKRÖ alt boyutlarından anne sıcaklık şefkat toplam puanı arasında ($r=-.443$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmaktadır. EKRÖ alt boyutlarından olan toplam baba red puanı ile EKRÖ alt boyutlarından baba sıcaklık şefkat toplam puanı arasında ($r=-.940$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, negatif yönlü ve kuvvetli bir ilişki bulunmaktadır. EKRÖ alt boyutlarından olan toplam baba red puanı ile EKRÖ alt boyutlarından anne düşmanlık toplam puanı arasında ($r=.403$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmaktadır. EKRÖ alt boyutlarından olan toplam baba red puanı ile EKRÖ alt boyutlarından baba düşmanlık toplam puanı arasında ($r=.737$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmaktadır. EKRÖ alt boyutlarından olan toplam baba red puanı ile EKRÖ alt boyutlarından anne kayıtsızlık toplam puanı arasında ($r=.378$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmaktadır. EKRÖ alt boyutlarından olan toplam baba red puanı ile EKRÖ alt boyutlarından baba kayıtsızlık

toplam puanı arasında ($r=.881$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve kuvvetli bir ilişki bulunmaktadır. EKRÖ alt boyutlarından olan toplam baba red puanı ile EKRÖ alt boyutlarından anne ayrışmamış red toplam puanı arasında ($r=.338$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmaktadır. EKRÖ alt boyutlarından olan toplam baba red puanı ile EKRÖ alt boyutlarından baba ayrışmamış red toplam puanı arasında ($r=.718$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmaktadır. EKRÖ alt boyutlarından olan toplam baba red puanı ile EKRÖ alt boyutlarından toplam anne red puanı arasında ($r=.465$; $p<.01$) istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta kuvvette bir ilişki bulunmaktadır.

Tablo 4. Ebeveyn Tutum Ölçeği Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkenleri Açısından Bağımsız Örneklem T Testi ile Karşılaştırılması

Toplam Puan	Kategoriler	n	ortalama	Standart Sapma	t	Serbestlik Derecesi	p
Demokratik Tutum	Kadın	283	73,34	7,03	2,66	39,94	,01
	Erkek	36	68,94	9,57			
Otoriter Tutum	Kadın	283	20,91	5,15	-,46	50,51	,65
	Erkek	36	21,25	4,06			
Aşırı Koruyucu Tutum	Kadın	283	29,95	6,26	-3,03	51,71	,01
	Erkek	36	32,61	4,77			
İzin Verici Tutum	Kadın	283	21,27	4,51	2,07	317	,04
	Erkek	36	19,64	3,83			

Ebeveyn tutum ölçeği demokratik tutum alt boyutu puanlarının kadın ve erkeklerde anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Örneklem T testi sonucuna göre kadınların toplam puan ortalaması ($\bar{x}_{kadın}=73,34$) ile erkeklerin toplam puan ortalaması ($\bar{x}_{erkek}=68,94$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($t(39,94)= 2,66$; $p<.01$). Bu sonuçlara göre kadınlarda demokratik tutum puanın erkeklere kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Cinsiyet değişkenine göre otoriter tutum toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç bulunmamıştır. Aşırı koruyucu tutum alt boyutunda kadınlar ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek amacıyla yapılan analize göre erkek katılımcıların puan ortalamalarının ($\bar{x}_{erkek}=32,61$) kadın katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x}_{kadın}=29,95$) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur ($t(51,71)=-3,03$; $p<.01$).

Kadın ve erkeklerin izin verici tutum alt boyutunda anlamlı bir değişiklik olup olmadığını incelemek amacı ile yapılan analize göre kadın katılımcıların ($\bar{x}_{kadın}=21,27$) erkek katılımcılardan ($\bar{x}_{erkek}=19,64$) anlamlı bir şekilde daha yüksek ortalamaya sahip olduğu bulunmuştur ($t(317)=2,07$; $p<.05$).

Tablo 5. Öfke İfade Tarzı Ölçeği Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkenleri Açısından Bağımsız Örneklem T Testi ile Karşılaştırılması

Toplam Puan	Kategoriler	n	ortalama	Standart Sapma	t	Serbestlik Derecesi	p
Öfke - Kontrol	Kadın	283	22,27	4,57	-2,719	317	,01
	Erkek	36	24,47	4,60			
Öfke- Dışa	Kadın	283	14,65	3,40	-,022	317	,98
	Erkek	36	14,67	3,16			
Öfke - İçte	Kadın	283	16,50	3,96	1,993	317	,04
	Erkek	36	15,14	3,08			

Öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutlarının kadın ve erkek katılımcılarda anlamlı bir farklılığa sahip olup olmadığını incelemek amacı ile Bağımsız Örneklem t Testi uygulanmıştır. Öfke kontrol alt boyutunda erkek katılımcıların toplam puan ortalamalarının ($\bar{x}_{erkek}=22,27$) kadın katılımcıların toplam puan ortalamalarından ($\bar{x}_{kadın}=24,47$) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur ($t(317)=-2,719$; $p<.02$). Öfke dışa alt boyutunda kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Öfke içte alt boyutu cinsiyet değişkeni üzerinden incelendiğinde kadın katılımcıların toplam puan ortalamasının ($\bar{x}_{kadın}=16,50$) erkek katılımcıların toplam puan ortalamasından ($\bar{x}_{erkek}=15,14$) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 6. Ebeveyn Kabul Red Ölçeği Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkenleri Açısından Mann Whitney U Testi ile Karşılaştırılması

Ekrö Alt Boyutları	Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	Z	p
Anne Sıcaklık Şefkat	Kadın	283	152,96	43287,96	3101,50	-3,827	,001
	Erkek	36	215,35	7752,50			
Anne Düşmanlık	Kadın	283	165,63	46874,50	3499,50	-3,078	,01
	Erkek	36	115,71	4165,50			
Anne Kayıtsızlık	Kadın	283	166,21	47037,50	3336,50	-3,388	,001
	Erkek	36	111,18	4002,50			
Anne Ayırışmamış Red	Kadın	283	164,80	46638,50	3735,50	-2,782	,01
	Erkek	36	112,26	4401,50			
Anne Toplam Red	Kadın	283	167,16	47307,50	3066,50	-3,891	,001
	Erkek	36	103,68	3732,50			

Katılımcıların annelerinden algıladıkları sıcaklık ve şefkat toplam puan ortalamalarının cinsiyete bağlı olarak anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonucuna göre erkek katılımcıların ($Me_{erkek}=215,35$) anlamlı bir şekilde kadın katılımcılara ($Me_{kadın}=152,96$) göre daha yüksek düzeyde anneden algılanan sıcaklık ve şefkat toplam puan ortalamasına sahip olduğu bulunmuştur ($U=3101,50$, $p<,001$).

Anneden algılanan düşmanlık toplam puan ortalamalarının kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir farka sahip olup olmadığını incelemek amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonucuna göre kadın katılımcıların ($Me_{kadın}=165,63$) anlamlı bir şekilde erkek katılımcılara ($Me_{erkek}=115,71$) göre daha yüksek düzeyde anneden algılanan düşmanlık toplam puanına sahip olduğu bulunmuştur ($U=3499,50$; $p<,01$).

Anneden algılanan kayıtsız toplam puan ortalamalarının cinsiyete bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonucuna göre kadın katılımcıların ($Me_{kadın}=166,21$) annelerinden algıladığı kayıtsızlık toplam puanının erkek katılımcılara ($Me_{erkek}=111,18$) kıyasla anlamlı bir şekilde daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür ($U=3336,50$; $p<,001$).

Kadın ve erkek katılımcıların annelerinden algıladıkları ayırışmamış red toplam

puan ortalamalarının anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığını incelemek amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonucuna göre kadın katılımcıların ($Me_{kadın}=164,80$) anlamlı bir şekilde erkek katılımcılara ($Me_{erkek}=112,26$) kıyasla daha yüksek anneden algılanan ayrışmamış red toplam puanına sahip olduğu bulunmuştur ($U=3735,50$; $p<.01$).

Son olarak anneden algılanan red düzeyi toplam puan ortalamalarının cinsiyete bağlı olarak anlamlı bir farka sahip olup olmadığını incelemek amacı ile Mann Whitney U testi uygulanarak kadın katılımcıların annelerinden algıladıkları red düzeyi puan ortalamasının erkek katılımcılardan anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür ($U=3066,50$; $p<.001$).

Tablo 7. Ebeveyn Kabul Red Ölçeği Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkenleri Açısından Mann Whitney U Testi ile Karşılaştırılması

Ekrö alt boyutları	Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	Z	p
Baba Sıcaklık Şefkat	Kadın	283	159,16	45041,50	4885,50	-,458	,65
	Erkek	36	166,63	5998,50			
Baba Düşmanlık	Kadın	283	160,72	45485,0	4889,0	-,404	,69
	Erkek	36	154,31	5555,0			
Baba Kayıtsızlık	Kadın	283	165,30	46779,0	3595,0	-2,889	,01
	Erkek	36	118,36	4261,0			
Baba Ayrışmamış Red	Kadın	283	160,65	45465,0	4909,0	-,402	,69
	Erkek	36	154,86	5575,0			
Baba Toplam Red	Kadın	283	162,31	45933,50	4440,50	-1,254	,21
	Erkek	36	141,85	5106,50			

Katılımcıların babalarından algıladıkları sıcaklık ve şefkat düzeyi toplam puan ortalamalarında cinsiyete bağlı olarak anlamlı bir değişiklik olup olmadığını incelemek amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonucuna göre kadın ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($U=4885,50$; $p>.05$). Babadan algılanan düşmanlık toplam puan ortalamalarının cinsiyete bağlı olarak değişip değişmediğini incelemek amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonucunda kadın ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($U=4889,0$; $p>.05$). Katılımcıların

babalarından algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalamalarının cinsiyete bağlı olarak anlamlı bir değişiklik olup olmadığını incelemek amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonucuna göre kadın katılımcıların ($Me_{kadın}=165,30$) babalarından algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalamasının erkek katılımcılardan ($Me_{erkek}=118,36$) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur ($U=3595,0$; $p<.05$). Kadın ve erkek katılımcıların babalarından algıladıkları ayrışmamış red toplam puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelendiğinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($U=4909,0$; $p>.05$). Babadan algılanan toplam red düzeyi cinsiyet değişkenlerinde anlamlı bir farkı olup olmadığını incelemek amacı ile yapılan Mann Whitney U testinde kadın ve erkekler arasında algılanan red düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo 8. Ebeveyn Tutum Ölçeği Alt Boyutlarının Eğitim Düzeyleri Açısından Kruskal Wallis Testi ile Karşılaştırılması

ETÖ Alt Boyutları	Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Serbestlik Derecesi	X^2	p
Demokratik Tutum	İlköğretim	20	118,80	3	7,37	,06
	Lise	64	147,31	3		
	Üniversite	185	164,13	3		
	YL ve üzeri	50	177,44	3		
Otoriter Tutum	İlköğretim	20	176,05	3	1,43	,70
	Lise	64	152,66	3		
	Üniversite	185	162,62	3		
	YL ve üzeri	50	153,29	3		
Aşırı Koruyucu Tutum	İlköğretim	20	181,63	3	5,58	,13
	Lise	64	179,14	3		
	Üniversite	185	151,15	3		
	YL ve üzeri	50	159,61	3		
İzin Verici Tutum	İlköğretim	20	174,58	3	2,00	,57
	Lise	64	167,91	3		
	Üniversite	185	153,99	3		
	YL ve üzeri	50	166,30	3		

Araştırmaya katılan bireylerin demokratik tutum alt boyutu toplam puan ortalamalarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre ilköğretim mezunu olan katılımcıların demokratik tutum toplam puan ortalaması ($Me_{ilk\ogretim}=118,80$), lise mezunu olan katılımcıların demokratik tutum toplam puan ortalaması ($Me_{lise}=147,31$), üniversite mezunu olan katılımcıların demokratik tutum toplam puan ortalaması ($Me_{universite}=164,13$) ve yüksek lisans ve üzeri mezunu olan katılımcıların demokratik tutum toplam puan ortalaması ($Me_{ylveuzeri}=177,44$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($X_3^2=7,37$; $p>,017$).

Araştırmaya katılan bireylerin otoriter tutum alt boyutu toplam puan ortalamalarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre ilköğretim mezunu olan katılımcıların demokratik tutum toplam puan ortalaması ($Me_{ilk\ogretim}=176,05$), lise mezunu olan katılımcıların otoriter tutum toplam puan ortalaması ($Me_{lise}=152,66$), üniversite mezunu olan katılımcıların otoriter tutum toplam puan ortalaması ($Me_{universite}=162,62$) ve yüksek lisans ve üzeri mezunu olan katılımcıların otoriter tutum toplam puan ortalaması ($Me_{ylveuzeri}=153,29$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($X_3^2=1,43$; $p>,017$).

Araştırmaya katılan bireylerin aşırı koruyucu tutum alt boyutu toplam puan ortalamalarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre ilköğretim mezunu olan katılımcıların aşırı koruyucu tutum toplam puan ortalaması ($Me_{ilk\ogretim}=181,63$), lise mezunu olan katılımcıların aşırı koruyucu tutum toplam puan ortalaması ($Me_{lise}=179,14$), üniversite mezunu olan katılımcıların aşırı koruyucu tutum toplam puan ortalaması ($Me_{universite}=151,15$) ve yüksek lisans ve üzeri mezunu olan katılımcıların aşırı koruyucu tutum toplam puan ortalaması ($Me_{ylveuzeri}=159,61$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($X_3^2=5,58$; $p>,017$).

Araştırmaya katılan bireylerin izin verici tutum alt boyutu toplam puan ortalamalarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre ilköğretim mezunu olan katılımcıların izin verici tutum toplam puan ortalaması ($Me_{ilk\ogretim}=174,58$), lise mezunu olan katılımcıların izin verici tutum toplam puan ortalaması ($Me_{lise}=167,91$),

üniversite mezunu olan katılımcıların izin verici tutum toplam puan ortalaması ($Me_{üniversite}=153,99$) ve yüksek lisans ve üzeri mezunu olan katılımcıların izin verici tutum toplam puan ortalaması ($Me_{ylveüzeri}=166,30$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($X^2=2,00$; $p>,017$).

Tablo 9. Öfke İfade Tarzı Ölçeği Alt Boyutlarının Eğitim Düzeyleri Açısından Kruskal Wallis Testi ile Karşılaştırılması

Öfke İfade Tarzı Alt Boyutları	Eğitim Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	Serbestlik Derecesi	X^2	p
Öfke- Kontrol	İlköğretim	20	157,53	3	4,86	,18
	Lise	64	147,34	3		
	Üniversite	185	158,02	3		
	YL ve üzeri	50	184,53	3		
Öfke – Dışta	İlköğretim	20	155,93	3	2,22	,52
	Lise	64	155,93	3		
	Üniversite	185	157,05	3		
	YL ve üzeri	50	177,76	3		
Öfke- İçte	İlköğretim	20	179,75	3	4,16	,24
	Lise	64	161,32	3		
	Üniversite	185	163,45	3		
	YL ve üzeri	50	137,63	3		

Araştırmaya katılan bireylerin öfke – kontrol alt boyutu toplam puan ortalamalarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre ilköğretim mezunu olan katılımcıların öfke - kontrol toplam puan ortalaması ($Me_{ilköğretim}=157,53$), lise mezunu olan katılımcıların öfke - kontrol toplam puan ortalaması ($Me_{lise}=147,34$), üniversite mezunu olan katılımcıların öfke - kontrol toplam puan ortalaması ($Me_{üniversite}=158,02$) ve yüksek lisans ve üzeri mezunu olan katılımcıların öfke - kontrol toplam puan ortalaması ($Me_{ylveüzeri}=184,53$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($X^2=4,86$; $p>,017$).

Araştırmaya katılan bireylerin öfke – dışta alt boyutu toplam puan

ortalamlarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre ilköğretim mezunu olan katılımcıların öfke - dışta toplam puan ortalaması ($Me_{ilk\ogretim}=155,93$), lise mezunu olan katılımcıların öfke - dışta toplam puan ortalaması ($Me_{lise}=155,93$), üniversite mezunu olan katılımcıların öfke - dışta toplam puan ortalaması ($Me_{universite}=157,05$) ve yüksek lisans ve üzeri mezunu olan katılımcıların öfke - dışta toplam puan ortalaması ($Me_{ylveuzeri}=177,06$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($X^2=2,22$; $p>,017$).

Araştırmaya katılan bireylerin öfke – içe alt boyutu toplam puan ortalamalarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre ilköğretim mezunu olan katılımcıların öfke - içe toplam puan ortalaması ($Me_{ilk\ogretim}=179,75$), lise mezunu olan katılımcıların öfke - içe toplam puan ortalaması ($Me_{lise}=161,32$), üniversite mezunu olan katılımcıların öfke - içe toplam puan ortalaması ($Me_{universite}=163,45$) ve yüksek lisans ve üzeri mezunu olan katılımcıların öfke - içe toplam puan ortalaması ($Me_{ylveuzeri}=137,63$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($X^2=4,16$; $p>,017$).

Tablo 10. EKRÖ Ölçeği Alt Boyutlarının Eğitim Düzeyleri Açısından Kruskal Wallis Testi ile Karşılaştırılması

EKRÖ Alt Boyutları	Eğitim Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	Serbestlik Derecesi	X^2	p
Anne Sıcaklık Şefkat	İlköğretim	20	115,35	3	17,65	,001
	Lise	64	158,72	3		
	Üniversite	185	153,12	3		
	YL ve üzeri	50	204,95	3		
Anne Düşmanlık	İlköğretim	20	205,15	3	15,21	,001
	Lise	64	160,93	3		
	Üniversite	185	165,68	3		
	YL ve üzeri	50	119,74	3		
Anne Kayıtsızlık	İlköğretim	20	217,53	3	15,76	,001
	Lise	64	167,73	3		
	Üniversite	185	160,68	3		
	YL ve üzeri	50	124,58	3		

Anne Ayrışmamış Red	İlköğretim	20	200,33	3	8,90	,03
	Lise	64	156,25	3		
	Üniversite	185	163,62	3		
	YL ve üzeri	50	135,26	3		
Toplam Anne Red	İlköğretim	20	215,60	3	20,78	,001
	Lise	64	161,65	3		
	Üniversite	185	165,98	3		
	YL ve üzeri	50	113,52	3		

Araştırmaya katılan bireylerin anneden algıladıkları sıcaklık şefkat alt boyutu toplam puan ortalamalarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre ilköğretim mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları sıcaklık şefkat toplam puan ortalaması ($M_{ilköğretim}=115,35$), lise mezunu olan algıladıkları sıcaklık şefkat toplam puan ortalaması ($M_{lise}=158,72$), üniversite mezunu olan katılımcıların algıladıkları sıcaklık şefkat toplam puan ortalaması ($M_{üniversite}=153,12$) ve yüksek lisans ve üzeri mezunu olan katılımcıların algıladıkları sıcaklık şefkat toplam puan ortalaması ($M_{ylveüzeri}=204,95$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($X^2=17,65$; $p<,03$). Mann Whitney U Testi ile yapılan Bonferroni Düzeltmeli çoklu karşılaştırma testleri sonucu anlamlı farklılığın ilköğretim mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları sıcaklık şefkat toplam puan ortalaması ile yüksek lisans ve üzeri mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları sıcaklık şefkat toplam puan ortalaması arasında olduğu bulunmuştur ($U=8721,50$; $p<,01$). Aynı zamanda lise mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları sıcaklık şefkat toplam puan ortalaması ile yüksek lisans ve üzeri mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları sıcaklık şefkat toplam puan ortalaması arasında da anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($U=1138,00$; $p<,01$). Yapılan analizlerde üniversite mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları sıcaklık şefkat toplam puan ortalaması ile yüksek lisans ve üzeri mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları sıcaklık şefkat toplam puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur, ($U=3129,50$).

Araştırmaya katılan bireylerin anneden algıladıkları düşmanlık alt boyutu toplam puan ortalamalarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre ilköğretim mezunu

olan katılımcıların anneden algıladıkları düşmanlık toplam puan ortalaması ($Me_{ilköğretim}=205,15$), lise mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları düşmanlık toplam puan ortalaması ($Me_{lise}=160,93$), üniversite mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları düşmanlık toplam puan ortalaması ($Me_{üniversite}=165,68$) ve yüksek lisans ve üzeri mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları düşmanlık toplam puan ortalaması ($Me_{yılveüzeri}=119,74$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($X_3^2=15,21$; $p<,017$). Mann Whitney U Testi ile yapılan Bonferroni Düzeltmeli çoklu karşılaştırma testleri sonucu anlamlı farklılığın ilköğretim mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları düşmanlık toplam puan ortalaması ile yüksek lisans ve üzeri mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları düşmanlık toplam puan ortalaması arasında olduğu bulunmuştur ($U=236,50$; $p<,01$). Aynı zamanda üniversite mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları düşmanlık toplam puan ortalaması ile yüksek lisans ve üzeri mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları düşmanlık toplam puan ortalaması arasında da anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($U=3289,50$; $p<,01$).

Araştırmaya katılan bireylerin anneden algıladıkları kayıtsızlık alt boyutu toplam puan ortalamalarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre ilköğretim mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalaması ($Me_{ilköğretim}=217,53$), lise mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalaması ($Me_{lise}=167,73$), üniversite mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalaması ($Me_{üniversite}=160,68$) ve yüksek lisans ve üzeri mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalaması ($Me_{yılveüzeri}=124,58$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($X_3^2=15,76$; $p<,017$). Mann Whitney U Testi ile yapılan Bonferroni Düzeltmeli çoklu karşılaştırma testleri sonucu anlamlı farklılığın ilköğretim mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalaması ile üniversite mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalaması arasında olduğu bulunmuştur ($U=1189,50$; $p<,01$). Yapılan analizlerde ilköğretim mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalaması ile yüksek lisans ve üzeri mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur, ($U=220,50$; $p<,01$). Aynı zamanda lise mezunu olan

katılımcıların anneden algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalaması ile yüksek lisans ve üzeri mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalaması arasında da anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($U=1158,00$; $p<,01$).

Araştırmaya katılan bireylerin anneden algıladıkları ayrışmamış red alt boyutu toplam puan ortalamalarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre ilköğretim mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları ayrışmamış red toplam puan ortalaması ($Me_{ilköğretim}=200,33$), lise mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları ayrışmamış red toplam puan ortalaması ($Me_{lise}=156,25$), üniversite mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları ayrışmamış red toplam puan ortalaması ($Me_{üniversite}=163,62$) ve yüksek lisans ve üzeri mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları ayrışmamış red toplam puan ortalaması ($Me_{ylveüzeri}=135,26$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($X_3^2=8,90$; $p>,017$).

Araştırmaya katılan bireylerin anneden algıladıkları red alt boyutu toplam puan ortalamalarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre ilköğretim mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları red toplam puan ortalaması ($Me_{ilköğretim}=215,60$), lise mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları red toplam puan ortalaması ($Me_{lise}=161,65$), üniversite mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları red toplam puan ortalaması ($Me_{üniversite}=165,98$) ve yüksek lisans ve üzeri mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları red toplam puan ortalaması ($Me_{ylveüzeri}=113,52$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($X_3^2=20,78$; $p<,03$). Mann Whitney U Testi ile yapılan Bonferroni Düzeltmeli çoklu karşılaştırma testleri sonucu anlamlı farklılığın ilköğretim mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları red toplam puan ortalaması ile yüksek lisans ve üzeri mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları red toplam puan ortalaması arasında olduğu bulunmuştur ($U=186,50$; $p<,01$). Aynı zamanda lise mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları red toplam puan ortalaması ile yüksek lisans ve üzeri mezunu olan katılımcıların anneden algıladıkları red toplam puan ortalaması arasında da anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur, ($U=1112,00$; $p<,01$).

Tablo 11. EKRÖ Ölçeği Alt Boyutlarının Eğitim Düzeyleri Açısından Kruskal Wallis Testi ile Karşılaştırılması

EKRÖ Alt Boyutları	Eğitim Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	Serbestlik Derecesi	X ²	p
Baba Sıcaklık Şefkat	İlköğretim	20	137,30	3	4,90	,18
	Lise	64	158,59	3		
	Üniversite	185	157,13	3		
	YL ve üzeri	50	184,06	3		
Baba Düşmanlık	İlköğretim	20	201,00	3	7,96	,04
	Lise	64	168,45	3		
	Üniversite	185	158,78	3		
	YL ve üzeri	50	137,31	3		
Baba Kayıtsızlık	İlköğretim	20	204,60	3	13,82	,01
	Lise	64	160,16	3		
	Üniversite	185	165,34	3		
	YL ve üzeri	50	122,20	3		
Baba Ayrılmamış Red	İlköğretim	20	184,50	3	8,03	,04
	Lise	64	168,28	3		
	Üniversite	185	161,76	3		
	YL ve üzeri	50	133,07	3		
Toplam Baba Red	İlköğretim	20	201,63	3	10,82	,01
	Lise	64	164,26	3		
	Üniversite	185	162,95	3		
	YL ve üzeri	50	126,97	3		

Araştırmaya katılan bireylerin babadan algıladıkları sıcaklık şefkat alt boyutu toplam puan ortalamalarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre ilköğretim mezunu olan katılımcıların babadan algıladıkları sıcaklık şefkat toplam puan ortalaması ($Me_{ilköğretim}=137,30$), lise mezunu olan katılımcıların babadan algıladıkları sıcaklık şefkat toplam puan ortalaması ($Me_{lise}=158,59$), üniversite mezunu olan katılımcıların algıladıkları sıcaklık şefkat toplam puan ortalaması ($Me_{üniversite}=157,13$) ile yüksek lisans ve üzeri mezunu olan katılımcıların babadan algıladıkları sıcaklık şefkat toplam puan ortalaması ($Me_{ylveüzeri}=184,06$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık

bulunmamıştır ($X_3^2=4,90$; $p>,017$).

Araştırmaya katılan bireylerin babadan algıladıkları düşmanlık alt boyutu toplam puan ortalamalarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre ilköğretim mezunu olan katılımcıların babadan algıladıkları düşmanlık toplam puan ortalaması ($Me_{ilköğretim}=201,00$), lise mezunu olan katılımcıların babadan algıladıkları düşmanlık toplam puan ortalaması ($Me_{lise}=168,45$), üniversite mezunu olan katılımcıların babadan algıladıkları düşmanlık toplam puan ortalaması ($Me_{üniversite}=158,78$) ve yüksek lisans ve üzeri mezunu olan katılımcıların babadan algıladıkları düşmanlık toplam puan ortalaması ($Me_{ylyveüzeri}=137,31$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($X_3^2=7,96$; $p>,017$).

Araştırmaya katılan bireylerin babadan algıladıkları kayıtsızlık alt boyutu toplam puan ortalamalarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre ilköğretim mezunu olan katılımcıların babadan algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalaması ($Me_{ilköğretim}=204,60$), lise mezunu olan katılımcıların babadan algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalaması ($Me_{lise}=160,16$), üniversite mezunu olan katılımcıların babadan algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalaması ($Me_{üniversite}=165,34$) ve yüksek lisans ve üzeri mezunu olan katılımcıların babadan algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalaması arasında ($Me_{ylyveüzeri}= 122,20$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($X_3^2=13,82$; $p<,017$) Mann whitney U Testi ile yapılan Bonferroni Düzeltmeli çoklu karşılaştırma testleri sonucu anlamlı farklılığın ilköğretim mezunu olan katılımcıların babalarından algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalaması ile yüksek lisans ve üzeri eğitim düzeyine sahip katılımcıların babalarından algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalaması arasında olduğu ve ilköğretim mezunu olan katılımcıların daha yüksek düzeyde kayıtsızlık algıladığı bulunmuştur ($U=248,50$; $p<,01$). Lise mezunu olan katılımcıların babalarından algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalaması ile yüksek lisans ve üzeri eğitim düzeyine sahip katılımcıların babalarından algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalaması arasında olduğu ve lise mezunu olan katılımcıların daha yüksek düzeyde kayıtsızlık algıladığı bulunmuştur ($U= 248,50$; $p<,01$). Üniversite mezunu olan katılımcıların babalarından algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalaması ile yüksek lisans ve üzeri eğitim düzeyine sahip katılımcıların babalarından algıladıkları

kayıtsızlık toplam puan ortalaması arasında olduğu ve üniversite mezunu olan katılımcıların daha yüksek düzeyde kayıtsızlık algıladığı bulunmuştur ($U= 3366,00$; $p<,01$).

Tablo 12. Ebeveyn Tutum Ölçeği Alt Boyutlarının Sosyoekonomik Düzeyler Açısından Kruskal Wallis Testi ile Karşılaştırılması

ETÖ Alt Boyutları	Sosyoekonomik Düzey	n	Ortalama	Serbestlik Derecesi	X^2	p
Demokratik Tutum	Düşük	66	139,66	2	5,45	,07
	Orta	195	169,04	2		
	Yüksek	58	152,76	2		
Otoriter Tutum	Düşük	66	180,78	2	9,20	,01
	Orta	195	147,55	2		
	Yüksek	58	178,22	2		
Aşırı Koruyucu Tutum	Düşük	66	189,92	2	11,00	,01
	Orta	195	156,89	2		
	Yüksek	58	136,40	2		
İzin Verici Tutum	Düşük	66	159,81	2	1,46	,48
	Orta	195	163,87	2		
	Yüksek	58	147,22	2		

Araştırmaya katılan bireylerin demokratik tutum alt boyutu toplam puan ortalamalarının sosyoekonomik düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre sosyoekonomik düzeyi düşük olan katılımcıların demokratik tutum toplam puan ortalaması ($Me_{düşük}=139,66$), sosyoekonomik düzeyi orta olan katılımcıların demokratik tutum toplam puan ortalaması ($Me_{orta}=169,04$) ve sosyoekonomik düzeyi yüksek olan katılımcıların demokratik tutum toplam puan ortalaması ($Me_{yüksek}=152,76$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, ($X_2^2=5,45$; $p>,017$).

Araştırmaya katılan bireylerin otoriter tutum alt boyutu toplam puan ortalamalarının sosyoekonomik düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre sosyoekonomik düzeyi düşük olan katılımcıların otoriter tutum toplam puan ortalaması ($Me_{düşük}=180,78$), sosyoekonomik düzeyi orta olan katılımcıların otoriter tutum

toplam puan ortalaması ($Me_{orta}=147,55$) ve sosyoekonomik düzeyi yüksek olan katılımcıların otoriter tutum toplam puan ortalaması ($Me_{yüksek}=178,22$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur, ($X_2^2=9,20$; $p<,03$). Mann Whitney U Testi ile yapılan Bonferroni Düzeltmeli çoklu karşılaştırma testleri sonucu anlamlı farklılığın sosyoekonomik düzeyi düşük olan katılımcıların otoriter tutum toplam puan ortalaması ile sosyoekonomik düzeyi orta olan katılımcıların otoriter tutum toplam puan ortalaması arasında olduğu bulunmuştur, ($U=5113,50$; $p<,017$).

Araştırmaya katılan bireylerin aşırı koruyucu tutum alt boyutu toplam puan ortalamalarının sosyoekonomik düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre sosyoekonomik düzeyi düşük olan katılımcıların aşırı koruyucu tutum toplam puan ortalaması ($Me_{düşük}=189,92$), sosyoekonomik düzeyi orta olan katılımcıların aşırı koruyucu tutum toplam puan ortalaması ($Me_{orta}=156,89$) ve sosyoekonomik düzeyi yüksek olan katılımcıların aşırı koruyucu tutum toplam puan ortalaması ($Me_{yüksek}=136,40$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur, ($X_2^2=11,0$; $p<,05$). Mann Whitney U Testi ile yapılan Bonferroni Düzeltmeli çoklu karşılaştırma testleri sonucu anlamlı farklılığın sosyoekonomik düzeyi düşük olan katılımcıların aşırı koruyucu tutum toplam puan ortalaması ile sosyoekonomik düzeyi orta olan katılımcıların aşırı koruyucu tutum toplam puan ortalaması arasında olduğu bulunmuştur, ($U=5102,50$; $p<,017$). Aynı zamanda sosyoekonomik düzeyi düşük olan katılımcıların aşırı koruyucu tutum toplam puan ortalaması ile sosyoekonomik düzeyi yüksek olan katılımcıların aşırı koruyucu tutum toplam puan ortalaması arasında da anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur, ($U=1271,50$; $p<,01$).

Araştırmaya katılan bireylerin izin verici tutum alt boyutu toplam puan ortalamalarının sosyoekonomik düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre sosyoekonomik düzeyi düşük olan katılımcıların izin verici tutum toplam puan ortalaması ($Me_{düşük}=159,81$), sosyoekonomik düzeyi orta olan katılımcıların izin verici tutum toplam puan ortalaması ($Me_{orta}=163,87$) ve sosyoekonomik düzeyi yüksek olan katılımcıların izin verici tutum toplam puan ortalaması ($Me_{yüksek}=147,22$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, ($X_2^2=1,46$; $p>,05$).

Tablo 13. Öfke İfade Tarzı Ölçeği Alt Boyutlarının Sosyoekonomik Düzeyler Açısından Kruskal Wallis Testi ile Karşılaştırılması

Öfke İfade Tarzı Boyutları	Sosyoekonomik Düzey	n	Sıra Ortalaması	Serbestlik Derecesi	X^2	p
Öfke- Kontrol	Düşük	66	154,18	2	,35	,84
	Orta	195	161,90	2		
	Yüksek	58	160,23	2		
Öfke- Dışa	Düşük	66	173,72	2	5,48	,06
	Orta	195	150,43	2		
	Yüksek	58	176,55	2		
Öfke- İçte	Düşük	66	178,11	2	3,26	,19
	Orta	195	155,84	2		
	Yüksek	58	153,40	2		

Araştırmaya katılan bireylerin öfke - kontrol alt boyutu toplam puan ortalamalarının sosyoekonomik düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre sosyoekonomik düzeyi düşük olan katılımcıların öfke - kontrol toplam puan ortalaması ($Me_{düşük}=154,18$), sosyoekonomik düzeyi orta olan katılımcıların öfke - kontrol toplam puan ortalaması ($Me_{orta}=161,90$) ve sosyoekonomik düzeyi yüksek olan katılımcıların öfke - kontrol toplam puan ortalaması ($Me_{yüksek}=160,23$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, ($X_2^2=0,35$; $p>,05$).

Araştırmaya katılan bireylerin öfke - dışa alt boyutu toplam puan ortalamalarının sosyoekonomik düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre sosyoekonomik düzeyi düşük olan katılımcıların öfke - dışa toplam puan ortalaması ($Me_{düşük}=173,72$), sosyoekonomik düzeyi orta olan katılımcıların öfke - dışa toplam puan ortalaması ($Me_{orta}=150,43$) ve sosyoekonomik düzeyi yüksek olan katılımcıların öfke - dışa toplam puan ortalaması ($Me_{yüksek}=176,55$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, ($X_2^2=5,48$; $p>,05$).

Araştırmaya katılan bireylerin öfke - içte alt boyutu toplam puan ortalamalarının sosyoekonomik düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını

incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre sosyoekonomik düzeyi düşük olan katılımcıların öfke - içte toplam puan ortalaması ($Me_{düşük}=178,11$), sosyoekonomik düzeyi orta olan katılımcıların öfke - içte toplam puan ortalaması ($Me_{orta}=155,84$) ve sosyoekonomik düzeyi yüksek olan katılımcıların öfke - içte toplam puan ortalaması ($Me_{yüksek}=153,40$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, ($X_2^2=3,26$; $p>,05$).

Tablo 14. EKRÖ Ölçeği Alt Boyutlarının Sosyoekonomik Düzeyler Açısından Kruskal Wallis Testi ile Karşılaştırılması

EKRÖ Alt Boyutları	Sosyoekonomik Düzey	n	Sıra Ortalaması	Serbestlik Derecesi	X^2	p
Anne Sıcaklık Şefkat	Düşük	66	150,41	2	2,81	,24
	Orta	195	158,13	2		
	Yüksek	58	177,19	2		
Anne Düşmanlık	Düşük	66	175,92	2	4,43	,11
	Orta	195	160,20	2		
	Yüksek	58	141,22	2		
Anne Kayıtsızlık	Düşük	66	182,02	2	5,58	,06
	Orta	195	157,38	2		
	Yüksek	58	143,76	2		
Anne Ayrışmamış Red	Düşük	66	168,61	2	2,37	,31
	Orta	195	161,44	2		
	Yüksek	58	145,38	2		
Toplam Anne Red	Düşük	66	175,00	2	4,40	,11
	Orta	195	160,77	2		
	Yüksek	58	140,33	2		

Araştırmaya katılan bireylerin anneden algıladıkları sıcaklık şefkat alt boyutu toplam puan ortalamalarının sosyoekonomik düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre sosyoekonomik düzeyi düşük olan katılımcıların anneden algıladıkları sıcaklık şefkat toplam puan ortalaması ($Me_{düşük}=150,41$), sosyoekonomik düzeyi orta olan katılımcıların anneden algıladıkları sıcaklık şefkat toplam puan ortalaması ($Me_{orta}=158,13$) ve sosyoekonomik düzeyi yüksek olan katılımcıların anneden algıladıkları sıcaklık şefkat toplam puan ortalaması ($Me_{yüksek}=177,19$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, ($X_2^2=2,81$; $p>,05$).

Araştırmaya katılan bireylerin anneden algıladıkları düşmanlık alt boyutu toplam puan ortalamalarının sosyoekonomik düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre sosyoekonomik düzeyi düşük olan katılımcıların anneden algıladıkları düşmanlık toplam puan ortalaması ($Me_{düşük}=175,92$), sosyoekonomik düzeyi orta olan katılımcıların anneden algıladıkları düşmanlık toplam puan ortalaması ($Me_{orta}=160,20$) ve sosyoekonomik düzeyi yüksek olan katılımcıların anneden algıladıkları düşmanlık toplam puan ortalaması ($Me_{yüksek}=141,22$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, ($X_2^2=4,43$; $p>,05$).

Araştırmaya katılan bireylerin anneden algıladıkları kayıtsızlık alt boyutu toplam puan ortalamalarının sosyoekonomik düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre sosyoekonomik düzeyi düşük olan katılımcıların anneden algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalaması ($Me_{düşük}=182,02$), sosyoekonomik düzeyi orta olan katılımcıların anneden algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalaması ($Me_{orta}=157,38$) ve sosyoekonomik düzeyi yüksek olan katılımcıların anneden algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalaması ($Me_{yüksek}=143,76$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, ($X_2^2=5,58$; $p>,05$).

Araştırmaya katılan bireylerin anneden algıladıkları ayrışmamış red alt boyutu toplam puan ortalamalarının sosyoekonomik düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre sosyoekonomik düzeyi düşük olan katılımcıların anneden algıladıkları ayrışmamış red toplam puan ortalaması ($Me_{düşük}=168,61$), sosyoekonomik düzeyi orta olan katılımcıların anneden algıladıkları ayrışmamış red toplam puan ortalaması

($Me_{orta}=161,44$) ve sosyoekonomik düzeyi yüksek olan katılımcıların anneden algıladıkları ayrışmamış red toplam puan ortalaması ($Me_{yüksek}=145,38$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, ($X_2^2=2,37$; $p>,05$).

Araştırmaya katılan bireylerin anneden algıladıkları red alt boyutu toplam puan ortalamalarının sosyoekonomik düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre sosyoekonomik düzeyi düşük olan katılımcıların anneden algıladıkları red toplam puan ortalaması ($Me_{düşük}=175,00$), sosyoekonomik düzeyi orta olan katılımcıların anneden algıladıkları red toplam puan ortalaması ($Me_{orta}=160,77$) ve sosyoekonomik düzeyi yüksek olan katılımcıların anneden algıladıkları red toplam puan ortalaması ($Me_{yüksek}=140,33$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, ($X_2^2=4,40$; $p>,05$).

Tablo 15. EKRÖ Ölçeği Alt Boyutlarının Sosyoekonomik Düzeyler Açısından Kruskal Wallis Testi ile Karşılaştırılması

EKRÖ Alt Boyutları	Sosyoekonomik Düzey	n	Sıra Ortalaması	Serbestlik Derecesi	X^2	p
Baba Sıcaklık Şefkat	Düşük	66	156,48	2	1,11	,57
	Orta	195	157,77	2		
	Yüksek	58	171,48	2		
Baba Düşmanlık	Düşük	66	179,54	2	6,52	,04
	Orta	195	159,85	2		
	Yüksek	58	138,26	2		
Baba Kayıtsızlık	Düşük	66	172,89	2	3,58	,17
	Orta	195	161,02	2		
	Yüksek	58	141,90	2		
Baba Ayrışmamış Red	Düşük	66	174,60	2	5,18	,07
	Orta	195	160,61	2		
	Yüksek	58	141,34	2		
Toplam Baba Red	Düşük	66	171,16	2	2,66	,26
	Orta	195	160,89	2		
	Yüksek	58	144,31	2		

Araştırmaya katılan bireylerin babadan algıladıkları sıcaklık şefkat alt boyutu toplam puan ortalamalarının sosyoekonomik düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre sosyoekonomik düzeyi düşük olan katılımcıların babadan algıladıkları sıcaklık şefkat toplam puan ortalaması ($Me_{düşük}=156,48$), sosyoekonomik düzeyi orta olan katılımcıların babadan algıladıkları sıcaklık şefkat toplam puan ortalaması ($Me_{orta}=157,77$) ve sosyoekonomik düzeyi yüksek olan katılımcıların babadan algıladıkları sıcaklık şefkat toplam puan ortalaması ($Me_{yüksek}=171,48$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, ($X_2^2=1,11$; $p>,05$).

Araştırmaya katılan bireylerin babadan algıladıkları düşmanlık alt boyutu toplam puan ortalamalarının sosyoekonomik düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre sosyoekonomik düzeyi düşük olan katılımcıların babadan algıladıkları düşmanlık toplam puan ortalaması ($Me_{düşük}=179,54$), sosyoekonomik düzeyi orta olan katılımcıların babadan algıladıkları düşmanlık toplam puan ortalaması ($Me_{orta}=159,85$) ve sosyoekonomik düzeyi yüksek olan katılımcıların babadan algıladıkları düşmanlık toplam puan ortalaması ($Me_{yüksek}=138,26$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur, ($X_2^2=6,52$; $p<,05$). Mann Whitney U Testi ile yapılan Bonferroni Düzeltmeli çoklu karşılaştırma testleri sonucu anlamlı farklılığın sosyoekonomik düzeyi düşük olan katılımcıların babadan algıladıkları düşmanlık toplam puan ortalaması ile sosyoekonomik düzeyi yüksek olan katılımcıların babadan algıladıkları düşmanlık toplam puan ortalaması arasında olduğu bulunmuştur ($U=1425,00$; $p<,017$).

Araştırmaya katılan bireylerin babadan algıladıkları kayıtsızlık alt boyutu toplam puan ortalamalarının sosyoekonomik düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre sosyoekonomik düzeyi düşük olan katılımcıların babadan algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalaması ($Me_{düşük}=172,89$), sosyoekonomik düzeyi orta olan katılımcıların babadan algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalaması ($Me_{orta}=161,02$) ve sosyoekonomik düzeyi yüksek olan katılımcıların babadan algıladıkları kayıtsızlık toplam puan ortalaması ($Me_{yüksek}=141,90$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, ($X_2^2=3,58$; $p>,05$).

Araştırmaya katılan bireylerin babadan algıladıkları ayrışmamış red alt boyutu toplam puan ortalamalarının sosyoekonomik düzeylerine göre farklılaşp

farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre sosyoekonomik düzeyi düşük olan katılımcıların babadan algıladıkları ayrışmamış red toplam puan ortalaması ($Me_{düşük}=174,60$), sosyoekonomik düzeyi orta olan katılımcıların babadan algıladıkları ayrışmamış red toplam puan ortalaması ($Me_{orta}=160,61$) ve sosyoekonomik düzeyi yüksek olan katılımcıların babadan algıladıkları ayrışmamış red toplam puan ortalaması ($Me_{yüksek}=141,34$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, ($X_2^2=5,18$; $p>,05$).

Araştırmaya katılan bireylerin babadan algıladıkları red alt boyutu toplam puan ortalamalarının sosyoekonomik düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacı ile uygulanan Kruskal Wallis testi sonucuna göre sosyoekonomik düzeyi düşük olan katılımcıların babadan algıladıkları red toplam puan ortalaması ($Me_{düşük}=171,16$), sosyoekonomik düzeyi orta olan katılımcıların babadan algıladıkları red toplam puan ortalaması ($Me_{orta}=160,89$) ve sosyoekonomik düzeyi yüksek olan katılımcıların babadan algıladıkları red toplam puan ortalaması ($Me_{yüksek}=144,31$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, ($X_2^2=2,66$; $p>,05$).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TARTIŞMA

Bireylerin kendi ebeveynlerinden algıladıkları kabul red düzeyi ve kendi ebeveynlik tutumları ile öfke ifade tarzlarını incelemek amacı ile yapılan araştırmada değişkenlerin birbiri ile ilişkisi ve her bir değişkenin sosyodemografik özelliklere göre anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığı incelenmiştir.

Bireylerin anne ebeveyninden algıladığı sıcaklık şefkat alt boyutu genel olarak incelendiğinde erkeklerin kadınlardan anlamlı bir şekilde daha fazla anneden sıcaklık ve şefkat hissettiği görülmüştür. Kadınların erkeklere kıyasla anlamlı bir şekilde daha fazla anneden düşmanlık, kayıtsızlık, ayrışmamış red ve red algıladığı görülmüştür. Bu bulguları Kazmaz ve Epli'nin (2022) yılında yaptığı araştırma da benzer şekilde desteklemektedir. Söz konusu araştırmada erkeklerin annelerinden kadınlara kıyasla daha yüksek düzeyde kabul algıladığı ve kadınların da erkeklere kıyasla babalarından daha yüksek düzeyde kabul algıladığı bulunmuştur. Bu durum Türk kültüründe erkek çocuklarının anneleri tarafından kız çocuklarına kıyasla daha özgür ve daha az sorumluluk verilerek yetiştirilmesinin bir sonucu olarak görülebilir.

Bireylerin anne ebeveyninden algıladıkları sıcaklık ve şefkatin eğitim düzeyine göre farkı olup olmadığı incelendiğinde yüksek lisans ve üzeri eğitim düzeyine sahip olan bireylerin diğer eğitim düzeylerinde olan bireylerden anlamlı bir şekilde daha yüksek düzeyde sıcaklık ve şefkat algıladıkları görülmüştür. Bireylerin anne ebeveyninden algıladıkları düşmanlığın eğitim düzeyine göre farkı olup olmadığı incelendiğinde yüksek lisans ve üzeri eğitim düzeyine sahip olan bireylerin ilköğretim mezunu olan bireyler ve üniversite mezunu olan bireylerden anlamlı bir şekilde daha düşük düzeyde düşmanlık algıladıkları görülmüştür. Bireylerin anne ebeveyninden algıladıkları kayıtsızlığın eğitim düzeyine göre farkı olup olmadığı incelendiğinde ilköğretim mezunu olan bireylerin üniversite ve üzeri eğitim düzeyine sahip olan bireylerden anlamlı bir şekilde daha yüksek düzeyde kayıtsızlık algıladığı görülmüştür. Aynı zamanda lise mezunu bireylerin anlamlı bir şekilde yüksek lisans

ve üzeri eğitim düzeyine sahip bireylerden daha yüksek düzeyde anne ebeveyninden kayıtsızlık algıladığı görülmüştür. Eker ve Türk'ün (2021) yılında yaptığı araştırmada algılanan ebeveyn kabul reddinin eğitim düzeyine bağlı olarak değişmediği bulunmuştur.

Bireylerin babalarından algıladığı kabul - red alt boyutları genel olarak incelendiğinde yalnızca babadan algılanan kayıtsızlık alt boyutunda kadınların erkeklere kıyasla anlamlı bir şekilde daha yüksek düzeyde babadan kayıtsızlık algıladığı görülmüştür. Kazmaz ve Epli'nin (2022) yaptığı araştırmada bireylerin babadan algıladığı red düzeyinde cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Karaboğanın (2018) araştırmasında yalnızca babadan algılanan düşmanlık ve ayrışmamış red alt boyutlarında erkeklerin kızlara kıyasla daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Yapılan araştırmalardaki bu farklı sonuçlar örneklemin yetersizliği ve örneklemin yaşadığı kültürdeki farklılıklar nedeni ile olabilir.

Bireylerin babadan algıladıkları düşmanlığın eğitim düzeyine göre farkı olup olmadığı incelendiğinde ilköğretim mezunu bireylerin yüksek lisans ve üzeri eğitim düzeyine sahip bireylere kıyasla anlamlı bir şekilde daha yüksek düzeyde babadan düşmanlık algıladığı görülmüştür. Alanyazında bu ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu ilişkiyi etkileyen olası faktörler ile ilişkisini inceleyen araştırmalar yapılmasının alanyazın için önemli bir katkı olacağı düşünülmektedir.

Bireylerin babadan algıladıkları düşmanlığın sosyoekonomik düzeye göre farkı olup olmadığı incelendiğinde sosyoekonomik düzeyi düşük olan bireylerin sosyoekonomik düzeyi yüksek olan bireylere kıyasla anlamlı bir şekilde daha yüksek düzeyde babadan düşmanlık algıladığı görülmüştür. Sosyoekonomik düzeylerin diğer ebeveyn kabul red alt boyutlarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür. Düşük sosyoekonomik seviyeden gelen ebeveynlerin çocuklarına karşı daha tutarsız, sert, ve ihmalkar olduğu ve bu durumun kişinin ruh sağlığını olumsuz etkilediği yapılan araştırmalarda görülmektedir (Conger ve ark, 2010).

Bireylerin cinsiyetlerine bağlı olarak ebeveyn tutumlarında fark olup olmadığı incelendiğinde demokratik tutum ve izin verici tutumun kadınlarda erkeklere kıyasla anlamlı bir şekilde daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Otoriter tutumda ise cinsiyete göre farklılık görülmemiştir. Aşırı koruyucu tutumun cinsiyete bağlı olarak farkı olup olmadığı incelendiğinde erkeklerin kadınlara kıyasla anlamlı bir şekilde

daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Türkköylü Taştan'ın 2021 yılında yaptığı araştırmada da demokratik tutumun kadınlarda daha fazla gözlemlendiği bulunurken diğer ebeveyn tutumlarında cinsiyete bağlı olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Özyürek ve Tezel Şahin (2005) tarafından yapılan araştırma da benzer şekilde araştırma bulgularını desteklemektedir. Bu durumun Türk kültüründe annelerin çocuk ile daha fazla zaman geçirmesi ve duyguları daha kolay kabul etmesi ile ilişkisi olduğu düşünülmektedir.

Ebeveyn tutum alt boyutlarında eğitim düzeyine bağlı olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Yapılan araştırmalarda eğitim düzeyi arttıkça demokratik tutumun arttığı bulunmuştur (Özben ve Argun, 2002; Tezel Şahin ve Özyürek, 2008). Güncel araştırmada katılımcı sayısının yetersizliği ve eğitim düzeylerinin dengeli bir dağılımda olmaması nedeni ile farklılık bulunamadığı düşünülmektedir.

Sosyoekonomik düzeye bağlı olarak ebeveyn tutumlarında fark olup olmadığı incelendiğinde; otoriter tutumun sosyoekonomik seviyesi düşük olan bireylerde sosyoekonomik düzeyi orta olan katılımcılara kıyasla anlamlı bir şekilde daha yüksek düzeyde olduğu ve aşırı koruyucu tutumda ise sosyoekonomik düzeyi düşük olan bireylerde sosyoekonomik düzeyi orta ve üstü olan bireylere kıyasla anlamlı bir şekilde daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Uykan ve Akkaynak (2019) tarafından yapılan bir araştırmada da demokratik tutumun sosyoekonomik seviyesi yüksek olan ebeveynlerde daha fazla olduğu ve aynı zamanda otoriter tutumun ise daha az olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bireylerin cinsiyetlerine bağlı olarak öfke ifade tarzlarında fark olup olmadığı incelendiğinde; erkeklerde öfke – kontrolünün kadınlara kıyasla anlamlı bir şekilde daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Öfkenin içte yaşanması kadınlarda erkeklere kıyasla anlamlı bir şekilde daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Öfkenin dışta yaşanmasında ise cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Alanyazın incelendiğinde öfkenin dışta ve içte yaşanmasının erkeklerde daha fazla olduğu görülmektedir (Güleç, 2002; Ulutürk, 2006). Yapılan bazı araştırmalarda ise öfke ifade tarzında cinsiyete bağlı olarak bir farklılık bulunamamıştır (Fernandez ve Scott, 2009; Gökgöz ve ark., 2016).

Bireylerin eğitim düzeylerine bağlı olarak öfke ifade tarzlarında bir fark olmadığı görülmüştür. Çakırca'nın (2020) araştırmasında yalnızca üniversite eğitim

düzeyinde olan bireylerin öfkelerini daha fazla dışta yaşadığı bulunmuştur. Farklı bulgular elde edilmesinin bir nedeni yapılan araştırmalarda eğitim düzeylerinin dengeli dağılıma sahip olmaması olduğu düşünülmektedir.

Bireylerin sosyoekonomik düzeylerine bağlı olarak öfke ifade tarzlarında bir fark olmadığı görülmüştür. Alanyazın incelendiğinde sosyoekonomik seviyesi düşük olan bireylerin öfkelerini kontrol etmekte sorun yaşadığı ve öfkelerini dışa yansıttığı bulunmuştur. Mevcut araştırmada katılımcı sayısının yetersizliği nedeni ile anlamlı bir farklılık bulunmadığı düşünülmektedir.

Demokratik tutum alt boyutunun; öfke kontrolü ile pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunurken öfkenin dışta yaşanması ile negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. Otoriter tutum alt boyutunun öfke kontrolü ile negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunurken öfkenin dışta yaşanması ve içte yaşanması ile pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmuştur. Yapılan araştırmada demokratik tutum ve öfkenin içte yaşanması arasında bir ilişki bulunamamıştır. Literatürde öfke ifade tarzı ve demokratik tutum arasında ilişkiye dair bir araştırma bulgusuna rastlanmamıştır. Hussain ve Munaf'ın (2010) yaptığı araştırmada psikolojik uyumun sağlıklı öfke ifade tarzı ile ilişkili olduğu ve psikolojik uyumu yüksek olan ebeveynlerin demokratik tutum sergilediği bulunmuştur. Psikolojik uyumu yüksek olan ebeveynlerin çocuklarına karşı demokratik bir tutum sergilediği ve öfke kontrollerinin iyi bir düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

Demokratik tutum alt boyutunun algılanan anne ve babanın sıcaklık – şefkati ile pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunurken ebeveynlerden algılanan düşmanlık, kayıtsızlık, ayrışmamış red ve red ile arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Demokratik tutum alt boyutunun ebeveynin düşmanlığı ile anlamlı bir ilişkisi bulunamamıştır. Eker ve Türk'ün (2021) yaptığı araştırmada sonuçları desteklemektedir. Demokratik tutuma sahip ebeveynlerin kendi ebeveynlerinden yüksek düzeyde kabul algıladığı; izin verici ve otoriter tutuma sahip ebeveynlerin ise kendi ebeveynlerinden düşmanlık/saldırganlık algıladığı bulunmuştur.

Otoriter tutum alt boyutunun ebeveyninden algılanan sıcaklık ve şefkati ile arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunurken ebeveyninden algılanan düşmanlık, kayıtsızlık, ayrışmamış red ve red ile pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmuştur. Eker ve Türk'ün (2021) yaptığı araştırma sonuçları da mevcut araştırma bulgularını desteklemektedir.

Aşırı koruyucu tutum ve öfke ifade tarzları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Alanyazın incelendiğinde Ezgin ve Akoğlu'nun (2023) yaptığı araştırmada öfkenin içte yaşanması ve öfkenin kontrollü yaşanmasının aşırı koruyucu tutum ile istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Aşırı koruyucu tutum alt boyutunun babadan algıladıkları sıcaklık/şefkat ve babadan algılanan düşmanlık ile arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunurken babadan algılanan kayıtsızlık ve red ile arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. Aşırı koruyucu tutum alt boyutunun anneden algıladıkları kayıtsızlık ile pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır.

İzin verici tutum alt boyutunun öfke kontrolü ile negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunurken öfkenin dışta yaşanması ile pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmuştur. İzin verici tutumun öfkenin içte yaşanması ile bir ilişkisi bulunamamıştır. İzin verici ebeveyn tutumun oluşmasında etkili olan nedenlerden biri sağlıklı sınırlar oluşturmakta yaşanan zorluklardır. Kişi, sağlıklı sınırları koruyamadığında öfke duygusunu kontrollü yaşamakta zorlanabilmektedir. Yapılan mevcut araştırma bu sonucu desteklemektedir (Özer ve Özden, 2023).

İzin verici tutum alt boyutunun anneden algılanan düşmanlık, kayıtsızlık, ayrılmamış red ve red ile pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunurken babadan algılanan kabul ve red alt boyutları ile herhangi bir ilişkisi bulunmamıştır.

Öfke kontrolünün ebeveynden algılanan sıcaklık/şefkat ile pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunurken ebeveynden algılanan düşmanlık, kayıtsızlık, ayrılmamış red ve red ile arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öfkenin içte yaşanması ile ebeveynden algılanan sıcaklık ve şefkat arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunurken ebeveynden algılanan düşmanlık, kayıtsızlık, ayrılmamış red ve red ile arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Rohner (1986) anne babası tarafından reddedildiğini algılayan kişilerin öfkelerini doğrudan sergileyebileceğini veya içine atabileceğini ifade etmektedir.

Öfkenin dışta yaşanması ile öfkenin içte yaşanması arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öfkenin dışa yansması ile babadan algılanan sıcaklık/şefkat arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunurken anneden algılanan sıcaklık/şefkat ile arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Öfkenin dışa yansması ile ebeveyn düşmanlığı arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunurken ebeveynden algılanan kayıtsızlık ile herhangi bir ilişkisi bulunamamıştır.

Öfkenin dışa yansması ile babadan algılanan ayrışmamış red arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunurken anneden algılanan ayrışmamış red arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Öfkenin dışa yansması ile babadan algılanan red arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunurken anneden algılanan red arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Cipriano ve arkadaşlarının (2020) yaptığı araştırmada da öfkenin içte yaşanması ve dışta yaşanması arasında istatistiksel anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmuştur. Aynı çalışmada ebeveynden algılanan red ile öfkenin içte yaşanması ve dışta yaşanması arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Ebeveynden algılanan sıcaklık/şefkat ile ebeveynden algılanan düşmanlık, kayıtsızlık, ayrışmamış red ve red ile arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ebeveynden algılanan düşmanlık ile ebeveynden algılanan kayıtsızlık, ayrışmamış red ve red arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ebeveynden algılanan kayıtsızlık ile ebeveynden algılanan ayrışmamış red ve red arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ebeveynden algılanan ayrışmamış red ve ebeveynden algılanan red arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Anneden algılanan red ile babadan algılanan red arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Eker ve Türk'ün (2021) yaptığı araştırmada da benzer bulgular bulunmuştur.

SONUÇ

Mevcut araştırmada 2 – 6 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynlik tutumları, öfke ifade tarzı ve ebeveyn kabul reddi düzeyleri arasındaki ilişki ve bu değişkenlerin sosyodemografik özelliklere bağlı olarak farklılaşması incelenmiştir. Katılımcıların ebeveynlerinden algıladığı kabul düzeyi arttıķa demokratik tutuma sahip olma düzeylerinin ve öfke kontrol düzeylerinin arttığı bulunmuştur. Katılımcıların ebeveynlerinden algıladıkları düşmanlık, kayıtsızlık, ayrışmamış red ve red düzeylerinin otoriter tutum arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Katılımcıların ebeveynlerinden algıladıkları düşmanlık, kayıtsızlık, ayrışmamış red ve red düzeylerinin öfke kontrolü ile arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunurken öfkenin ie yansıtılması ile arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Çalışmanın kısıtlılıklarını gidermek amacı ile yapılacak olan çalışmalarda kadın ve erkek katılımcı sayısının dengeli olması ve Türkiye'nin her bölgesinden dengeli şekilde veri toplanması önerilmektedir. Buna ek olarak regresyon analizi ile ebeveyn tutumlarını yordayıcı faktörlerin çalışılması faydalı olacaktır.

Mevcut çalışmada ebeveyn tutumları, algılanan ebeveyn kabul ve reddi ile öfke ifade tarzı arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmanın verileri alanyazın için destekleyici olacaktır. Aynı zamanda ebeveyn kabul reddi ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesinin önemini göstermek açısından kıymetli bir konumdadır. Ebeveynlik sürecinde kişiye etkileyen unsurları bilmek ve bu unsurlara dair bireysel ve toplumsal olarak bilinçlenmek ve gerekli noktalarda terapi/psikososyal destek çalışmaları ile destek alarak sağlıklı bir toplumun gelişimi hedeflenmelidir.

KAYNAKÇA

Akdeniz, S. (2017). *Erken ergenlikte bilişsel duygusal düzenleme, algılanan anne baba tutumu ve algılanan sosyal destek ile psikolojik sağlık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aksu, Y. (2015). *Şiddet İçeren Suçlardan Kayıtları Olan Bireylerin Bağlanma Stilleri, Sürekli Öfke Ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.

Aktaş Özkafacı, A. (2012). *Annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Albayrak, B., Kutlu, Y. (2009). *Ergenlerde Öfke İfade Tarzı ve İlişkili Faktörler*. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, 2(3).

Alberti, R. & Emmons, M. (1998). *Atılmanlık hakkınızı kullanın* (S. Katlan, Çev.). Ankara: HYB.

Amato, P. (1990). *Dimensions of the family environment as perceived by children: a multidimensional scaling study*. *Journal of Marriage and the Family*, 52, 613–620.

Arslan, C. (2010). *Öfke ve Öfkeyi ifade etme biçimlerinin, stresle başa çıkma ve kişilerarası problem çözme açısından incelenmesi*. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 10(1), 7-43.

Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J. & Hoeksema, S. (2010). *Psikolojiye Giriş* (Y. Alogan, Çev.). Ankara: Arkadaş Yayınları.

Averill, J. R. (1983). *Studies on anger and aggression: Implications for theories of emotion*. *American psychologist*, 38(11), 1145.

- Ay, T. R.** (2015). *Lise Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumlarının Öğrencilerin Sosyal Problem Çözme Becerilerine ve Depresyon Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi*. Beykent Üniversitesi, Klinik Psikoloji Bilim Dalı. İstanbul: YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Baltaş, Z. ve Baltaş, A.** (2008). *Stres ve Başa Çıkma Yolları*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bandura, A.** (1994). Self-efficacy. In V. S. Ramachaudran (Ed.), *Encyclopedia of human behavior* (Vol. 4, pp. 71-81). New Yor: Academic press.
- Barber, B. K.** (1996). *Parental psychological control: Revisiting a neglected construct*. *Child development*, 67(6), 3296-3319.
- Barber, B. K., & Harmon, E. L.** (2002). *Violating the self: Parental psychological control of children and adolescents*. In *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents*. (pp. 15-52). American Psychological Association.
- Baumrind, D.** (1966). *Effects of authoritative parental control on child behavior*. *Child development*, 887-907.
- Baumrind, D.** (1971a). *Current patterns of parental authority*. *Developmental Psychology*, 4(1Pt 2), 1-103.
- Baumrind, D.** (1971b). *Harmonious parents and their preschool children*. *Developmental Psychology*, 4(1), 99-102.
- Baumrind, D.** (1972). *An exploratory study of socialization effects on black children: Some black-white comparisons*. *Child Development*, 261-267.
- Baumrind, D.** (1991). *The influence of parenting style on adolescent competence and substance use*. *The journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95.
- Bayat, B.** (2015). *Algılanan ebeveyn kabul-reddinin yetişkinlik dönemindeki psikopatoloji ile ilişkisi kontrol odağının ve benlik kurgularının aracı rolü* (Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Becker, H. S. (Ed.). (1964). *The other side: Perspectives on deviance* (pp. 2-3). New York: Free Press of Glencoe.

Bedel, A. (2011). *Kişiler arası sorun çözme beceri eğitiminin ergenlerin sürekli öfke ve ifade tarzlarına etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Bektaş, A., (2018). *Okul Spor Yarışmalarına Aktif Olarak Katılan ve Katılmayan Bireylerin Öfke Düzeylerinin Değerlendirilmesi*, Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Belsky, J. (1984). *The determinants of parenting: A process model*. Child development, 83-96.

Beyazaslan T. (2012) *Öfke Kontrol Eğitiminin Hipertansiyon Tanısı Alan Hastaların Öfke ve Duygu Kontrol Durumlarına Etkisi*. Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.

Bircan, S. & Erden, G. (2011). *Madde Bağımlılığı: Aile ile ilgili olası risk faktörleri, algılanan ebeveyn kabul-reddi ve çocuk yetiştirme stilleri*. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 18(3), 211-221.

Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat.

Calhoun, C. ve R.C. Solomon (1984). *What is Emotion*, New York: Oxford University Press.

Carlo, G., McGinley, M., Hayes, R., Batenhorst, C., ve Wilkinson, J. (2007). *Parenting styles or practices? Parenting, sympathy, and prosocial behaviors among adolescents*. The Journal of Genetic Psychology, 168(2), 147-176.

Child Trends Databank. (2002). *Parental warmth and affection*.

Cüceloğlu, D. (2000). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Cüceloğlu, D. (2015). *İnsan ve davranış*. İstanbul: Remzi.

Çelik-Özden, C. (2013). *Ebeveyn Kontrol Davranışlarının Ergenlerin Öz Düzenleme Becerileri ve Duygusal Sorunları Üzerindeki Etkisi*. Adnan Menderes Üniversitesi, Psikiyatri Anabilim Dalı. Aydın.

Darling, N., ve Steinberg, L. (1993). *Parenting Style as Context: An Integrative Model*. Psychological Bulletin, 113(3), 487-496.

Davidov, M., ve Grusec, J. E. (2006). *Untangling the links of parental responsiveness to distress and warmth to child outcomes*. Child Development, 77(1), 44-58.

Değer, H. (2021). *Anne-baba red algısının yetişkinlik dönemi depresyon ve sınırda kişilik bozukluğu ile ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Lisanüstü Eğitim Enstitüsü, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.

Den Exter Blokland, E. A., Engels, R. C., & Finkenauer, C. (2001). *Parenting-styles, self-control and male juvenile delinquency*. In Prevention and control of aggression and the impact on its victims (pp. 201-207). Springer, Boston, MA.

Dishion, T. J., ve McMahon, R. J. (1998). *Parental monitoring and the prevention of child and adolescent problem behavior: A conceptual and empirical formulation*. Clinical Child and Family Psychology Review, 1(1), 61-75.

Dornbusch, S. M., Ritter, P. L., Leiderman, P. H., Roberts, D. F., ve Fraleigh, M. J. (1987). *The relation of parenting style to adolescent school performance*. Child Development, 1244-1257.

Dökmen, Ü. (2003). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Dural, G. & Yalçın, İ. (2014). *Üniversite öğrencilerinde ebeveyn kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Düşünen Adam Dergisi, 27, 221-232.

Dwivedi, K., & Gupta, A. (2000). *Keeping cool: anger management through group work*, Support for Learning, 76-81.

Eisenberg, N., Zhou, Q., Spinrad, T. L., Valiente, C., Fabes, R. A., & Liew, J. (2005). *Relations among positive parenting, children's effortful control, and externalizing problems: A three-wave longitudinal study*. *Child development*, 76(5), 1055-1071.

Ellis, A. (1998). *Three methods of rational emotive behavior therapy that make my psychotherapy effective*. 16th. Annual Convention of the American Psychological Association bildirisi. 14-18.

Enright, R.D., Rique, J. & Freedman, S.R. (1998). *The psychology of interpersonal forgiveness*. In R.D. Enright and J. North (Eds.), *Exploring forgiveness* (pp. 46-62). Madison, WI: The University of Wisconsin.

Er, N. (2006). *Duygu durum sıfat çiftleri listesi*. *Psikoloji Çalışmaları/Studies in Psychology*, 26, 21-44.

Eryavuz, A. (2006). *Çocuklukta algılanan ebeveyn kabul veya reddinin yetişkinlik dönemi yakın ilişkiler üzerindeki etkileri* (Doktora Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ege Üniversitesi, İzmir.

Feindler, E. L. & Star, K. E. (2003). *From steaming mad to staying cool: a constructive approach to anger control*. *Reclaiming Children And Youth*, 12(3), 158–160.

Finnegan, R. A., Hodges, E. V., ve Perry, D. G. (1998). *Victimization by peers: Associations with children's reports of mother–child interaction*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(4), 1076-1086.

Fletcher, A. C., Steinberg, L., ve Williams-Wheeler, M. (2004). *Parental influences on adolescent problem behavior: Revisiting Stattin and Kerr*. *Child Development*, 75(3), 781-796.

Froggat, W. (2006). *The rational management of anger: A cognitive behavioural approach to helping people manage hostility and rage*. *Cognitive Behaviour Therapy*, 1-12.

Garcia, F., ve Gracia, E. (2009). *Is always authoritative the optimum parenting style? Evidence from Spanish families. Adolescence, 44(173), 101-131.*

Gazda, G. M. (1995). *Human relations devolepment.* Boston: Simon ve Schuster Company.

Geçtan, E. (1999). *İnsan olmak (20. bs.).* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Geçtan, E. (2004). *Psikanaliz ve sonrası.* Ankara: Remzi.

Gezgin Gürbüz, A. (2008). *Öfke denetimi eğitiminin lise son sınıf öğrencilerinin öfkeyle başa çıkmaları, yaşam doyumları ve depresyon düzeylerine etkisinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Glassman, E. & Hadad, M. (2018). *Psikolojide yaklaşımlar* (H. Kaynak, Çev.). Ankara: Nobel.

Grolnick, W. S., ve Ryan, R. M. (1989). *Parent styles associated with children's self-regulation and competence in school. Journal of Educational Psychology, 81(2), 143.*

Gültekin, F. (2008). *Saldırganlık ve öfkeyi azaltma programının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin saldırganlık ve öfke düzeyleri üzerindeki etkisi.* Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Gültekin, Z. (2011). *Üniversite öğrencilerinin algılanan anne-baba reddiyle baş etmeleri ile denetim odağı, öğrenilmiş güçlük ve eş kabul reddiyle ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Haktanır, G., & Baran, G. (1998). *Gençlerin benlik saygısı düzeyleri ile anne baba tutumlarını algulamalarının incelenmesi.* Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 5(3), 134-141.

Hoeve, M., Dubas, J. S., Gerris, J. R., van der Laan, P. H., ve Smeenk, W. (2011). *Maternal and paternal parenting styles: Unique and combined links to adolescent and early adult delinquency. Journal of Adolescence, 34(5), 813-827.*

Hollenhorst, P. S. (1998). *What do we know about anger management programs in corrections.* Federal Probation, 62(2), 52-65.

Hullmann, S. E., Wolfe-Christensen, C., Meyer, W. H., McNall-Knapp, R. Y. & Mullins, L.L. (2010). *The relationship between overprotection health-related quality of life in pediatric cancer: The mediating role of perceived child vulnerability.* Quality of Life Research, 19(9), 1373-1380.

Kakihara, F., ve Tilton-Weaver, L. (2009). *Adolescents' interpretations of parental control: Differentiated by domain and types of control.* Child Development, 80(6), 1722-1738.

Karşlı, E. (2008). *Kişiler arası tarz, kendilik algısı, öfke ve psikosomatik bozukluklar.* Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kerr, D. C., Lopez, N. L., Olson, S. L., ve Sameroff, A. J. (2004). *Parental discipline and externalizing behavior problems in early childhood: The roles of moral regulation and child gender.* Journal of Abnormal Child Psychology, 32(4), 369-383.

Kılıç-Yıldız, M. & Dağ, İ. (2017). *Algılanan ebeveyn kabul-reddinin öfke ifade tarzı ve depresif belirtiler ile ilişkisinin incelenmesi.* Klinik Psikiyatri, 20, 84-95.

Kısaç, İ. (1997). *Üniversite öğrencilerinin bazı değişkenlere göre sürekli öfke ifade düzeyleri.* Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Korkut Ş. (2012). *Lise öğrencilerinde çocukluk örselenme yaşantıları ve öfke ifade biçimleri ile benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Kuppens, S., ve Ceulemans, E. (2019). *Parenting styles: A closer look at a well-known concept.* Journal of Child and Family Studies, 28(1), 168-181.

Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L., ve Dornbusch, S. M. (1991). *Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families.* Child development, 62(5), 1049-1065.

Levy, D., (1966) *Maternal overprotection*, New York, The Norton Library, W. W. Norton and Company Inc.

Lulofs, R. S.& Cahn, D. D. (2000) *Conflict from theory to action*. United States of America: Aperson Education Company.

Maccoby, E. (1992). *The role of parents in the socialization of children: An historical overview*. *Developmental Psychology*, 28, 1006–1017.

Maccoby, E. E., ve Martin, J. A. (1983). *Socialization in the Context of the Family: Parent-Child Interaction*. In P. H. Mussen, & E. M. Hetherington (Eds.), *Handbook of Child Psychology: Vol. 4. Socialization, Personality, and Social Development* (pp. 1-101). New York: Wiley.

Mengüloğul, Ö. (2014). *Yetişkin kekemelerde ebeveyn kabul/red algısının değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Milevsky, A., Schlechter, M., Netter, S., ve Keehn, D. (2007). *Maternal and paternal parenting styles in adolescents: Associations with self-esteem, depression and life-satisfaction*. *Journal of Child and Family Studies*, 16(1), 39-47.

Mogro-Wilson, C. (2008). *The influence of parental warmth and control on Latino adolescent alcohol use*. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 30(1), 89-105.

Morgan, C. T. (1991). *Psikolojiye Giriş*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Morgan, N. & Taylor, D. (2005). *Psychodynamic psychotherapy and treatment of depression*. the medicine publishing company, psychiatry 4:5.

Murdock, N. L. (2018). *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları: Olgu sunumu yaklaşımıyla* (F. Akkoyun, Çev.). Ankara: Nobel.

Önem, Ç. (2010). *Üniversite Öğrencilerinin Öfke ve Öfkeyi İfade Etme Biçimlerinin Akılcı Olmayan İnançlar ve Bazı Değerışkenler Açısından İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye.

Öngider, N. (2013). *Boşanmış ve evli ailelerden gelen çocukların algıladıkları ebeveyn kabul-red düzeyleri ile psikolojik uyum düzeylerinin karşılaştırılması. Klinik Psikiyatri*, 16,164-174.

Öz, A. & Aysan, F. (2012). *Öfke yönetimi eğitiminin okul psikolojik danışmanlarının öfkeyle başa çıkma ve güvengelik becerilerine etkisi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, 52-69.

Özbiler, Ş., Taner, M. & Yalçinkaya, M. (2019), *Çocukluktaki anne-kabul reddinin yetişkinlikteki öznel iyi oluşa yansması: Fonksiyonel olmayan tutumların aracı Rolü. Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(1), s.53-75.

Özer, A. K. (1994). *Sürekli öfke ve öfke ifadesi tarzı ölçekleri ön çalışması. Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31), 26-35.

Özer, A. K. (2018). *“Ben” değeri tiryakiliği-Duygusal gerilimle baş edebilme. İstanbul: Sistem.*

Özer, M. (2011). *Suçluluk-Utanç, Bağlanma, Algılanan Ebeveynlik (Anne) Tarzı ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiler. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Bilimleri Anabilim Dalı. Ankara.*

Özmen, A. (2006). *Öfke: Kuramsal yaklaşımlar ve bireylerde öfkenin ortaya çıkmasına neden olan etmenler. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(1), 39-56.

Özmen, A., (2004). *Seçim Kuramına ve Gerçeklik Terapisine Dayalı Öfkeyle Başa Çıkma Eğitim Programının ve Etkileşim Grubu Uygulamasının Üniversite Öğrencilerinin Öfkeyle Başa Çıkma Becerileri Üzerindeki Etkisi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi.*

Piko, B. F., ve Balázs, M. Á. (2012). *Authoritative parenting style and adolescent smoking and drinking. Addictive Behaviors*, 37(3), 353-356

- Pomerantz, E. M., & Wang, Q.** (2009). *The role of parental control in children's development in Western and East Asian countries*. *Current Directions in Psychological Science*, 18(5), 285-289.
- Rising, D. G. & Rohner, R. P.** (2020). *Reddedilmenin yaralarını sarmak: klinik uygulamaları için danışan yönergeleri kitapçığı*. (S. Gürmen, S. Uçar, B. Kökçü, D. Eralp, L. Hanöz, M. Adaçağlar, Çev).
- Rohner, R. P. & Khaleque, A.** (2002). *Handbook for the study of parental acceptance and rejection*. USA: Rohner Research Publications.
- Rohner, R. P. & Khaleque, A.** (2002). *Parental acceptance-rejection and life-span Development: A Universalist perspective*. *Online Readings in Psychology and Culture*, 6(1).
- Rohner, R. P. & Rohner E. C.** (1981). *Parental acceptance-rejection and parental control cross-cultural codes*. *Ethnology*, (20), 245-260.
- Rohner, R. P.** (1986). *The warmth dimension: Foundations of parental acceptance rejection theory*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Rohner, R. P.** (2004). *The Parental "acceptance-rejection syndrome": Universal correlates of perceived rejection*. *American Psychologist*.
- Rohner, R. P.** (2011). *Introduction to interpersonal acceptance-rejection theory (IPARTheory) and evidence*.
- Rohner, R. P.** (2015). *Glossary of significant concepts in interpersonal acceptance-rejection theory (IPARTheory)*.
- Rohner, R. P.** (2016). *Introduction to interpersonal acceptance-rejection theory (ipartheory), methods, evidence and implications*.
- Rohner, R. P.** (2021). *Introduction to interpersonal acceptance-rejection theory (IPARTheory) and evidence* . *Online Readings in Psychology and Culture*, 6(1), 1-65.

- Rohner, R. P., & Brothers, S.A.** (1999). *Perceived parental rejection, psychological maladjustment and borderline personality disorder*. *Journal of Emotional Abuse*, 1(4), 81-95.
- Rohner, R. P., Khaleque, A. & Cournoyer, D. E.** (2005). *Parental Acceptance-Rejection: Theory, Methods, Crosscultural Evidence, and Implications*. *Ethos*, 33, 299-334.
- Rohner, R. P., Khaleque, A., & Cournoyer, D.E.** (2012). *Overview of parental acceptance rejection theory*, Introduction to parental acceptance-rejection theory, methods, evidence and implications.
- Rohner, R. P., Khaleque, A., ve Cournoyer, D. E.** (2012). *Introduction to parental acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications*. *Journal of Family Theory & Review*, 2(1), 73-87.
- Rohner, R. P., Pettengill, S. M.** (1985). *Perceived parental acceptance-rejection and parental control among Korean adolescents*. *Child Development*, 56(2), 524.
- Scaramella, L. V., Conger, R. D., ve Simons, R. L.** (1999). *Parental protective influences and gender-specific increases in adolescent internalizing and externalizing problems*. *Journal of Research on Adolescence*, 9(2), 111-141.
- Schaefer, E. S.** (1965a). *Children's reports of parental behavior: An inventory*. *Child development*, 413-424.
- Schaefer, E. S.** (1965b). *A configurational analysis of children's reports of parent behavior*. *Journal of Consulting Psychology*, 29(6), 552.
- Schuerger, J. M.** (1979). *Understanding and Controlling Anger, Helping Clients with Special Concerns*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Smetana, J. G.** (2017). *Current research on parenting styles, dimensions, and beliefs*. *Current Opinion in Psychology*, 15, 19-25.

- Soenens, B., ve Vansteenkiste, M.** (2010). *A theoretical upgrade of the concept of parental psychological control: Proposing new insights on the basis of self-determination theory*. *Developmental Review*, 30(1), 74-99.
- Soykan, Ç.** (2003). Öfke ve öfke yönetimi. *Kriz Dergisi*, 11(2), 19-27.
- Spielberger, C. D.** (1988). *Manual for the state-trait anger expression inventory*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Sprinthall, A. N., ve Collins, A. W.** (1995). *Adolescent psychology*. New York: McGraw.
- Stattin, H., ve Kerr, M.** (2000). *Parental monitoring: A reinterpretation*. *Child Development*, 71(4), 1072-1085.
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Darling, N., Mounts, N. S., ve Dornbusch, S. M.** (1994). *Over-time changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families*. *Child Development*, 65(3), 754-770.
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Dornbusch, S. M., ve Darling, N.** (1992). *Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement, and encouragement to succeed*. *Child Development*, 63(5), 1266-1281.
- Stevenson-Hinde, J.** (1998). *Parenting in Different Cultures: Time to Focus*. *Developmental Psychology*, 34(4), 698-700.
- Suchman, N. E., Rounsaville, B., DeCoste, C., ve Luthar, S.** (2007). *Parental control, parental warmth, and psychosocial adjustment in a sample of substance-abusing mothers and their school-aged and adolescent children*. *J Subst Abuse Treat*, 32(1), 1-10.
- Sülün, Ö.** (2013). *Futbol Hakemlerinin Öfke ve Kızgınlık Düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeylerinin Karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman, Türkiye.

Şahin, H. (2006). *Öfke denetimi eğitiminin çocuklarda gözlenen saldırgan davranışlar üzerindeki etkisi*. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3(26), 47-61.

Şenel, A, F. (2021). *Ergenlerde internet bağımlılığının algılanan ebeveyn kabul/reddi, duygu düzenleme ve psikolojik belirtiler bağlamında incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.

Şirvanlı-Özen, D. & Olgaç, D. (2019). *Kişiler arası kabul red kuramının ebeveynliğe bakışı. Aile Sistemleri*. Ankara, Türkiye Klinikleri, 22-31.

Tanış, Z. İ. (2014). *Yetişkinlerde Bağlanma Stilleri ve Öfke Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Doktora Tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Tarhan, N. (2019). *Duyguların psikolojisi ve duygusal zeka: Bize özgü duygular, bize özgü bir analiz*. İstanbul: Timaş.

Tunç, A., ve Tezer, E. (2006). *Çocuk yetiştirme stilleri ve benlik saygısı arasındaki ilişki*. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3(25), 37-44.

Turner, E. A., Chandler, M., ve Heffer, R. W. (2009). *The influence of parenting styles, achievement motivation, and self-efficacy on academic performance in college students*. Journal of College Student Development, 50(3), 337-346.

Uykan, E., ve Akkaynak, M. (2019). *Ebeveyn tutumları ile çocukların öz düzenlemeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, 6(3), 1620-1644.

Yaşın, Ç. (2018). *Helikopter ebeveyn sahibi Y kuşağının iş ve yaşam tatmini üzerine sosyolojik bir analiz*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yavuzer, H., (1994). *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul, Remzi Kitabevi, s.141-143.

Yavuzer, H. (2010). *Ana-Baba ve Çocuk* (21. Baskı b.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yersel, Z. (2019). *Çocuk ve ergenlerde anne-baba tutumu ve bağlanma durumunun algıladıkları benlik saygısı ve çocukluk çağı narsisizmi ile ilişkisi.* Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Zorlu, E. (2017). *Öfke denetimi eğitim programının lise öğrencilerinin sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarına etkisi.* Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

EKLER

Bilgilendirilmiş Onam Formu

Merhaba,

Bu çalışma Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisansı öğrencisi Nazlıhan İzmit tarafından, Prof. Dr. Ayşe Pınar Vural danışmanlığında yüksek lisans tezi kapsamında yürütülmektedir.

Çalışma, ebeveynlerin çocuklarına karşı davranış ve tutumlarında etkisi olabilecek bazı unsurları incelemek amacı ile hazırlanmıştır. Çalışmaya 3-6 YAŞ ARASI ÇOCUĞU OLAN HER EBEVEYN katılabilir.

Çalışmaya katılım gönüllük esasına dayalıdır. Sizden hiçbir kişisel bilgi istenmemektedir. Yanıtlarınız gizli tutularak yalnızca bilimsel araştırma amacı ile etik kurallara uygun olarak kullanılacaktır. Çalışma yaklaşık 20 dk sürmektedir.

Çalışmaya katılım sırasında herhangi bir rahatsızlık hissederseniz çalışmadan ayrılabilirsiniz.

Çalışmaya gönüllü olarak katılmayı onaylıyorum.

Demografik Bilgi Formu

DEMOGRAFİK FORM

1. Cinsiyetiniz:

Kadın Erkek

2. Yaşınız:

3. Medeni Durumunuz:

Evli Bekar Dul Boşanmış

4. Eğitim Durumunuz:

Tahsil yok İlkokul Ortaokul Lise
 Üniversite Yüksek Lisans Doktora

5. Mesleğiniz:

6. Ekonomik Durumunuz:

Alt Orta- Alt Orta Orta- Üst Üst

7. Çocuğunuz var mı?

Var Yok

Varsa;

	Yaş	Cinsiyet
1. çocuk		
2. çocuk		
3. çocuk		
4. çocuk		
5. çocuk		

Ebeveyn Tutum Ölçeği

1. Ölçek

	Her zaman böyledir.	Çoğunlukla böyledir.	Bazen böyledir.	Nadiren böyledir.	Hiçbir zaman böyle değildir.
1. Ben bir başkasıyla konuşurken çocuğumun araya girmesine izin veririm.					
2. Çocuğumun kendine özgü bir bakış açısı olduğunu kabul ederim.					
3.Çocuğumla aynı fikirde olmadığımız zaman, benim fikirlerimi kabul etmesi için zorlarım.					
4. Çocuğumu, hayatın ufak tehlikelerinden korurum.					
5. Çocuğuma bağımsız olmayı öğrenmesi konusunda yardımcı olurum.					
6. Çocuğuma, kurallara neden uyması gerektiğini açıklarım.					
7. Çocuğuma yaptığı şeyin önemli olduğunu hissettiririm.					
8. Çocuğumu, kendisi için yorucu olabilecek işlerden korurum.					
9. Çocuğum söz dinlemediğinde ona vururum.					
10. Çocuğumun iyi ve kötü davranış karşısında neler hissettiğini ona açıklarım.					
11. Çocuğumu yola getirmek için onu azarlarım.					
12. Çocuğuma karşı koruyucu davranırım.					
13. Çocuğum iyi davrandığında onu överim.					
14. Çocuğumun kişisel görüşlerine saygı dayarım.					
15. Çocuğumu kendi başına birşeyler yapması konusunda cesaretlendiririm.					
16. Arkadaşları çocuğuma sataştığı zaman onu korurum.					
17. Çocuğumun başkaları konuşurken araya girmesine izin veririm.					
18. Çocuğumun cinsel konularda sorduğu soruları anlayacağı bir dilde doğru olarak cevaplarım.					
19. Çocuğum yanlış bir şekilde davrandığında ona bağırırım.					
20. Ebeveynlik konusunda bir yanlış yaptığımda çocuğumdan özür dilerim.					
21. Çocuğumu, kendisi için zor olabilecek işlerden korurum.					

22. Çocuğumun hastalanmasından endişe ederim.					
23. Çocuğumun duygularını serbestçe ifade etmesine izin veririm.					
24. Çocuğumun istediğı saatte uyumasına izin veririm.					
25. Çocuğum yanlış davrandığında, bunun neden yanlış olduğunu ona açıklarım.					
26. Çocuğuma kızdığımda çocuğumu cezalandırırım.					
27. Fiziksel cezayı, çocuğumu disipline sokmanın bir yolu olarak kullanırım.					
28. Çocuğumun hayal kırıklığına uğramaması için elimden geleni yaparım.					
29. Çocuğumun büyüdüğü yeni şeyler denemeyi göze alması gerektiğine inanırım.					
30. Çocuğumun her şeyi yapmasına izin veririm.					
31. Çocuğumun yanlış davranışını görmezden gelirim.					
32. Çocuğumu başka çocuklarla kıyaslarım.					
33. Çocuğumun şımarıklıklarına göz yumarım.					
34. Çocuğumu şımartırım.					
35. Çocuğuma karşı çabuk öfkelenirim.					
36. Çocuğum bana bir şey anlatırken sözümü kesmeden dinlerim.					
37. Çocuğuma bir şey alırken onun da fikrini alırım.					
38. Çocuğumla her konuyu konuşabilirim.					
39. Çocuğuma karşı sabırsızım.					
40. En ufak bir hatasında, çocuğumu cezalandırırım.					
41. Çocuğum için hemen hemen bütün eğlencelerimden fedakarlık ederim.					
42. Çocuğumun kendi başına becerebileceğı şeyleri denemesi için ona fırsat tanırım.					
43. Çocuğuma bana sormaksızın şahsi eşyalarımın herhangi birini alıp kullanmasına izin veririm.					
44. Evimizde hangi televizyon programının izleneceğı, çocuğumun isteğine göre belirlenir.					
45. Çocuğumu yapabileceğinden daha fazlasını yapması için zorlarım.					
46. Çocuğumu, onun cesaretini kırabilecek zor işlerden uzak tutarım.					

Ebeveyn Kabul Red Ölçeği – Anne Formu

2. Ölçek

Bu sayfada anne-çocuk ilişkisini içeren ifadeler bulunmaktadır. Her ifadeyi dikkatlice okuyun ve annenizin siz çocukken, size olan davranışlarını ne derece tanımladığını düşünün.

Her ifadeyi okuduktan sonra, o ifadenin annenizin size karşı davranışları konusunda ne kadar uygun olduğunu düşünerek, "Hemen hemen her zaman doğru", "Bazen doğru", "Nadiren doğru" veya "Hiçbir zaman doğru değil" şıklarından birini işaretleyiniz.

ANNEM	DOĞRU		DOĞRU DEĞİL	
	Hemen Her Zaman Doğru	Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
1. Benim hakkımda güzel şeyler söylerdi.				
2. Bana hiç ilgi göstermezdi.				
3. Benim için önemli olan şeyleri anlatabilmemi kolaylaştırırdı.				
4. Hak etmediğim zaman bile bana vururdu.				
5. Beni büyük bir baş belası olarak görürdü.				
6. Kızdığı zaman beni çok kötü cezalandırırdı.				
7. Sorularımı cevaplayamayacak kadar megguldü.				
8. Benden hoşlanmıyor gibiydi.				
9. Yaptığım şeylerle gerçekten ilgilenirdi.				
10. Bana bir sürü kırıcı şey söylerdi.				
11. Ondan yardım istediğimde beni duymazlıktan gelirdi.				
12. Bana istenilen ve ihtiyaç duyulan biri olduğumu hissettirirdi.				
13. Bana çok ilgi gösterirdi.				
14. Beni kırmak için elinden geleni yapardı.				
15. Hatırlaması gerekir diye düşündüğüm önemli şeyleri unuturdu.				
16. Eğer kötü davranırsam, beni artık sevmediğimi hissettirirdi.				
17. Bana yaptığım şeylerin önemli olduğunu hissettirirdi.				
18. Yanlış bir şey yaptığımda beni korkutur veya tehdit ederdi.				
19. Benim ne düşündüğüme önem verir ve				

20. Ne yaparsam yapayım, diğer çocukların benden daha iyi olduğunu düşünürdü.				
21. Bana istenmediğimi belli ederdi.				
22. Beni sevdiğini belli ederdi.				
23. Onu rahatsız etmediğim sürece benimle ilgilenmezdi.				
24. Bana karşı yumuşak ve iyi kalpliydi.				

Ebeveyn Kabul Red Ölçeği – Baba Formu

3. Ölçek

Bu sayfada baba-çocuk ilişkisini içeren ifadeler bulunmaktadır. Her ifadeyi dikkatlice okuyun ve babanızın siz çocukken, size olan davranışlarını ne derece tanımladığını düşünün.

Her ifadeyi okuduktan sonra, o ifadenin babanızın size karşı davranışları konusunda ne kadar uygun olduğunu düşünerek, "Hemen hemen her zaman doğru", "Bazen doğru", "Nadiren doğru" veya "Hiçbir zaman doğru değil" şıklarından birini işaretleyiniz.

BABAM	DOĞRU		DOĞRU DEĞİL	
	Hemen Her Zaman Doğru	Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
1. Benim hakkımda güzel şeyler söylerdi.				
2. Bana hiç ilgi göstermezdi.				
3. Benim için önemli olan şeyleri anlatabilmemi kolaylaştırırdı.				
4. Hak etmediğim zaman bile bana vururdu.				
5. Beni büyük bir baş belası olarak görürdü.				
6. Kızdığı zaman beni çok kötü cezalandırırdı.				
7. Sorularımı cevaplayamayacak kadar meşguldü.				
8. Benden hoşlanmıyor gibiydi.				
9. Yaptığım şeylerle gerçekten ilgilenirdi.				
10. Bana bir sürü kırıcı şey söylerdi.				
11. Ondan yardım istediğimde beni duymazlıktan gelirdi.				
12. Bana istenilen ve ihtiyaç duyulan biri olduğumu hissettirirdi.				
13. Bana çok ilgi gösterirdi.				
14. Beni kırmak için elinden geleni yapardı.				
15. Hatırlaması gerekir diye düşündüğüm önemli şeyleri unuturdu.				
16. Eğer kötü davranırsam, beni artık sevmediğini hissettirirdi.				
17. Bana yaptığım şeylerin önemli olduğunu hissettirirdi.				
18. Yanlış bir şey yaptığımda beni korkutur veya tehdit ederdi.				
19. Benim ne düşündüğüme önem verir ve düşündüklerim hakkında konuşmamdan hoşlanırdı.				

20. Ne yaparsam yapayım, diğer çocukların benden daha iyi olduğunu düşünürdü.				
21. Bana istenmediğimi belli ederdi.				
22. Beni sevdiğini belli ederdi.				
23. Onu rahatsız etmediğim sürece benimle ilgilenmezdi.				
24. Bana karşı yumuşak ve iyi kalpliydi.				

Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği

4. Ölçek

1.Bölüm

YÖNERGE: Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatırken kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da genel olarak nasıl hissettiğinizi düşünün ve ifadelerin sağ tarafındaki sayılar arasında size en iyi tanımlayanı seçerek (x) işareti koyun. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarfetmeksizin, genel olarak nasıl hissettiğini gösteren cevabı işaretleyiniz.

1. Hiç
2. Biraz
3. Oldukça
4. Tümüyle

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA ...

	Hiç			Tümüyle
1- Çabuk Parlarım.	1	2	3	4
2- Kızgın mizaçlıyım.	1	2	3	4
3- Öfkesi burnunda bir insanımdır.	1	2	3	4
4- Başkalarının hataları, yaptığım işi yavaşlatınca kızarım.	1	2	3	4
5- Yaptığım iyi bir işten sonra takdir edilmemek canımı sıkır.	1	2	3	4
6- Öfkelenince kontrolümü kaybederim.	1	2	3	4
7- Öfkelendiğimde ağzuma geleni söylerim.	1	2	3	4
8- Başkalarının önünde eleştirilmek beni hiddetlendirir.	1	2	3	4
9- Engellendiğimde içimden birilerine vurmak gelir.	1	2	3	4
10- Yaptığım iyi bir iş kötü değerlendirildiğinde çılgına dönerim.	1	2	3	4

II. Bölüm

YÖNERGE: Herkes zaman zaman kızgınlık veya öfke duyabilir. Ancak, kişilerin öfke duygularıyla ilgili tepkileri farklıdır. Aşağıda, kişilerin öfke ve kızgınlık tepkilerini tanımlarken kullandıkları ifadeleri göreceksiniz. Her bir ifadeyi okuyun ve öfke ve kızgınlık duyduğunuzda genelde ne yaptığınızı düşünerek o ifadenin yanında sizi en iyi tanımlayan sayının üzerine (x) işareti koyarak belirtin. Doğru veya yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarfetmeyin.

1- Hiç

2- Biraz

3- Oldukça

4- Tümüyle

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA ...

	Hiç			Tümüyle
11- Öfkemi kontrol ederim.	1	2	3	4
12- Kızgınlığımı gösteririm.	1	2	3	4
13- Öfkemi içime atarım.	1	2	3	4
14- Başkalarına karşı sabırlıyım.	1	2	3	4
15- Somurtur ya da sürat asarım.	1	2	3	4
16- İnsanlardan uzak dururum.	1	2	3	4
17- Başkalarına iğneli sözler söylerim.	1	2	3	4
18- Soğukkanlılığımı korurum.	1	2	3	4
19- Kapıları çarpmak gibi şeyler yaparım.	1	2	3	4
20- İçin için köpürürüm ama gösteremem.	1	2	3	4
21- Davranışlarımı kontrol ederim.	1	2	3	4
22- Başkalarıyla tartışırım.	1	2	3	4
23- İçimde, kimseye söyleyemediğim kinler beslerim.	1	2	3	4
24- Beni çileden çıkaran herneyse saldırırım.	1	2	3	4
25- Öfkem kontrolden çıkmadan kendimi durdurabilirim.	1	2	3	4
26- Gizliden gizliye insanları epeyce eleştiririm.	1	2	3	4
27- Belli ettiğimden daha öfkeliyimdir.	1	2	3	4
28- Çoğu kimseye kıyasla daha çabuk sakinleşirim.	1	2	3	4
29- Kötü şeyler söylerim.	1	2	3	4
30- Hoşgörülü ve anlayışlı olmaya çalışırım.	1	2	3	4
31- İçimden insanların fark ettiğinden daha fazla sinirlenirim.	1	2	3	4
32- Sinirlerime hakim olamam.	1	2	3	4
33- Beni sinirlendirenlere, ne hissettiğimi söylerim.	1	2	3	4
34- Kızgınlık duygularımı kontrol ederim.	1	2	3	4